

**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΚΑΙ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΞΑΝΘΗΣ**

της
Παναγιώτας Κουτσογιάννη

Μεταπτυχιακή Διατριβή που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Άσκηση και Ποιότητα Ζωής» των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης και του Παν/μίου Θεσσαλίας στην κατεύθυνση «Παιδαγωγική και Δημιουργική Μάθηση».

Κομοτηνή

2014

Εγκεκριμένο από το καθηγητικό σώμα:

1^{ος} Επιβλέπων : Ανδρέας Αυγερινός, Λέκτορας

2^{ος} Επιβλέπων : Ελένη Δούδα, Ανάπ. Καθηγήτρια

3^{ος} Επιβλέπων : Μάριος Γούδας, Ανάπ. Καθηγητής

13443/1

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Παναγιώτα Κουτσογιάννη: Αξιολόγηση συμπεριφορών υγείας μουσουλμάνων και χριστιανών μαθητών δημοτικών σχολείων του Νομού Ξάνθης.
(Με την επίβλεψη του κ. Ανδρέα Γ. Αυγερινού, Λέκτορα)

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η καταγραφή και η αξιολόγηση των συμπεριφορών που σχετίζονται με την υγεία μουσουλμάνων (τουρκογενών και πομάκων) και χριστιανών μαθητών-τριών. Ειδικότερα, αξιολογήθηκαν: η ικανοποίηση από τη ζωή-ψυχοσωματική υγεία, οι διατροφικές συνήθειες, η φυσική δραστηριότητα (ΦΔ), η εικόνα του σώματος-δίαιτα, η κοινωνική κατάσταση, η επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους, οι προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, το θέμα του σχολικού εκφοβισμού, η στοματική υγιεινή, η αυτοαντίληψη, η σχολική ζωή και η κατανάλωση καπνού. Στην έρευνα συμμετείχαν 70 αγόρια και 86 κορίτσια, ηλικίας 10-12 ετών, που φοιτούσαν σε δημοτικά σχολεία του νομού Ξάνθης. Για την αξιολόγηση των συμπεριφορών των συμμετεχόντων που σχετίζονται με την υγεία χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο, του οποίου η εγκυρότητα και η αξιοπιστία έχει ελεγχθεί στο εξωτερικό και στη χώρα μας. Η πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο των μηδενικών υποθέσεων ($p < .05$). Οι κυριότερες διαπιστώσεις ήταν ότι η πλειοψηφία των παιδιών: α) εκφράζει απόλυτα θετική άποψη για την υγεία και για τη ζωή του, β) καταναλώνει φρούτα & λαχανικά τουλάχιστον μία φορά ημερησίως, ενώ αναψυκτικά εβδομαδιαίως, γ) εμπλέκεται τακτικά σε ΦΔ, δ) δεν είναι σε δίαιτα, ε) έχει αυξημένη αυτοαντίληψη, στ) βουρτσίζει τα δόντια τουλάχιστον μία φορά ημερησίως και ζ) δε δοκίμασε ποτέ να καπνίσει. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας αναδεικνύουν την ανάγκη ειδικής μέριμνας για τη μείωση της κατανάλωσης αναψυκτικών απ' τα παιδιά, για την προώθηση της ΦΔ στα τουρκογενή κορίτσια και για την τάση των πομάκων μαθητών για καυγά.

Λέξεις κλειδιά: μουσουλμανόπαιδες, φυσική δραστηριότητα, διατροφικές συνήθειες, στοματική υγιεινή, αυτοαντίληψη

ABSTRACT

Panagiota Koutsogianni: Evaluation of behavior of muslims and christian students of elementary schools of Xanthi.

(Under the supervision of Andreas Avgerinos, Lecturer)

The purpose of the present research was the recording and evaluation of behaviors which are connected to the health of muslims (turkish-speaking and pomacs) and christian pupils. More specifically, the evaluation included: satisfaction from life-psychosomatic health, nutritive habits, physical activity (PA), body awareness-diet, social conditions, communication with friends, parents, teachers and others, preferences in relation to the management of free time, the subject of school bullying, oral health, self-esteem, school life and tobacco consumption. 70 boys and 86 girls aged 10-12 years, students at primary schools of Xanthi, participated in the research. A questionnaire was used for the evaluation of health-behaviors of participants, the validity and credibility of which was controlled abroad and in our country. The multivariable analysis of variance (ANOVA) was used for the control of zero hypothesis ($p < .05$). The main conclusions were that the majority of children: a) expresses an absolutely positive opinion about their health and life, b) consumes fruit & vegetables at least once daily, while refreshments weekly, c) takes regularly part in PA, d) is not on a diet, e) has increased self-esteem, f) brushes their teeth at least once daily and g) never tried to smoke. The results of the present research underlined the need of special care pertaining to the decrease of children's refreshment consumption, the promotion of PA of turkish-speaking girls and the tendency of pomac boys to fight.

Λέξεις κλειδιά: muslims, physical activity, nutritive habits, oral health, self-esteem

Αφιερώνω την ανά χείρας μεταπτυχιακή διατριβή στη μητέρα μου, Μαρία Μπάτζιου, πιστή μου φίλη, ακούραστη συνοδοιπόρο και ένθερμη υποστηρίκτρια όλων των μέχρι σήμερα προσπαθειών μου...

Ευχαριστίες

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή της μεταπτυχιακής μου διατριβής κ. Ανδρέα Αυγερινό, Λέκτορα του ΤΕΦΑΑ της Κομοτηνής, για τη συνεχή καθοδήγηση, την αποδοτική συνεργασία και τις πολύτιμες συμβουλές του.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της επιτροπής κα Δούδα Ελένη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του ΤΕΦΑΑ της Κομοτηνής και τον κ. Γούδα Μάριο, Αναπληρωτή Καθηγητή του ΤΕΦΑΑ της Κομοτηνής για τη συμβολή τους στην επιτυχημένη ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να απευθύνω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στους συναδέλφους μου και στα παιδιά που συμμετείχαν ολόψυχα στην έρευνα που πραγματοποίησα, προσπαθώντας να τηρήσουν πιστά το πρωτόκολλό της κατά τη συλλογή των δεδομένων.

Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους στενούς μου φίλους για την ψυχολογική υποστήριξη που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του ΤΕΦΑΑ της Κομοτηνής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ABSTRACT	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	x
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	xx
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	xxi
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Η σημασία της έρευνας.....	2
Μηδενικές υποθέσεις.....	4
Περιορισμοί της έρευνας.....	7
Οριοθετήσεις της έρευνας.....	7
Λειτουργικοί ορισμοί.....	8
II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	9
Μουσουλμάνοι μαθητές.....	9
Διατροφικές συνήθειες.....	10
Φυσική δραστηριότητα.....	13
Επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους.....	16

Προτιμήσεις στη διαχείριση ελεύθερου χρόνου.....	17
Σχολικός εκφοβισμός.....	18
Στοματική υγιεινή.....	21
Αυτοαντίληψη-Εικόνα του σώματος-Δίαιτα.....	23
Κατανάλωση καπνού.....	25
III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	27
Δείγμα.....	27
Όργανα μέτρησης.....	27
Περιγραφή του οργάνου μέτρησης.....	28
Διαδικασία συλλογής δεδομένων.....	28
Σχεδιασμός της έρευνας.....	29
Στατιστική ανάλυση.....	29
IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	30
Ικανοποίηση από τη ζωή-ψυχοσωματική υγεία.....	30
Διατροφικές συνήθειες.....	34
Φυσική δραστηριότητα.....	38
Αυτοαντίληψη-Εικόνα του σώματος-Δίαιτα.....	42
Στοματική υγιεινή.....	43
Κοινωνική κατάσταση.....	46
Επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους	

εκπαιδευτικούς και τους άλλους.....	49
Προτιμήσεις στη διαχείριση ελεύθερου χρόνου.....	57
Σχολικός εκφοβισμός.....	102
Κατανάλωση καπνού.....	106
V. ΣΥΖΗΤΗΣΗ	108
Ικανοποίηση από τη ζωή-ψυχοσωματική υγεία.....	108
Διατροφικές συνήθειες.....	109
Φυσική δραστηριότητα.....	110
Αυτοαντίληψη-Εικόνα του σώματος-Δίαιτα.....	111
Στοματική υγιεινή.....	111
Κοινωνική κατάσταση.....	112
Επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους.....	112
Προτιμήσεις στη διαχείριση ελεύθερου χρόνου.....	113
Σχολικός εκφοβισμός.....	117
Κατανάλωση καπνού.....	118
VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	119
Συμπεράσματα.....	119
Προτάσεις για πρακτικές εφαρμογές.....	124
Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.....	124

VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	126
VIII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	132
Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο.....	133
Παράρτημα 2: Οδηγός διαχείρισης ερωτηματολογίου.....	147

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

- Πίνακας 1.** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με την «ικανοποίηση από τη ζωή».....31
- Πίνακας 2.** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με την άποψη για την υγεία τους.....32
- Πίνακας 3.** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ύπαρξη ψυχο-σωματικών συμπτωμάτων...33
- Πίνακας 4:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με την «κατανάλωση πρωινού».....34
- Πίνακας 5:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην «κατανάλωση φρούτων».....35
- Πίνακας 6:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην «κατανάλωση λαχανικών».....36
- Πίνακας 7:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην «κατανάλωση αναψυκτικών».....37
- Πίνακας 8:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 12 «Τις τελευταίες επτά ημέρες, πόσες μέρες ήσουν φυσικά δραστήριος-α για τουλάχιστον μία ώρα τη ημέρα;».....38
- Πίνακας 9:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 13 «Όταν δεν είσαι στο σχολείο,

πόσο συχνά αθλείσαι στον ελεύθερό σου χρόνο ώστε να είσαι
λαχανιασμένος-η ή ιδρωμένος-η;».....39

Πίνακας 10: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών
διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 14 «Αυτή τη στιγμή είσαι σε δίαιτα
ή κάνεις κάτι άλλο για να χάσεις κιλά;».....42

Πίνακας 11: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών
διαφορετικής καταγωγής αναφορικά με την εικόνα του σώματός
τους.....43

Πίνακας 12: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών
διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 16 «Πόσο συχνά βουρτσίζεις τα
δόντια σου;».....43

Πίνακας 13: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών
διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 17 «Τους τελευταίους 12 μήνες,
πόσες φορές αναμείχθηκες σε σωματικό καυγά;».....44

Πίνακας 14: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών
διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 18 «Τους τελευταίους 12 μήνες,
πόσες φορές τραυματίστηκες και έπρεπε να σε φροντίσει ένας γιατρός ή μια
νοσοκόμα;».....46

Πίνακας 15: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών
διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 19 «Στο σπίτι ζεις...».....47

- Πίνακας 16:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 21 «Πόσο εύπορη θεωρείς την οικογένειά σου;».....48
- Πίνακας 17:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 22 «Πόσο εύκολο είναι για σένα να μιλήσεις στη μητέρα/στον πατέρα σου για πράγματα που πραγματικά σε απασχολούν;».....49
- Πίνακας 18:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 23 «Αν έχω ένα πρόβλημα στο σχολείο οι γονείς μου είναι έτοιμοι να βοηθήσουν;».....50
- Πίνακας 19:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 24 «Οι γονείς μου είναι πρόθυμοι να έρθουν στο σχολείο και να μιλήσουν με τους δασκάλους;».....52
- Πίνακας 20:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 25 «Οι γονείς μου με ενθαρρύνουν να τα πηγαίνω καλά στο σχολείο;».....53
- Πίνακας 21:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 26 «Οι γονείς μου ενδιαφέρονται σχετικά με το τι συμβαίνει σε μένα στο σχολείο;».....54
- Πίνακας 22:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 27 «Οι γονείς μου είναι πρόθυμοι

να με βοηθήσουν στις σχολικές εργασίες που πρέπει να ετοιμάσω στο σπίτι;».....	54
Πίνακας 23: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 28 «Πόσο μετράει ο λόγος σου όταν εσύ και οι γονείς σου αποφασίζετε σχετικά με το πώς θα αξιοποιήσετε τον ελεύθερό σου χρόνο (εκτός σχολείου);».....	55
Πίνακας 24: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με την επικοινωνία με τους γονείς.....	56
Πίνακας 25: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29i «Παρακολουθείτε τηλεόραση ή ένα DVD/video μαζί με την οικογένειά σου;».....	57
Πίνακας 26: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29ii «Παίζετε μέσα στο σπίτι διάφορα παιχνίδια μαζί με την οικογένειά σου;».....	58
Πίνακας 27: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29iii «Τρώτε ένα γεύμα μαζί με την οικογένειά σου;».....	59
Πίνακας 28: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29iv «Πηγαίνετε μια βόλτα μαζί με την οικογένειά σου;».....	60

- Πίνακας 29:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29ν «Πηγαίνετε σε μέρη μαζί με την οικογένειά σου;».....61
- Πίνακας 30:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29νi «Επισκέπτεστε φίλους ή συγγενείς μαζί με την οικογένειά σου;».....63
- Πίνακας 31:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29νii «Αθλείστε μαζί με την οικογένειά σου;».....64
- Πίνακας 32:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29νiii «Κάθεστε μαζί με την οικογένειά σου και μιλάτε για πράγματα;».....65
- Πίνακας 33:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με τη διασκέδαση με τους γονείς.....66
- Πίνακας 34:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 38 «Αυτή τη στιγμή πόσους στενούς φίλους, αγόρια και κορίτσια έχεις;».....67
- Πίνακας 35:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 39 «Πόσο εύκολο είναι για σένα να μιλήσεις σε φίλους για πράγματα που πραγματικά σε απασχολούν;».....68

- Πίνακας 36:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 40 «Πόσες ημέρες την εβδομάδα συνήθως συναντάς τους φίλους σου μετά το σχολείο;».....69
- Πίνακας 37:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 41 «Πόσα απογεύματα την εβδομάδα περνάς με τους φίλους σου;».....70
- Πίνακας 38:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 42 «Πόσο συχνά μιλάς με τους φίλους σου μέσω τηλεφώνου, μηνυμάτων ή internet;».....71
- Πίνακας 39:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 43 «Πώς εσύ και οι φίλοι σου αποφασίζετε τι θέλετε να κάνετε μαζί;».....72
- Πίνακας 40:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44i «Πόσο συχνά προσφέρεσαι εθελοντικά μαζί με τους φίλους σου;».....73
- Πίνακας 41:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44ii «Πόσο συχνά ασχολείσαι με δραστηριότητες σχετικές με την τέχνη μαζί με τους φίλους σου;».....73
- Πίνακας 42:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44iii «Πόσο συχνά πηγαίνεις στον

	κινηματογράφο, στο θέατρο ή σε μια συναυλία μαζί με τους φίλους σου;».....	75
Πίνακας 43:	Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44iv «Πόσο συχνά βγαίνεις έξω και διασκεδάζεις μαζί με τους φίλους σου;».....	76
Πίνακας 44:	Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44v «Πόσο συχνά πηγαίνεις μια βόλτα μαζί με τους φίλους σου;».....	77
Πίνακας 45:	Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44vi «Πόσο συχνά μιλάς μέσω internet με τους φίλους σου;».....	78
Πίνακας 46:	Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44vii «Πόσο συχνά μιλάς από κοντά με τους φίλους σου;».....	79
Πίνακας 47:	Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44viii «Πόσο συχνά παίζεις παιχνίδια με τους φίλους σου;».....	80
Πίνακας 48:	Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44ix «Πόσο συχνά αθλείσαι μαζί με τους φίλους σου;».....	81

- Πίνακας 49:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47i «Οι άνθρωποι χαιρετούν και σταματούν για να μιλήσουν στο δρόμο;».....82
- Πίνακας 50:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47ii «Είναι ασφαλές για μικρά παιδιά να παίζουν έξω κατά τη διάρκεια της ημέρας;».....83
- Πίνακας 51:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47iii «Μπορείς να εμπιστευτείς ανθρώπους εδώ γύρω;».....84
- Πίνακας 52:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47iv «Θα ζητούσες βοήθεια ή μια χάρη από τους γείτονές σου;».....85
- Πίνακας 53:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47v «Οι άνθρωποι εδώ γύρω θα μπορούσαν να σε εκμεταλλευτούν αν είχαν την ευκαιρία;».....86
- Πίνακας 54:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47vi «Υπάρχουν εδώ καλά μέρη για να πας και να αξιοποιήσεις τον ελεύθερο χρόνο σου;».....87
- Πίνακας 55:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47vii «Νιώθεις ασφάλεια στην περιοχή που μένεις;».....88

- Πίνακας 56:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 48i «Υπάρχουν εδώ πολλοί ενήλικες που δημιουργούν προβλήματα;».....89
- Πίνακας 57:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 48ii «Υπάρχουν εδώ πολλές ομάδες νέων ατόμων που δημιουργούν προβλήματα;».....90
- Πίνακας 58:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 48iii «Υπάρχουν εδώ πολλά σκουπίδια και σπασμένα γυαλιά;».....92
- Πίνακας 59:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 30 «Πώς νιώθεις για το σχολείο αυτή τη στιγμή;».....93
- Πίνακας 60:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 31 «Κατά τη γνώμη σου, πως νομίζεις ότι οι δάσκαλοί σου βλέπουν την απόδοσή σου στο σχολείο σε σχέση με αυτή των συμμαθητών σου;».....95
- Πίνακας 61:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 32 «Πόσο πεσμένος-η νιώθεις σχετικά με τη δουλειά που έχεις να κάνεις για το σχολείο;».....96
- Πίνακας 62:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 33 «Κατά πόσο εντάσσεται ο μαθητής-τρια στο σχολείο;».....97

- Πίνακας 63:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 34 «Κατά πόσο γίνεται αποδεκτός-ή ο μαθητής-τρια στο σχολείο;».....98
- Πίνακας 64:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 35 «Κατά πόσο συμμετέχει ο μαθητής-τρια στις αποφάσεις της τάξης του/της;».....99
- Πίνακας 65:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 36 «Κατά πόσο συμμετέχει ο μαθητής-τρια σε δράσεις στο πλαίσιο του σχολείου;».....100
- Πίνακας 66:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 37 «Παρακολουθούσες μαθήματα Αγωγής Υγείας στο σχολείο;».....101
- Πίνακας 67:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 46 «Πόσο συχνά έπαιρνες μέρος στο να φοβηρίσεις άλλους μαθητές στο σχολείο τους τελευταίους μήνες;».....102
- Πίνακας 68:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 45 «Πόσο συχνά σε φοβέριζαν στο σχολείο τους τελευταίους μήνες;».....104
- Πίνακας 69:** Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 49 «Δοκίμασες να καπνίσεις;».....106

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα1. Συμμετοχή σε ΦΔ εκτός σχολείου κατά καταγωγή και φύλο.....	41
Σχήμα2. Τα συναισθήματα των μαθητών για το σχολείο ανά φύλο και καταγωγή (%).....	94
Σχήμα3. Θύτες σχολικού εκφοβισμού κατά καταγωγή και φύλο.....	104
Σχήμα4. Θύματα σχολικού εκφοβισμού κατά καταγωγή και φύλο.....	105

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΡΑ	Physical Activity
ΦΔ	Φυσική Δραστηριότητα
WHO	World Health Organization

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΞΑΝΘΗΣ

Υγεία είναι η κατάσταση της απόλυτης φυσικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι μόνο η έλλειψη ασθένειας ή αναπηρίας (WHO, 1946). Η υγεία αφορά τις σωματικές, τις συναισθηματικές ή ψυχικές και τις διανοητικές ή πνευματικές λειτουργίες του ανθρώπου. Η σωματική υγεία σχετίζεται κυρίως με τη ΦΔ, τις διατροφικές συνήθειες, την υγιεινή και τον τρόπο ζωής (lifestyle) του ανθρώπου, η συναισθηματική ή ψυχική υγεία σχετίζεται κυρίως με την επικοινωνία με τους άλλους και τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου ενώ η διανοητική ή πνευματική υγεία σχετίζεται κυρίως με την αυτοαντίληψη και την αυτοεκτίμηση.

Η τεχνολογική εξέλιξη των τελευταίων χρόνων είχε ως αποτέλεσμα οι νέοι άνθρωποι να μένουν περισσότερο χρόνο εντός του σπιτιού και να παίζουν λιγότερο δραστήρια παιχνίδια εκτός σπιτιού. Σε έρευνα για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των μαθητών της HSBC/WHO (Health Behaviour in School-Aged Children) έχει διαπιστωθεί ότι τα αγόρια συγκριτικά με τα κορίτσια, είναι πιο πιθανό να ασχοληθούν με καθιστικές δραστηριότητες, όπως με το να παρακολουθήσουν τηλεόραση ή να παίξουν παιχνίδια στον Η/Υ, γεγονός που αυξάνει τον κίνδυνο να γίνουν υπέρβαρα (Brooks, Magnusson, Klemra, Spencer, & Morgan, 2011). Επιπλέον, τα κορίτσια, τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά και οι μαθητές των οποίων οι μητέρες έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, φαίνεται ότι έχουν πιο υγιεινές καθημερινές συνήθειες σε σχέση με συνομήλικους που έχουν λιγότερο μορφωμένους γονείς (Vallejos-Sánchez et al., 2008). Είναι γεγονός ότι τα παιδιά που είναι πιο κοινωνικοποιημένα έχουν καλύτερη επικοινωνία με τους συνομηλικούς και τους δασκάλους τους (Davis, 2001). Όσον αφορά το σχολικό εκφοβισμό, βρέθηκε ότι ενώ η σωματική τιμωρία από τον πατέρα σχετίζεται σημαντικά με τη θετική στάση του παιδιού αναφορικά με τον εκφοβισμό, η σωματική τιμωρία από τη μητέρα έχει μεγαλύτερη συσχέτιση με τη συμπεριφορά του παιδιού ως θύτη και ιδιαίτερα

τα αγόρια (Flouri, & Buchanan, 2003). Έρευνες έδειξαν ότι η θετική αλληλεπίδραση γονέα και παιδιού συνδέεται με υψηλά επίπεδα αυτοαντίληψης και με λιγότερες πιθανότητες σχετικά με την υιοθέτηση της συνήθειας του καπνίσματος (Yang, & Schaninger, 2010).

Σε γενικές γραμμές, στην πλειονότητα των χωρών της έρευνας HBSC/WHO όπως και στην Ελλάδα, όσον αφορά τη διατροφή, περισσότερα κορίτσια από ότι αγόρια, ανεξαρτήτου ηλικίας, τρώνε καθημερινά φρούτα όπως και λαχανικά ή σαλάτες, ενώ τα αγόρια υπερτερούν στην κατανάλωση πρωινού και αναψυκτικών (Κοκκέβη, Ξανθάκη, Φωτίου, & Καναβού, 2012). Επίσης, όσο μεγαλώνουν όλο και περισσότερο τα παιδιά στην πλειοψηφία των χωρών και στην Ελλάδα παραλείπουν συχνά το πρωινό τους γεύμα τις ημέρες του σχολείου και περιορίζουν την καθημερινή κατανάλωση φρούτων, λαχανικών ή σαλάτας ενώ αντίθετα πίνουν περισσότερα αναψυκτικά σε εβδομαδιαία βάση. Κατά μέσο όρο σε όλες τις χώρες της έρευνας HBSC/WHO, περίπου ένας στους πέντε εφήβους ηλικίας 11-13 ετών κάνουν κάποια ΦΔ καθημερινά συνολικής διάρκειας τουλάχιστον μίας ώρας. Επίσης, σε όλες τις χώρες τα αγόρια, ανεξαρτήτου ηλικίας, δραστηριοποιούνται σωματικά περισσότερο από τα κορίτσια. Στην παρούσα έρευνα, η πλειονότητα των εφήβων όλων των χωρών επικοινωνούν με τη μητέρα τους εύκολα, αλλά σχετικά μικρότερος αριθμός αναφέρει το ίδιο για τον πατέρα. Κατά μέσο όρο 8-12% των μαθητών των χωρών της έρευνας HBSC/WHO δήλωσαν ότι εκφόβισαν κάποιον άλλο παιδί στο σχολείο τουλάχιστον δύο φορές το μήνα κατά το δίμηνο πριν από την έρευνα. Διπλάσια είναι τα ποσοστά των αγοριών-θυτών από αυτά των κοριτσιών. Τα ποσοστά των μαθητών σε Ευρώπη και Β. Αμερική που έχουν υποστεί εκφοβισμό στο σχολείο τουλάχιστον 2 φορές το μήνα στο δίμηνο πριν την έρευνα κατά μέσο όρο κυμαίνονται μεταξύ 9-13%. Στην Ελλάδα, το ποσοστό των παιδιών (15%) που έχουν δοκιμάσει για πρώτη φορά τσιγάρο στην ηλικία των 13 ετών ή και νωρίτερα είναι χαμηλότερο από τον μέσο όρο των εφήβων των άλλων χωρών. Την περίοδο της έρευνας, σε Ευρώπη και Β. Αμερική, κατά μέσο όρο το 1% των 11χρονων, κάπνισαν τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα.

Η σημασία της έρευνας

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής έχει αποδεδειγμένα επηρεάσει αρνητικά και τα ελληνόπουλα, αφού πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα έδειξαν ότι είναι σε υψηλότερο ποσοστό παχύσαρκα σε σχέση με τους συνομηλίκους τους άλλων χωρών, δεν είναι αρκετά φυσικά δραστήρια για να έχουν καλή υγεία και αφιερώνουν πολλές ώρες σε παθητικές

δραστηριότητες αναψυχής (Κοκκέβη et al., 2012). Επιπλέον, στοιχεία από διεθνείς μελέτες δείχνουν ότι τα παιδιά που προέρχονται από μειονοτικές ομάδες είναι πιο πιθανό να υιοθετήσουν καθιστική ζωή, ενώ έχουν λιγότερες πιθανότητες να ασχοληθούν με τον αθλητισμό (Brophy et al., 2011). Στις μέρες μας αυξάνεται διεθνώς το ενδιαφέρον των επιστημόνων, των εκπαιδευτικών και των γονέων για την υγεία των νέων ατόμων διότι παρατηρούνται όλο και πιο έντονα τα φαινόμενα της παχυσαρκίας, του υποκινητικού τρόπου ζωής, της κακής διατροφής, του σχολικού εκφοβισμού και της απομόνωσης, που συνιστούν μείζονα προβλήματα της ζωής των σημερινών νέων.

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι η καταγραφή και η αξιολόγηση των συμπεριφορών που σχετίζονται με την υγεία μουσουλμάνων (τουρκογενών και πομάκων) και χριστιανών μαθητών και μαθητριών ηλικίας 10-12 ετών που φοιτούν σε δημοτικά σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Ξάνθης. Ειδικότερα, θα αξιολογηθούν: η ικανοποίηση από τη ζωή-ψυχοσωματική υγεία, οι διατροφικές συνήθειες, η φυσική δραστηριότητα, η εικόνα του σώματος-δίαιτα, η κοινωνική κατάσταση, η επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους, οι προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, το θέμα του σχολικού εκφοβισμού, η στοματική υγιεινή, η αυτοαντίληψη, η σχολική ζωή και η κατανάλωση καπνού.

Ερευνητικό Ερώτημα

Το ερευνητικό ερώτημα της παρούσας που θα εξεταστεί είναι αν διαφέρουν οι μουσουλμάνοι (τουρκογενείς και πομάκοι) μαθητές και μαθήτριες τόσο μεταξύ τους όσο και με τους χριστιανούς μαθητές και μαθήτριες ίδιας ηλικίας ως προς:

1. Την ικανοποίηση από τη ζωή-ψυχοσωματική υγεία
2. Τις διατροφικές συνήθειες,
3. Τη φυσική δραστηριότητα (ΦΔ),
4. Την εικόνα του σώματος-δίαιτα,
5. Την κοινωνική κατάσταση,
6. Την επικοινωνία με α) τους φίλους, β) τους γονείς, γ) τους εκπαιδευτικούς και δ) τους άλλους,
7. Τις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου,
8. Το σχολικό εκφοβισμό,
9. Τη στοματική υγιεινή,

10. Την αυτοαντίληψη,
11. Τη σχολική ζωή,
12. Την κατανάλωση καπνού.

Μηδενικές υποθέσεις

Ικανοποίηση από τη ζωή-Ψυχοσωματική Υγεία

H_{0.1}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στην «Ικανοποίηση από τη ζωή-Ψυχοσωματική υγεία».

H_{0.2}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στην «Ικανοποίηση από τη ζωή-Ψυχοσωματική υγεία».

H_{0.3}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στην «Ικανοποίηση από τη ζωή-Ψυχοσωματική υγεία».

Διατροφικές συνήθειες

H_{0.4}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στις «Διατροφικές συνήθειες».

H_{0.5}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στις «Διατροφικές συνήθειες».

H_{0.6}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στις «Διατροφικές συνήθειες».

Φυσική Δραστηριότητα

H_{0.7}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στη Φυσική Δραστηριότητα.

H_{0.8}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στη Φυσική Δραστηριότητα.

H_{0.9}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στη Φυσική Δραστηριότητα.

Δίαιτα – Εικόνα σώματος

H_{0.10}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στη «Δίαιτα-Εικόνα σώματος».

H_{0.11}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στη «Δίαιτα-Εικόνα σώματος».

H_{0.12}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στη «Δίαιτα-Εικόνα σώματος».

Στοματική υγιεινή

H_{0.13}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στην «Στοματική υγιεινή».

H_{0.14}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στην «Στοματική υγιεινή».

H_{0.15}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στην «Στοματική υγιεινή».

Σχολικός εκφοβισμός

H_{0.16}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στο «Σχολικό εκφοβισμό».

H_{0.17}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στο «Σχολικό εκφοβισμό».

H_{0.18}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στο «Σχολικό εκφοβισμό».

Κοινωνική κατάσταση

H_{0.19}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στην «Κοινωνική κατάσταση».

H_{0.20}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στην «Κοινωνική κατάσταση».

H_{0.21}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στην «Κοινωνική κατάσταση».

Επικοινωνία με φίλους, γονείς, εκπαιδευτικούς και άλλους

H_{0.22}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στην «Επικοινωνία με φίλους, γονείς, εκπαιδευτικούς και άλλους».

H_{0.23}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στην «Επικοινωνία με φίλους, γονείς, εκπαιδευτικούς και άλλους».

H_{0.24}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στην «Επικοινωνία με φίλους, γονείς, εκπαιδευτικούς και άλλους».

Προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου

H_{0.25}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στις «Προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου».

H_{0.26}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στις «Προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου».

H_{0.27}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στις «Προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου».

Αυτοαντίληψη

H_{0.28}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στην «Αυτοαντίληψη».

H_{0.29}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στην «Αυτοαντίληψη».

H_{0.30}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στην «Αυτοαντίληψη».

Σχολική ζωή

H_{0.31}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στη «Σχολική ζωή».

H_{0.32}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στη «Σχολική ζωή».

H_{0.33}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στη «Σχολική ζωή».

Κατανάλωση καπνού

H_{0.34}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των παραγόντων καταγωγή και φύλο στην «Κατανάλωση καπνού».

H_{0.35}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα καταγωγή στην «Κατανάλωση καπνού».

H_{0.36}: Δεν θα υπάρξει στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα φύλο στην «Κατανάλωση καπνού».

Περιορισμοί της έρευνας

Το νεαρό της ηλικίας των συμμετεχόντων σε συνδυασμό με πιθανά προβλήματα κατανόησης των ερωτήσεων ίσως μειώσουν την αξιοπιστία των απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο. Για την αντιμετώπιση της πιθανής αυτής αδυναμίας, οι δάσκαλοι των συμμετεχόντων εκπαίδευσαν τα παιδιά στον τρόπο συμπλήρωσης γενικά ενός ερωτηματολογίου, ώστε να τα εξοικειώσουν με τη μορφή και τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου της έρευνας. Αξίζει να αναφερθεί ότι επειδή η μητρική γλώσσα του μεγαλύτερου ποσοστού των συμμετεχόντων δεν είναι η ελληνική, για να διευκολυνθεί η ακριβής συλλογή των δεδομένων μέσω της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου από τους μαθητές, επιστρατεύτηκαν οι μουσουλμάνοι δάσκαλοι των συγκεκριμένων μαθητών, με τους οποίους μπορούσαν να επικοινωνήσουν με ευχέρεια. Οι δάσκαλοι εκπαιδεύτηκαν από την ερευνήτρια ώστε να δίνουν τις ίδιες διευκρινίσεις στα επιμέρους ερωτήματα του ερωτηματολογίου.

Η νοοτροπία και το ιδιαίτερα συντηρητικό αξιακό σύστημα της μειονότητας σε θέματα σχέσεων των δύο φύλων οδήγησαν στην απόφαση εξαίρεσης από το ερωτηματολόγιο όλων των ερωτήσεων που αφορούν θέματα σεξουαλικής συμπεριφοράς των παιδιών. Αυτή η απόφαση ίσως επηρεάσει σε κάποιο βαθμό την εσωτερική συνοχή του ερωτηματολογίου και τη συγκρισιμότητα των ευρημάτων με ανάλογες έρευνας που χρησιμοποιήθηκε το ίδιο ερευνητικό εργαλείο.

Οριοθετήσεις της έρευνας

Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας καταγράφονται συγκεκριμένες συμπεριφορές που αφορούν τη σωματική, τη συναισθηματική και την πνευματική υγεία μουσουλμάνων και χριστιανών μαθητών και μαθητριών, ηλικίας 10-12 ετών. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα προέρχονται από συγκεκριμένα μειονοτικά και

χριστιανικά δημοτικά σχολεία του Νομού Ξάνθης. Συνεπώς τα ευρήματα δεν θα μπορούν να γενικευτούν σε μεγαλύτερο πληθυσμό μαθητών από διαφορετικές περιοχές της Θράκης και της Ελλάδας γενικότερα.

Λειτουργικοί ορισμοί

Επικοινωνία: Η επικοινωνία είναι η διαδικασία με την οποία ένας πομπός (άνθρωπος ή ομάδα) μεταβιβάζει πληροφορίες, σκέψεις, ιδέες ή συναισθήματα σε ένα δέκτη (άνθρωπο ή ομάδα) με στόχο να ενεργήσει πάνω του με τρόπο ώστε να προκαλέσει την ανάπτυξη ιδεών, πράξεων ή συναισθημάτων και σε τελική ανάλυση να επηρεάσει την κατάστασή του και τη συμπεριφορά του (Μπουραντάς, 1992).

Σχολικός εκφοβισμός: Ο σχολικός εκφοβισμός είναι η κύρια μορφή με την οποία εμφανίζεται η σχολική βία και αποτελεί εσκεμμένη πράξη που αποσκοπεί στην πρόκληση σωματικού ή ψυχικού πόνου και στην υποταγή του θύματος (Παπάνης, 2008).

Αυτοαντίληψη: Ο όρος αυτοαντίληψη αναφέρεται στο σύστημα παραστάσεων του ανθρώπου για τον εαυτό του, στη βάση των οποίων οικοδομεί τις αμοιβαίες σχέσεις με τους συνανθρώπους και τη στάση απέναντί τους (Πετρόφσκι, 1969).

Υγεία: Η κατάσταση της απόλυτης φυσικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας (WHO, 1946).

II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Μουσουλμάνοι μαθητές

Οι μουσουλμάνοι εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα από την περίοδο της οθωμανικής κατοχής (Dagkas, & Benn, 2006). Στις μέρες μας, αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 30% του συνολικού πληθυσμού της βόρειας Ελλάδας. Η άποψη που επικρατεί και που αποτελεί και την επίσημη θέση της πολιτείας είναι ότι στη μουσουλμανική μειονότητα της Δυτικής Θράκης διακρίνονται τρεις μεγάλες εθνοφυλετικές ομάδες: οι Τουρκογενείς ή Τουρκόφωνοι, οι Πομάκοι και οι Αθίγγανοι (Λιάζος, 2006). Οι μουσουλμάνοι εντοπίζονται στην εργατική και μεσαία τάξη της ελληνικής κοινωνίας, ενώ μιλούν τα τουρκικά ως πρώτη γλώσσα (Dagkas, & Benn, 2006).

Στην τοπική κοινωνία της Θράκης η γλωσσική και πολιτισμική ετερότητα ήταν ανέκαθεν παρούσα. Προβλήματα διαχείρισής της όμως στο χώρο της εκπαίδευσης δεν προκύπτουν συχνά, αφού το όλο ζήτημα έχει μακρά ιστορία και είναι σε μεγάλο βαθμό θεσμικά ρυθμισμένο, κυρίως με την υποχρέωση ή επιλογή των μουσουλμάνων μαθητών να φοιτούν στα μειονοτικά σχολεία όπου η τουρκική γλώσσα και η θρησκεία (ισλαμισμός) τυγχάνουν αναγνώρισης και αποδοχής (Παναγιωτίδης, 1995; Tsitselikis, & Manrommatis, 2003). Η λειτουργία των μειονοτικών σχολείων στη Δ. Θράκη ορίζεται από τη Συνθήκη της Λωζάννης και από το σχετικό μορφωτικό πρωτόκολλο που έχει υπογραφεί το 1968. Τα μαθήματα είναι μοιρασμένα στην ελληνική και στην τουρκική γλώσσα ανεξάρτητα από την καταγωγή των μαθητών και συνεπώς ανεξάρτητα από τη μητρική τους γλώσσα που μπορεί να είναι η τουρκική, η πομάκικη ή η αθιγγανική (Ρηγοπούλου, 2003).

Έχει διαπιστωθεί ότι τόσο η οικογένεια όσο και το κοινωνικό περιβάλλον των μουσουλμάνων μαθητών δεν εκτιμούν τη μάθηση που παρέχει το σχολείο και δεν το θεωρούν απαραίτητο για την προσπάθεια κάλυψης των βιοτικών αναγκών (Κάτσικας, & Καββαδίας, 2000). Η εκπαίδευση έχει αναγνωριστεί ως ένας από τους λίγους τομείς στους οποίους έχουν γίνει θετικές αλλαγές σχετικά με τις ανάγκες των μουσουλμάνων (Parker-

Jenkins, 1995; Ansari, 2002), αλλά υπάρχουν συνεχή προβλήματα αναφορικά με τη χαμηλή απόδοση και την απομάκρυνσή τους από το εκπαιδευτικό σύστημα.

Είναι γεγονός ότι στη μουσουλμανική κοινωνία γενικά, ήδη από τη γέννηση του ατόμου, η κοινωνική πορεία είναι προδιαγεγραμμένη από το φύλο του και γίνεται αντιληπτή ως αμετάβλητη (Bodman, & Herbert, 1998). Τα κορίτσια που προέρχονται από τη μουσουλμανική μειονότητα φαίνεται ότι δε συνιστούν μια ομοιογενή ομάδα και υπάρχουν διαφορές στον τρόπο με τον οποίο επιλέγουν να αντιμετωπίσουν διάφορα θρησκευτικά και πολιτισμικά ζητήματα, για παράδειγμα, ορισμένα κορίτσια φορούν μαντίλα (hijab) και ισλαμικά φορέματα, ενώ κάποια άλλα όχι (Dagkas, & Benn, 2006). Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι τα κορίτσια που υιοθετούν τον ισλαμικό κώδικα ενδυμασίας στη δυτική κοινωνία, υποφέρουν από την αυξανόμενη βία, τη διάκριση, την προκατάληψη και τον αποκλεισμό (Runnymede, 1997). Αυτή η κατάσταση επιδεινώνεται πάντα μέσω αντιδράσεων μετά από μείζονα τρομοκρατικά γεγονότα όπως αυτό της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη και στη Μαδρίτη το 2004 (Allen, & Nielsen, 2002, Jawan, & Benn, 2003; Richardson, 2004; F.A.I.R., 2004).

Διατροφικές συνήθειες

Το πρωινό αποτελεί ένα σημαντικό γεύμα διότι παρέχει ενέργεια για τις ημερήσιες δραστηριότητες και συμβάλλει καθοριστικά στην πρόσληψη θρεπτικών συστατικών (Williamson, 2010). Οι άνθρωποι που τρώνε πρωινό είναι πιο πιθανό να έχουν θρεπτικά ισορροπημένο διαιτολόγιο και συγκεκριμένα τα παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται να εξασφαλίζουν επαρκή ενέργεια και θρεπτικά συστατικά κατά τη διάρκεια της ημέρας εάν παραλείπουν το πρωινό γεύμα. Παράλληλα, βρέθηκε ότι η κατανάλωση πρωινού συνδέεται με την καλύτερη απόδοση και τη συγκέντρωση των παιδιών στο σχολείο, τη διατήρηση υγιούς βάρους, καθώς και με την υψηλότερη πρόσληψη σιδήρου και των Α, Β και Ε βιταμινών (Williamson, 2010).

Η πλειονότητα των μαθητών στην Ευρώπη και στη Β. Αμερική, σύμφωνα με την έρευνα HBSC/WHO, τρώει καθημερινά για πρωινό περισσότερο από ένα ποτήρι γάλα ή χυμό (Κοκκέβη et al., 2012). Επιπλέον, οι περισσότεροι μαθητές στην Πορτογαλία και στην Ολλανδία τρώνε κάθε μέρα πρωινό κατά τις σχολικές ημέρες, ενώ στη Ρουμανία και στη Σλοβενία τα αντίστοιχα ποσοστά είναι πολύ χαμηλότερα. Στην Ελλάδα, συγκριτικά με

το μέσο όρο της έρευνας, τα ποσοστά των μαθητών που τρώνε πρωινό κάθε μέρα είναι πολύ χαμηλότερα.

Όσον αφορά την κατανάλωση λαχανικών, ένα στα τρία παιδιά στις χώρες της έρευνας HBSC/WHO τρώει λαχανικά τουλάχιστον μια φορά την ημέρα (Κοκκέβη et al., 2012). Οι χώρες με την υψηλότερη κατανάλωση λαχανικών μεταξύ των 11χρονων παιδιών είναι το Βέλγιο και η Ουκρανία. Λιγότεροι κατά πολύ είναι οι 11χρονοι έφηβοι που τρώνε λαχανικά κάθε μέρα στην Εσθονία και στην Ιταλία. Στην Ελλάδα, το ποσοστό των μαθητών που τρώνε κάθε μέρα λαχανικά είναι παρόμοιο με τον μέσο όρο των χωρών της έρευνας HBSC/WHO.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρόσφατης πανελλαδικής έρευνας που διενήργησε το Ίδρυμα «Αριστείδης Δασκαλόπουλος» (2007), βρέθηκε ότι η σχέση των ελληνόπουλων με τη μεσογειακή διατροφή δεν είναι ιδιαίτερα καλή, αφού μόλις το 10% του συνόλου των ερωτηθέντων είχαν «καλό» σκορ στην υιοθέτηση του μοντέλου της μεσογειακής διατροφής. Αξίζει να αναφερθεί ότι καθημερινή κατανάλωση φρούτων στις χώρες της έρευνας HBSC/WHO αναφέρει κατά μέσο όρο μόνο το 42% των 11χρονων παιδιών (Κοκκέβη et al., 2012). Μεταξύ των χωρών, τα υψηλότερα ποσοστά καθημερινής κατανάλωσης φρούτων εμφανίζουν οι 11χρονοι μαθητές της Δανίας και της Πορτογαλίας, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά εμφανίζουν τα 11χρονα παιδιά της Φιλανδίας και της Γροιλανδίας. Στην Ελλάδα συγκριτικά με τις άλλες χώρες, τα ποσοστά των μαθητών που τρώνε κάθε μέρα φρούτα κυμαίνονται σε παρόμοια επίπεδα με το μέσο όρο HBSC/WHO. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας σε παιδιά που διαμένουν στη Χιλή, ηλικίας 9-13 ετών, βρέθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου ότι η καθημερινή τους κατανάλωση σε φρούτα και σε λαχανικά ήταν χαμηλή (Olivares et al., 2004).

Καθημερινή κατανάλωση αναψυκτικών παρουσιάζει κατά μέσο όρο στις χώρες της έρευνας HBSC/WHO το 18% των παιδιών (Κοκκέβη et al., 2012). Επιπλέον, οι μαθητές στην Αγγλία και στη Σλοβενία χαρακτηρίζονται από τα υψηλότερα ποσοστά καθημερινής κατανάλωσης αναψυκτικών, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά εμφανίζουν οι μαθητές της Σουηδίας και της Φιλανδίας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας η παιδική παχυσαρκία οφείλεται (εξαιρώντας τους γενετικούς παράγοντες) και στην αυξημένη κατανάλωση αναψυκτικών, η οποία παρατηρείται τελευταία όλο και περισσότερο (Kosti, & Panagiotakos, 2006). Στην Ελλάδα συγκριτικά με τις άλλες χώρες, πολύ λιγότεροι μαθητές καταναλώνουν κάθε μέρα αναψυκτικά. Γενικά, στις περισσότερες χώρες της έρευνας

HBSC/WHO όπως και στην Ελλάδα, περισσότερα κορίτσια από ότι αγόρια, τρώνε καθημερινά φρούτα όπως και λαχανικά ή σαλάτες, ενώ τα αγόρια υπερέχουν αναφορικά με την κατανάλωση πρωινού και αναψυκτικών. Επίσης, όσο μεγαλώνουν όλο και περισσότερο τα παιδιά στις περισσότερες χώρες, όπως και στην Ελλάδα παραλείπουν συχνά το πρωινό τους γεύμα τις ημέρες του σχολείου και περιορίζουν την καθημερινή κατανάλωση φρούτων, λαχανικών ή σαλάτας ενώ αντίθετα πίνουν περισσότερα αναψυκτικά καθημερινά.

Οι διατροφικές απαγορεύσεις των μουσουλμάνων έχουν εντοπιστεί σε δύο πηγές, το Κοράνι και το Χαντίθ. Το Κοράνι, ο ιερός λόγος του Θεού που αποκαλύφθηκε στον προφήτη Μωάμεθ, ταξινομεί τα τρόφιμα σε δυο βασικές κατηγορίες: σε halal (επιτρεπτό) και σε haram (απαγορευμένο). Το Κοράνι απαγορεύει την κατανάλωση αίματος, θνησιμαίου, χοιρινού κρέατος, μεθυστικών ποτών που παρασκευάζονται από σταφύλια και μεθυστικών φαρμακευτικών ουσιών και τροφίμων που έχουν αφιερωθεί ή προσφερθεί σε είδωλα. Το Χαντίθ, οι συλλογές παραδόσεων που αποδίδονται στον προφήτη Μωάμεθ, περιέχει μεγάλη ποικιλία κειμένων σχετικά με τρόφιμα (Grivetti, 2000). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας, το ψάρι και τα θαλασσινά είναι αντικείμενα αντιπαράθεσης ανάμεσα στους μουσουλμάνους (Riaz, & Chaudry, 2004).

Έρευνες έδειξαν ότι τα παιδιά που ανήκουν σε πληθυσμούς μειονότητας διατρέχουν υψηλό κίνδυνο να γίνουν υπέρβαρα ή παχύσαρκα λόγω της χαμηλής ποιότητας τροφής που συνδυάζεται μ' ένα χαμηλό κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο γονέων (Monti et al., 2011). Επιπλέον, τα παιδιά που προέρχονται από μειονοτικές ομάδες είναι πιθανό να αφιερώνουν περισσότερο χρόνο παρακολουθώντας τηλεόραση. Έτσι είναι πιο εύκολο να επηρεαστούν από διαφημίσεις που αφορούν σε τροφές χαμηλής διατροφικής αξίας, με πολλές θερμίδες με αποτέλεσμα να καθίστανται πιο επιρρεπή στην παιδική παχυσαρκία (Kumanyika, & Grier, 2006) αφού υιοθετούν προοδευτικά πιο θετική στάση προς την κατανάλωση ανθυγιεινών τροφών τις οποίες τελικά είναι πιθανό να τις καταναλώσουν (Levin, & Levin, 2010).

Θεωρείται ότι οι μητέρες είναι αυτές που διαδραματίζουν το σημαντικότερο ρόλο στη διαμόρφωση των διαιτητικών συνηθειών των παιδιών καθώς είναι αυτές που έχουν τον κύριο λόγο στη διατροφή τους (San Juan, 2006). Αποδείχτηκε ότι μαθητές οι οποίοι μεγαλώνουν με έναν γονέα ή καθόλου γονείς υιοθετούν σε μεγαλύτερο βαθμό ανθυγιεινές συμπεριφορές από ότι αυτοί οι οποίοι μεγαλώνουν και με τους δύο γονείς (Theodorakis,

Ραπαϊοαννου, & Karastogianidou, 2004). Οι μαθητές που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία βρίσκονται σε κίνδυνο διότι φαίνονται πιο επιρρεπείς σε πολλές ανθυγιεινές συμπεριφορές (όπως το κάπνισμα, η βία και η χρήση ναρκωτικών) και λιγότερο επιρρεπείς από ότι οι άλλοι μαθητές σε υγιεινές συμπεριφορές (όπως η τακτική άσκηση και η κατανάλωση φρούτων). Σε μια άλλη έρευνα διαπιστώθηκε ότι το υψηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων έχει υψηλή συσχέτιση με τις συνειδητές επιλογές που κάνει κάποιος στη διατροφή του (Sinclair, 2006).

Φυσική δραστηριότητα

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής κάνει τους ανθρώπους να κινούνται ολοένα και λιγότερο, περιορίζοντας τις βασικές τους κινητικές δραστηριότητες, που τους είναι απαραίτητες για τη βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής τους. Εξαιτίας αυτών των αλλαγών στον τρόπο ζωής τον τελευταίο μισό αιώνα τα παιδιά βλέπουν περισσότερες ώρες τηλεόραση, τρώνε μεγαλύτερες ποσότητες φαγητού, καταναλώνουν τροφές με μικρή διατροφική αξία και αθλούνται ελάχιστα (Centers for Disease Control and Prevention, 2009).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO (Κοκκέβη et al., 2012), κατά μέσο όρο σε όλες τις χώρες που συμμετείχαν σ' αυτή, περίπου ένα στα πέντε παιδιά ηλικίας 11 ετών ασχολούνται με κάποια ΦΔ καθημερινά, διάρκειας τουλάχιστον μίας ώρας. Με την πάροδο της ηλικίας οι μαθητές περιορίζουν τη ΦΔ. Επιπλέον, σε όλες τις χώρες τα αγόρια, ανεξαρτήτου ηλικίας, δραστηριοποιούνται σωματικά περισσότερο από τα κορίτσια. Μεταξύ των χωρών, τα υψηλότερα ποσοστά μαθητών που ασχολούνται με κάποια ΦΔ καθημερινά εμφανίζουν οι 11χρονοι της Ιρλανδίας και της Αυστρίας. Αντίθετα, οι μαθητές στην Ιταλία έχουν τα χαμηλότερα ποσοστά ΦΔ. Χαμηλά ποσοστά εμφανίζουν επίσης οι μαθητές ηλικίας 11 στη Δανία. Στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες, ένας μικρός αριθμός παιδιών ασχολούνται με την εκτέλεση κάποιας ΦΔ καθημερινά.

Η εποχή και ο τόπος κατοικίας συνιστούν παράγοντες οι οποίοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στα επίπεδα δραστηριότητας των παιδιών. Τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στην Ελλάδα έδειξαν ότι ενώ οι μαθητές που προέρχονταν και από αστικές και από αγροτικές περιοχές ήταν πιο δραστήριοι το καλοκαίρι απ' ότι το χειμώνα, οι μαθητές που φοιτούσαν σε σχολείο αστικής περιοχής ήταν πιο δραστήριοι το χειμώνα απ' ότι οι

μαθητές που φοιτούσαν σε σχολείο αγροτικής περιοχής, οι οποίοι ήταν πιο δραστήριοι το καλοκαίρι. Τα παιδιά που διέμεναν σε αστικές περιοχές μπορούσαν να γίνουν μέλη μιας αθλητικής λέσχης της επιλογής τους, διότι στην πόλη υπάρχει πληθώρα αθλητικών λεσχών, ενώ φάνηκε και ότι διέθεταν στο σπίτι εξοπλισμό γυμναστικής, στοιχεία που μπορούν να δικαιολογήσουν το γεγονός ότι ήταν πιο δραστήρια το χειμώνα. Τα παιδιά που κατοικούσαν σε αγροτικές περιοχές βρέθηκε ότι δαπανούν σημαντικά περισσότερο χρόνο εκτός σπιτιού κατά τη διάρκεια των δύο εποχών συγκριτικά με τα παιδιά που κατοικούσαν σε αστικές περιοχές. Το συγκεκριμένο εύρημα επιβεβαιώνεται και από τον σημαντικά περισσότερο διαθέσιμο χώρο, στον κήπο και στη γειτονιά, για τους μαθητές που φοιτούν σε σχολεία αγροτικών περιοχών (Loucaides, Chedzoy, & Bennett, 2004).

Μια έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας υποστηρίζει ότι οι ασχολίες των παιδιών στην Ευρώπη έχουν αλλάξει (Cavill, Kahlmeier, & Racioppi, 2006). Φαίνεται ότι τα επίπεδα ΦΔ μειώνονται καθώς λιγότερα παιδιά περπατούν ή κάνουν ποδήλατο μέχρι το σχολείο ενώ πολύς χρόνος αφιερώνεται στην παρακολούθηση τηλεόρασης και στη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Επιπλέον, τα σαββατοκύριακα τα αγόρια αφιερώνουν πολύ περισσότερο χρόνο συγκριτικά με τα κορίτσια σε ΦΔ και σπορ, όπως είναι για παράδειγμα το ποδόσφαιρο και η ποδηλασία (Lynch, 2009). Στην ίδια έρευνα βρέθηκε ότι οι πέντε πιο αγαπημένες ασχολίες των παιδιών είναι το ποδόσφαιρο, να παίζουν έξω με φίλους, ο χορός, η κολύμβηση και η ενασχόληση με το βιντεοπαιχνίδι «Nintendo».

Η τακτική ΦΔ στα παιδιά συνδέεται με χαμηλότερη μάζα σώματος, χαμηλότερη πίεση του αίματος, χαμηλότερα επίπεδα ινσουλίνης και βελτιωμένη πνευματική υγεία (Brockman, Fox, & Jago, 2011). Παράλληλα, βελτιώνει τη λειτουργία του καρδιαγγειακού συστήματος, του αναπνευστικού συστήματος, καταπολεμά την κατάθλιψη και την παχυσαρκία (Janssen, & LeBlanc, 2010). Παρά τα οφέλη που αποφέρει στην υγεία, οι νέοι άνθρωποι δεν ακολουθούν τις τρέχουσες κατευθυντήριες γραμμές που συνιστούν μία ώρα την ημέρα μέτρια έως έντονη ΦΔ τις περισσότερες μέρες της εβδομάδας. Κατά τη διάρκεια φοίτησης στο Δημοτικό σχολείο αναφέρεται ότι τα παιδιά ασχολούνται με μια έντονη μορφή παιχνιδιού που ορίζεται ως «ενεργό παιχνίδι». Το ενεργό παιχνίδι μπορεί να εμπεριέχει συμβολικές δραστηριότητες ή παιχνίδια με κανόνες και τείνει να συμβαίνει σποραδικά, με συχνές περιόδους ξεκούρασης. Δύναται να συμβάλλει γνωστικά, κοινωνικά και συναισθηματικά στην ανάπτυξη των παιδιών, κάτι που δεν επιτυγχάνεται απαραίτητα μόνο από πιο δομημένες μορφές ΦΔ όπως για παράδειγμα είναι τα διάφορα σπορ και οι

αθλοπαιδιάς. Είναι πιθανό να αυξάνει τη δημιουργικότητα, να εμπεριέχει την επίλυση διαμαχών σε ομότιμες ομάδες, να καλλιεργεί κοινωνικές αλληλεπιδραστικές ικανότητες, να συντελεί στην υπερνίκηση φόβων και στην απόκτηση ανθεκτικότητας για την αντιμετώπιση μελλοντικών προκλήσεων (Brockman, Fox, & Jago, 2011).

Στοιχεία από διεθνείς μελέτες δείχνουν ότι τα παιδιά που προέρχονται από μειονοτικές ομάδες είναι πιο πιθανό να υιοθετήσουν καθιστική ζωή, ενώ έχουν λιγότερες πιθανότητες να ασχοληθούν με τον αθλητισμό (Brophy et al., 2011). Οι μειονότητες συχνά έχουν υποδεέστερη υγεία έναντι του υπόλοιπου πληθυσμού λόγω συγκεκριμένων συνθηκών διαβίωσης και ιδιαιτεροτήτων που αφορούν την κουλτούρα και το σύστημα αξιών (Health Education Authority, 2000). Αυτό το στοιχείο είναι πιο έντονο για τα κορίτσια και τις γυναίκες καθότι οι πολιτιστικές πρακτικές του Ισλάμ για τη θέση της γυναίκας έναντι του άνδρα τις κρατά κλεισμένες στο σπίτι, αποκλείοντας τη συμμετοχής τους σε ΦΔ και σπορ στερώντας έτσι απ' αυτές τα οφέλη που θα αποκόμιζαν από ένα δραστήριο τρόπο ζωής. Ο κώδικας ενδυμασίας, ο αποκλεισμός των κοριτσιών από μεικτές ομάδες, οι συντηρητικές απόψεις σε θέματα όπως η σεμνότητα του σώματος, ο αποκλεισμός από δραστηριότητες χορού και κολύμβησης είναι μόνο μερικοί από τους περιορισμούς που αντιμετωπίζουν σήμερα τα κορίτσια της μουσουλμανικής μειονότητας στην Ελλάδα (Dagkas, & Benn, 2006).

Κατά τη διάρκεια του Ραμαζάν πολλοί μουσουλμάνοι νηστεύουν από την ανατολή έως τη δύση του ηλίου, έτσι τα χαμηλά ενεργειακά επίπεδα και η αφυδάτωση αποτελούν επικίνδυνους παράγοντες σχετικά με την ενασχόληση με τη ΦΔ (Dagkas, & Benn, 2006). Επιπλέον, η κολύμβηση δημιουργεί μερικές φορές προβλήματα λόγω της κοινής παρουσίας ατόμων και των δύο φύλων με μαγιό, ενώ δεν υπάρχει στον ισλαμισμό ομοφωνία σχετικά με την εκπαιδευτική αξία ορισμένων διδασκόμενων μαθημάτων όπως ο χορός και η μουσική (Carroll, & Hollinshead, 1993; Parker-Jenkins, 1995; Benn, 1996, 2000a, 2000b; Ansari, 2002; McDonald, & Hayes 2003). Στην Αγγλία, πολλά σχολεία σέβονται τις ανάγκες των μουσουλμάνων και προωθούν την ξεχωριστή διδασκαλία των δύο φύλων (όπου είναι κατάλληλη), διασφαλίζουν καινούριες εγκαταστάσεις όπου υπάρχει μεγαλύτερη ασφάλεια κατά την αλλαγή ρούχων και στις ντουζιέρες, ενώ προσαρμόζουν τα μαθήματα κατά τη διάρκεια του Ραμαζάν ώστε να μην ταλαιπωρούν τα παιδιά (Dagkas, & Benn, 2006).

Στην Ελλάδα, η φυσική αγωγή είναι υποχρεωτικό μάθημα για όλα τα σχολεία και προβλέπει τη συνδιδασκαλία των δύο φύλων. Οι μουσουλμάνοι μαθητές αισθάνονται ότι οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τις θρησκευτικές και πολιτιστικές τους ανάγκες (Dagkas, & Benn, 2006). Παρόλο που στην Ελλάδα η στάση των μουσουλμανοπαίδων σχετικά με τη φυσική αγωγή είναι θετική, η συμμετοχή τους σε πρόσθετες δραστηριότητες είναι πολύ περιορισμένη (Dagkas, & Benn, 2006). Ορισμένα σχολεία οργανώνουν δραστηριότητες μόνο για τα αγόρια. Οι περισσότεροι από τους μουσουλμανόπαιδες εκφράζουν έλλειψη ενδιαφέροντος για επιπλέον δραστηριότητες και θεωρούν το είδος των αθλημάτων που προβλέπονται από το σχολείο βασικό λόγο για να μη συμμετέχουν σ' αυτά.

Επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους

Το σχολείο αναπαριστά το μοναδικό σύστημα στο οποίο ζητείται από τα παιδιά να ανταποκριθούν σε πολλαπλά πνευματικά και κοινωνικά καθήκοντα (Davis, 2001). Στα πλαίσια αυτού του συστήματος, η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του παιδιού και του εκπαιδευτικού μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό κίνητρο για μάθηση. Για το μαθητή του δημοτικού σχολείου ο εκπαιδευτικός συμμετέχει σε διάφορους ρόλους, όπως σε αυτόν του φίλου, του προστάτη, του σοφού και έμπιστου σύμβουλου, του τηρητή της πειθαρχίας και του φύλακα της ακαδημαϊκής επιτυχίας. Η θετική σχέση με τον εκπαιδευτικό μπορεί να λειτουργήσει ως συμπληρωματικό εφόδιο για το μαθητή, ενώ μια άσχημη σχέση μπορεί να λειτουργήσει ως εμπόδιο στην ακαδημαϊκή επιτυχία.

Τα αποτελέσματα έρευνας έδειξαν ότι τα παιδιά που φοιτούν σε δημοτικό σχολείο έχουν την πεποίθηση ότι είναι ικανά να αλληλεπιδρούν με τους εκπαιδευτικούς (Davis, 2001). Οι μαθητές που πιστεύουν ότι αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με τους εκπαιδευτικούς είναι πιο πιθανό να έχουν καλή σχέση μαζί τους, να στρέφονται σ' αυτούς όταν χρειάζονται συναισθηματική ή ακαδημαϊκή υποστήριξη και να τους έχουν ως υπόδειγμα. Επιπλέον, τα παιδιά που νιώθουν ικανά να έχουν καλή σχέση με τον εκπαιδευτικό τείνουν να είναι καλύτερα στην κατανόηση των εκφράσεων του προσώπου των ενηλίκων. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η αλληλεπίδραση και η σχέση με τους εκπαιδευτικούς μπορεί να έχει διαφορετικό νόημα για τους μαθητές που προέρχονται από πληθυσμό μειονότητας (Ogbu, 1993).

Η υγεία των παιδιών σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ποιότητα των σχέσεων που αναπτύσσονται στην οικογένεια και ιδιαίτερα με την επικοινωνία μεταξύ των παιδιών και των γονιών τους. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO η πλειονότητα των παιδιών όλων των χωρών επικοινωνούν εύκολα με τη μητέρα τους, αλλά σχετικά μικρότερος αριθμός αναφέρει το ίδιο για τον πατέρα. Με την πάροδο της ηλικίας μειώνονται τα ποσοστά των μαθητών που επικοινωνούν εύκολα με κάποιον από τους δύο γονείς και για τα δύο φύλα (Κοκκέβη et al., 2012). Αναλυτικότερα, κατά μέσο όρο στις 39 χώρες της έρευνας HBSC/WHO, το 90% των 11χρονων παιδιών θεωρούν εύκολη την επικοινωνία με τη μητέρα, ενώ επικοινωνούν εύκολα με τον πατέρα σχεδόν οι 8 στους 10 μαθητές ηλικίας 11 ετών (76%).

Η χρήση του τηλεφώνου και των υπηρεσιών του ίντερνετ είναι διεθνώς πολύ διαδεδομένη πλέον μεταξύ των παιδιών για την επικοινωνία με τους φίλους τους. Στην παρούσα έρευνα HBSC/WHO, η καθημερινή επικοινωνία μέσω τηλεφώνου και υπηρεσιών του ίντερνετ παρατηρείται στο 28% των 11χρονων παιδιών όλων των χωρών σε Ευρώπη και Β. Αμερική. Μεταξύ των χωρών, τα υψηλότερα ποσοστά μαθητών στην καθημερινή επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα έχουν η Λιθουανία και η Ρωσία. Στις τελευταίες θέσεις κατατάσσονται οι μαθητές στην Τουρκία και στην Ολλανδία. Τα ποσοστά της Ελλάδας συγκριτικά με τις άλλες χώρες στην καθημερινή επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα κυμαίνονται περίπου στον μέσο όρο για τους 11χρονους μαθητές (29%).

Προτιμήσεις στη διαχείριση ελεύθερου χρόνου

Τα παιδιά που διαμένουν σε αστικές περιοχές αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στην παρακολούθηση ιδιαίτερων μαθημάτων και στην ενασχόληση με τα βιντεοπαιχνίδια κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού και του χειμώνα σε σχέση με τα παιδιά που διαμένουν σε αγροτικές περιοχές, ενώ δεν υπάρχει διαφορά στο ποσοστό του χρόνου που αφιερώνουν γενικά τα παιδιά για να παρακολουθήσουν τηλεόραση, για να επισκεφτούν μια αθλητική λέσχη ή για να ασκηθούν με τους γονείς τους (Loucaides, Chedzoy, & Bennett, 2004). Πολλά παιδιά συνηθίζουν να παίζουν επιτραπέζια παιχνίδια, να διαβάζουν και να παίζουν ηλεκτρονικά παιχνίδια, ενώ η ποικιλία δραστηριοτήτων αυξάνεται όσο τα παιδιά εξελίσσονται μέσα από το σχολείο (Lynch, 2009).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO, κατά μέσο όρο σε Ευρώπη και Βόρεια Αμερική, περίπου τρεις στους πέντε μαθητές, ανεξαρτήτου ηλικίας

παρακολουθούν τηλεόραση τουλάχιστον δύο ώρες τις εργάσιμες ημέρες (Κοκκέβη et al., 2012). Τα υψηλότερα ποσοστά 11χρονων παιδιών στην υπερβολική παρακολούθηση τηλεόρασης τις καθημερινές καταγράφονται στην Ουκρανία και την Κροατία. Οι 11χρονοι μαθητές στην Ελβετία κατέχουν τη χαμηλότερη θέση, όπως επίσης και οι 11χρονοι μαθητές στο Λουξεμβούργο. Συγκριτικά με το μέσο όρο των χωρών της έρευνας, είναι πολλά περισσότερα τα παιδιά στην Ελλάδα που παρακολουθούν τηλεόραση τουλάχιστον δύο ώρες καθημερινά, ήδη από την ηλικία των 11 ετών.

Διεθνώς μία από τις δημοφιλέστερες ασχολίες των παιδιών είναι οι εφαρμογές του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του ίντερνετ οι οποίες χρησιμοποιούνται για διασκέδαση ή για σχολικές εργασίες. Κατά μέσο όρο, το 29% των 11χρονων μαθητών των χωρών της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής αφιερώνουν τις ημέρες που έχουν σχολείο τουλάχιστον δύο ώρες σε διάφορες εφαρμογές του Η/Υ και του διαδικτύου (π.χ. ηλεκτρονικό ταχυδρομείο). Στην πρώτη θέση με τα υψηλότερα ποσοστά ενασχόλησης με τον Η/Υ και το διαδίκτυο κατατάσσονται οι 11χρονοι έφηβοι της Πολωνίας και της Ρωσίας. Στις τελευταίες θέσεις με τα χαμηλότερα ποσοστά κατατάσσονται η Γροιλανδία και η Ελβετία. Στην Ελλάδα, τα ποσοστά των μαθητών που ασχολούνται τουλάχιστον δύο ώρες την ημέρα με τον Η/Υ τις ημέρες του σχολείου είναι παρόμοια με τους αντίστοιχους μέσους όρους των άλλων χωρών.

Ορισμένοι μουσουλμανόπαιδες δηλώνουν ότι κατά τη διάρκεια των σαββατοκύριακων παίζουν παιχνίδια με τους φίλους τους σε γειτονιές ή επισκέπτονται τοπικές αθλητικές λέσχες, αλλά μόνο όταν ολοκληρώνουν τις κατ' οίκον εργασίες (Dagkas, & Benn, 2006). Αυτές οι δηλώσεις δείχνουν ότι τα παιδιά προτιμούν ένα πιο χαλαρό τρόπο άσκησης. Σε αντίθεση με τους μουσουλμάνους μαθητές στη Βρετανία, οι μουσουλμάνοι μαθητές στην Ελλάδα υποστηρίζουν ότι δεν θα είχαν πρόβλημα να πάρουν την άδεια των γονιών τους προκειμένου να συμμετέχουν σε συμπληρωματικές δραστηριότητες αλλά θα προέκυπτε πρόβλημα εάν αυτό εμπόδιζε τη σχολική πρόοδο.

Σχολικός εκφοβισμός

Η σχολική βία αναφέρεται στην επιβολή της βούλησης ενός μέρους της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε κάποιο άλλο και στην πρόκληση ζημιάς ή βλάβης (Νάνου, Βαλκαμελής, & Πανηγυριτζόγλου, 2010). Οι μορφές της σχολικής βίας περιλαμβάνουν τη λεκτική, τη σωματική, την ψυχολογική, τη σεξουαλική και το βανδαλισμό. Η σχολική βία

εμπεριέχει και εγκληματικές ενέργειες σε ορισμένα κράτη, όπως για παράδειγμα στην Αμερική, αλλά και σε κάποια στην Ευρώπη. Η σχολική βία διακρίνεται στον εκφοβισμό ή «bullying» και στη βία.

Το «bullying» είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για όλες τις βαθμίδες της σχολικής εκπαίδευσης από τους Βρετανούς, τους Σκανδιναβούς και τους Ολλανδούς. Ο εκφοβισμός είναι συνυφασμένος με την κοροϊδία, το πείραγμα και τα κακώς εννοούμενα αστεία. Συμβαίνει χωρίς εμφανή πρόκληση και χαρακτηρίζεται από την άσκηση βίας η οποία είναι εσκεμμένη, επαναλαμβάνεται στο χρόνο και το διαπροσωπικό πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα χαρακτηρίζεται από ανισότητα δύναμης. Ως σχολικός εκφοβισμός ορίζεται η επαναλαμβανόμενη υποβολή ενός μαθητή σε αρνητικές καταστάσεις (π.χ. υποτιμητικά σχόλια, αποκλεισμός από δραστηριότητες, σωματική βία) από έναν ή και περισσότερους άλλους μαθητές κυρίως εντός του σχολικού πλαισίου. Ο εκφοβισμός έχει τρία χαρακτηριστικά: α) τη συχνότητα, β) την πρόθεση για να βλάψει το ένα πρόσωπο το άλλο, γ) μια ασύμμετρη σχέση ανάμεσα στον δράστη και στο θύμα (Λιάκου, Διγγελίδης, Χατζηγεωργιάδης, & Παπαϊωάννου, 2010).

Τα τελευταία χρόνια το συγκεκριμένο φαινόμενο απασχολεί σημαντικά την ελληνική σχολική κοινότητα, καθώς φαίνεται ότι το πρόβλημα είναι υπαρκτό και στα σχολεία της χώρας μας. Μπορεί βέβαια να μην υπάρχουν τα κρούσματα βίας και επιθετικότητας που εκδηλώνονται στα σχολεία του εξωτερικού, αλλά το πρόβλημα του εκφοβισμού μοιάζει να είναι στοιχείο ταμπού στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αρκετοί περιορισμοί προκειμένου να διεξαχθούν εκτενείς έρευνες προς αυτή την κατεύθυνση (Andreou, 2000). Οι διευθυντές και το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου δύσκολα δέχονται να γίνουν έρευνες στο σχολικό περιβάλλον που να αφορούν τη βία και τον εκφοβισμό, διότι φοβούνται μήπως κατηγορηθούν ως υπεύθυνοι για την ύπαρξη του φαινομένου και τις περισσότερες φορές θέλουν να δώσουν μια ιδανική εικόνα για το σχολείο τους (Pateraki, & Houndoumadi, 2001).

Τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO έδειξαν ότι κατά μέσο όρο, το ποσοστό 8-12% των μαθητών των χωρών που συμμετείχαν, δήλωσε ότι εκφόβισε κάποιο άλλο παιδί στο σχολείο τουλάχιστον δύο φορές το μήνα κατά το δίμηνο πριν από την έρευνα (Κοκκέβη et al., 2012). Διπλάσια είναι τα ποσοστά των αγοριών-θυτών από αυτά των κοριτσιών. Τα υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε εκφοβισμό συμμαθητή τους αναφέρουν τα παιδιά στη Ρουμανία και στην Εσθονία. Στις τελευταίες θέσεις κατατάσσονται οι

11χρονοι μαθητές της Σουηδίας και της Ουαλίας. Στην Ελλάδα, τα ποσοστά των παιδιών-θυτών αυξάνονται με την ηλικία περισσότερο απ' ό τι κατά μέσο όρο στις άλλες χώρες και συγκεκριμένα από 9% στους 11χρονους. Υψηλότερα όπως και στις άλλες χώρες είναι στην Ελλάδα τα ποσοστά των αγοριών συγκριτικά με των κοριτσιών.

Τα ποσοστά των μαθητών σε Ευρώπη και Βόρεια Αμερική που έχουν υποστεί εκφοβισμό στο σχολείο τουλάχιστον δύο φορές το μήνα στο δίμηνο πριν την έρευνα κατά μέσο όρο αντιστοιχούν σε 13% των 11χρονων (Κοκκέβη et al., 2012). Οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά θυμάτων σχολικού εκφοβισμού είναι η Λιθουανία και η Εσθονία, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στην Αρμενία και τη Σουηδία. Στην Ελλάδα, τα ποσοστά των μαθητών που έχουν υποστεί σχολικό εκφοβισμό κατατάσσονται στα 10 χαμηλότερα στην ηλικία των 11 ετών συγκριτικά με τα παιδιά ίδιας ηλικίας των άλλων χωρών HBSC/WHO.

Τα ευρήματα εκτεταμένης επιδημιολογικής μελέτης έδειξαν ότι το μεγάλο μέγεθος του σχολείου, ο μεγάλος αριθμός συστεγαζόμενων σχολείων, ο αυξημένος φόρτος εργασίας των εκπαιδευτικών, οι κακές σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών, των εκπαιδευτικών με τους μαθητές και των εκπαιδευτικών με τους γονείς, αποτελούν παράγοντες που ενδέχεται να οδηγήσουν σε αυξημένη επιθετικότητα (Πετρόπουλος, & Παπαστυλιανού, 2000). Επιπλέον, ο υψηλός μέσος όρος βαθμολογίας του μαθητή στα σχολικά μαθήματα, η υψηλή αυτοεκτίμηση του, ο σωστός τρόπος αντιμετώπισης των προσωπικών του προβλημάτων και η μεγάλη σημασία που μπορεί να έχει η θρησκεία στη ζωή του, βρέθηκε ότι σχετίζονται με την εκδήλωση χαμηλής επιθετικότητας στο σχολείο. Αξίζει να αναφερθεί ότι η ποιότητα της σχέσης του παιδιού με την οικογένεια του, φάνηκε ότι συνδέεται άμεσα με επιθετικές πράξεις, διότι αποδείχτηκε ότι η αντίληψη του παιδιού ότι οι γονείς του το αγαπούν και δεν το τιμωρούν άδικα και βίαια σχετίζεται με μειωμένη επιθετικότητα. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα μιας άλλης έρευνας (Haynie, Nansel, Eitel, Crump, Saylor, Yu, & Simons-Morton, 2001) υποστηρίζεται ότι τα αγόρια και τα κορίτσια ίσως συμμετέχουν σε διαφορετικό είδος έκφρασης της συμπεριφοράς εκφοβισμού και θυματοποίησης. Τα κορίτσια έχουν την τάση να εκφράζονται περισσότερο έμμεσα μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις όπως η διάδοση φήμης, ενώ τα αγόρια εκφράζονται περισσότερο άμεσα με ανοιχτές σωματικές επιθέσεις και απειλές.

Στοματική υγιεινή

Η στοματική υγιεινή αφορά τη διατήρηση καθαρού και υγιούς στόματος και δοντιών (Nordin, Mohsain, Tamizi, & Razzak, 2012). Η καθημερινή φροντίδα του στόματος συνιστά καθοριστικής σημασίας ενέργεια όλων των ατόμων, ανεξαρτήτου ηλικίας προκειμένου να προληφθούν οι νόσοι του στόματος (Πεπελάση, Τσάμη, Κουτσοχρήστου, Κομπόλη, & Βρότσος, 2007). Η αποτελεσματικότητα αυτής της φροντίδας απορρέει από την επάρκεια γνώσης που κάθε άτομο πρέπει να έχει ώστε να υιοθετήσει την ανάλογη στάση και συμπεριφορά με τη στοματική του υγεία. Τα κορίτσια, τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά και οι μαθητές των οποίων οι μητέρες έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, έχουν υιοθετήσει πιο υγιεινές καθημερινές συνήθειες σε σχέση με τους συνομήλικους που έχουν λιγότερο μορφωμένους γονείς (Vallejos-Sánchez et al., 2008).

Στην καθημερινή κλινική οδοντιατρική πράξη έχει γίνει αρκετά σαφές ότι τα παιδιά έχουν πλέον επάρκεια γνώσης σχετικά με την τερηδόνα και τα σημεία αναγνώρισής της αλλά και τη συμπτωματολογία της που τα οδηγεί στον οδοντίατρο (Πεπελάση et al., 2007). Επιπλέον, έχει γίνει αντιληπτή η αναγκαιότητα της πρόληψης της τερηδόνας η οποία προϋποθέτει καθημερινή στοματική υγιεινή, φθοριούχων διαλυμάτων και επιλεγμένη διατροφή. Αντίθετα, σε ότι αφορά στην σημειολογία και την συμπτωματολογία της περιοδοντικής νόσου η γνώση των παιδιών και των εφήβων κρίνεται ως πλημμελής στις περισσότερες των περιπτώσεων και συνεπώς, η στάση τους είναι σημαντικά διαφοροποιημένη εκείνης που απαιτείται ώστε να αποφευχθεί η εγκατάσταση και η εξέλιξη της νόσου.

Τα αποτελέσματα έρευνας έδειξαν ότι τα μισά και πλέον παιδιά (61,32%) έχουν επαρκή γνώση και η επάρκεια αυτή είναι μεγαλύτερη στους μαθητές 9-12 χρονών, στα κορίτσια αλλά και όταν υπάρχουν μεγαλύτερα σε ηλικία αδέρφια (Πεπελάση et al., 2007). Η επάρκεια της γνώσης προσδιορίστηκε μεγαλύτερη σε ότι αφορά τη στοματική υγιεινή (50,19%) και μικρότερη σε ότι αφορά την περιοδοντική νόσο (25,25%). Διαπιστώθηκε αντίστοιχα επαρκής στάση και συμπεριφορά στη φροντίδα του στόματος, αφού η πλειοψηφία των παιδιών βουρτσίζει καθημερινά (80,87%), έστω και με παρότρυνση (52,46%) και έχει δική της οδοντόβουρτσα (76,5%). Ικανοποιητικό επίσης ποσοστό παιδιών γνωρίζει ότι η αιμορραγία των ούλων συσχετίζεται με την ουλίτιδα (61,75%) αλλά μικρό ποσοστό παιδιών γνωρίζει ότι η αιμορραγία κατά το βούρτσισμα των δοντιών αποτελεί σύμπτωμά της (18,82%). Σε μεγάλο ποσοστό τα παιδιά γνωρίζουν ότι με το

βούρτσισμα απομακρύνονται τα μικρόβια του στόματος σε συνδυασμό και με τα υπολείμματα των τροφών (75,96%), ενώ ικανοποιητικό ποσοστό τους θεωρεί ότι είναι φίλοι με τον οδοντίατρό τους (79,23%). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO στην Αγγλία, σχεδόν όλα τα κορίτσια (98-99%) ανέφεραν ότι βουρτσίζουν τα δόντια τους τουλάχιστον μια φορά την ημέρα, όπως και η συντριπτική πλειοψηφία των αγοριών (95%-97%).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας που υλοποιήθηκε στο Μπαγκλαντές, της οποίας το δείγμα αποτελούν ως επί το πλείστον μουσουλμάνοι, βρέθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των ανθρώπων έχει άγνοια αναφορικά με τη στοματική και την οδοντική υγεία, με τη σχέση τους με τη γενική υγεία και με τις συνέπειες που προκαλεί η κακή στοματική και οδοντική υγεία (Khan, & Ahmed, 2011). Επιπλέον, αποκαλύπτεται η εμπιστοσύνη που έχουν σε ανεπίσημα μέσα για τη θεραπεία στοματικών και οδοντικών ασθενειών λόγω του γεγονότος ότι επαγγελματίες που διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα δεν είναι διαθέσιμοι. Η διατήρηση της στοματικής υγιεινής αποτελεί μια παραμελημένη υποχρέωση στην καθημερινή ρουτίνα του συγκεκριμένου πληθυσμού, όπως αποκαλύφθηκε μέσα από την παρατήρηση των συνηθειών τους. Οι άνθρωποι της κοινότητας μετά βίας χρησιμοποιούσαν την οδοντόβουρτσα και/ή την οδοντόκρεμα. Αντί γι' αυτά, χρησιμοποιούσαν διάφορα τραχιά υλικά όπως σκόνη από ξυλοκάρβουνο και κλαδιά από δέντρα υποστηρίζοντας ότι έχουν θεραπευτικές ιδιότητες. Αντίθετα, τα υλικά αυτά είναι βλαβερά για τον καθαρισμό των δοντιών και προκαλούν διάφορα προβλήματα στη στοματική και την οδοντική υγεία.

Τα ευρήματα μιας άλλης μελέτης έδειξαν ότι οι μουσουλμάνοι στο Πακιστάν, στην Ινδία και στην Αραβία θεωρούν το miswak ως το καλύτερο εργαλείο καθαρισμού των δοντιών, αφού η άκρη του ξύλου μπορεί να λειτουργήσει ως βούρτσα, ενώ το ενεργό συστατικό μέσα σ' αυτό θα βοηθήσει στον καθαρισμό του στόματος (Nordin et al., 2012). Πρόκειται για μια φυσική οδοντόβουρτσα που συνιστά μια από τις καλύτερες μεθόδους βουρτσίσματος για την υγιή στοματική φροντίδα. Εκτός από το γεγονός ότι είναι πολύτιμο για ένα υγιές σώμα, έχει κάποια μοναδικά χαρακτηριστικά όπως έχει ελάχιστο κόστος και είναι εύκολο να χρησιμοποιηθεί χωρίς να χρειάζεται πείρα και γνώση. Ωστόσο, το να πετύχει κανείς το καλύτερο αποτέλεσμα του miswak, εξαρτάται από τη μέθοδο και τις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν συνοδευτικά μ' αυτό.

Αυτοαντίληψη-Εικόνα του σώματος-Δίαιτα

Η πρώτη κοινωνική ομάδα που ασκεί μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση της αυτοαντίληψης είναι η οικογένεια. Η μητέρα διαδραματίζει το βασικότερο ρόλο και η ποιότητα της αλληλεπίδρασης που αναπτύσσεται μεταξύ της μητέρας και του παιδιού από τη βρεφική ηλικία είναι αυτή που θα οδηγήσει στη διαμόρφωση της ταυτότητάς του (Goleman, 1998). Η ικανοποίηση των βασικών αναγκών του βρέφους συνδυασμένη με θετικά συναισθήματα αγάπης και αποδοχής από την πλευρά της μητέρας, δημιουργούν μια διάχυτη διάθεση ικανοποίησης, η οποία θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την εξέλιξη μιας θετικής αυτοαντίληψης (Winnicott, 1969). Ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο για τη διαμόρφωση μιας θετικής αυτοαντίληψης είναι και το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας και η αποδοχή του παιδιού (Colwell, & Hart, 2006).

Ένας παράγοντας που έχει σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη αυτοαντίληψης των παιδιών είναι οι συνομηλικοί. Η κουλτούρα των συνομηλίκων είναι μια ιδιόρρυθμη κουλτούρα που τείνει να διαφέρει από τη γενική κουλτούρα του κοινωνικού συνόλου και αναπτύσσεται πρωταρχικά μέσα στα πλαίσια μιας ανεπίσημης αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας συνομηλίκων που διέπονται από μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, ιδιότυπους κανόνες και αξίες (Schaffer, 1996; Trevarthen, 2001; Frank, & Trevarthen, 2011). Απαραίτητη δε προϋπόθεση για να ενταχθούν τα παιδιά σ' αυτήν την ομάδα είναι να έχουν καλλιεργημένες κοινωνικές δεξιότητες, οι οποίες δε θεωρούνται ως ένα στατικό σύνολο ικανοτήτων, αλλά ως δυναμικές σχέσεις των παιδιών της ομάδας, τοπικά προσδιορισμένες. Η ομάδα των συνομηλίκων όταν επιβραβεύει τις επιτυχίες ενισχύει τα μέλη της στην απόκτηση αυτοπεποίθησης και εσωτερικής δύναμης, ενώ όταν «τιμωρεί» τις αποτυχίες, περιφρονεί και απογοητεύει τα μέλη της και συσσωρεύει μέσα τους ψυχική ένταση.

Ένας άλλος θεσμός που συμβάλλει στη διαμόρφωση της αυτοαντίληψης και της ταυτότητας είναι το σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, αυτό συμβαίνει λόγω των συνεχών θετικών ή αρνητικών ενισχύσεων που ασκούν οι δάσκαλοι. Όπως στο σπίτι με τους γονείς, έτσι και στο σχολείο το παιδί βρίσκεται σε διαρκή αλληλεπίδραση με το δάσκαλο. Οι επιπτώσεις αυτής της σχέσης είναι μεγάλες. Αν δηλαδή ο δάσκαλος θεωρήσει ότι το παιδί είναι ικανό, τότε και το ίδιο θα πιστέψει ότι είναι πράγματι ικανό και θα επηρεαστεί θετικά η αυτοαντίληψη του, ενώ το αντίθετο θα συμβεί εάν το παιδί εισπράττει καθημερινά την αρνητική κριτική των δασκάλων του.

Τις τελευταίες δεκαετίες αρκετοί ερευνητές ασχολήθηκαν με τη μελέτη της επίδρασης της άσκησης σε ψυχολογικά χαρακτηριστικά όπως η σωματική αυτοεκτίμηση και η συνολικότερη αντίληψη του εαυτού. Τα ψυχολογικά οφέλη από την άσκηση βρίσκονται στη χαλάρωση από την πίεση και το στρες, στην ευχάριστη αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, την απόδοση στην εργασία, την ποιότητα της ζωής, στις ευκαιρίες για ευχάριστες εμπειρίες, στην αύξηση της αυτοεκτίμησης, στην καλή εμφάνιση και εικόνα του σώματος (Corbin, Dowell, Lindsey, & Tolson, 1983). Επίσης, έρευνες έχουν δείξει τα οφέλη που αποκομίζουν τα άτομα από τη συμμετοχή τους σε υπαίθριες δραστηριότητες αναψυχής, στη βελτίωση της αυτοπεποίθησης και στον περιορισμό του άγχους (March, Richards, & Barnes, 1986). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO στην Αγγλία, όταν τα παιδιά ρωτήθηκαν τι άποψη είχαν για το σώμα τους, τα αγόρια ήταν πολύ πιο πιθανό συγκριτικά με τα κορίτσια να αναφέρουν ότι το σώμα τους είχε περίπου το σωστό μέγεθος.

Έχει αποδειχτεί ότι το αυξημένο σωματικό βάρος, οι αυξημένοι δείκτες σύστασης του σώματος στα παιδιά και κατ' επέκταση το χαμηλό επίπεδο φυσικής κατάστασης, που αποτελεί δείκτη βιολογικής αξίας και θεμέλιο λίθο για τη μετέπειτα ζωή του σαν ενήλικα επιδρούν αρνητικά στην αυτοαντίληψη, αυτοεκτίμηση και την εικόνα σώματος του παιδιού, κυρίως κατά την ευαίσθητη φάση της εφηβείας (Kalogiannis et al., 2002; Kalogiannis, & Papaioannou, 2003; Marsh, 1993b; 1997). Τα παιδιά που εμφανίζουν χαμηλή σωματική αυτοεκτίμηση, και χαμηλή αντιλαμβανόμενη ικανότητα εμφανίζουν συγχρόνως αρνητικές στάσεις για το μάθημα της φυσικής αγωγής, και οποιουδήποτε είδους φυσικής δραστηριότητας, μειωμένο ενδιαφέρον και προσπάθεια στο μάθημα φυσικής αγωγής και να διακατέχονται από κοινωνικό σωματικό άγχος αλλά και από άγχος εμφάνισης στο μάθημα (Καλογιάννης, 2006). Τα αποτελέσματα άλλης έρευνας έδειξαν ότι οι υπέρβαροι και παχύσαρκοι μαθητές και μαθήτριες είχαν χαμηλότερα σκορ στην κλίμακα ικανοποίησης από τη συμμετοχή τους στο μάθημα φυσικής αγωγής, αρνητική εικόνα για το σώμα τους και χαμηλότερα σκορ στο δείκτη φυσικής δραστηριότητας, σε σχέση με όσους μαθητές είχαν φυσιολογικό ΔΜΣ (Διγγελίδης, Κάμτσιος, & Θεοδωράκης, 2007).

Οι μουσουλμάνοι έχουν πολύ θετική εικόνα για τον εαυτό τους (Ajmal, Sultana, Ain, & Tahira, 2011). Πιο συγκεκριμένα, προκαλεί μεγάλη έκπληξη το γεγονός ότι οι Πακιστανοί μουσουλμάνοι θεωρούν ότι δεν τους χαρακτηρίζει καθόλου η διαφθορά, ο

φανατισμός, η τσιγγουνιά ή η απάτη. Ένας μουσουλμάνος είναι ιδανικός μουσουλμάνος ή δεν είναι καθόλου μουσουλμάνος. Αυτός θα μπορούσε να είναι ο λόγος γιατί μόνο θετικά στοιχεία αποδίδονται στους μουσουλμάνους σύμφωνα με τα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας.

Τα παιδιά ανησυχούν για θέματα βάρους και ορισμένα μπορεί να καλλιεργήσουν ανησυχίες για την εικόνα του σώματος από νεαρή ηλικία. Έρευνες ανέφεραν μεγαλύτερη ανησυχία για το βάρος και το σχήμα του σώματος από την πλευρά των κοριτσιών, ενώ πρόσφατες έρευνες ανέφεραν αυξημένες ανησυχίες για το βάρος και από την πλευρά των αγοριών (O’Dea & Caputi, 2001). Είναι γεγονός ότι η φτωχή αυτοεκτίμηση είναι προάγγελος για τις ανησυχίες σχετικά με την εικόνα του σώματος, τη διαίτα και τις διαταραχές σχετικά με την πρόσληψη τροφής (O’Dea, 2004).

Κατανάλωση καπνού

Τα ευρήματα της μελέτης HBSC/WHO όσον αφορά τα δύο φύλα, στις μισές περίπου χώρες δεν διαφέρουν σημαντικά στην πρώιμη έναρξη καπνίσματος, ενώ στις υπόλοιπες τα ποσοστά των αγοριών είναι υψηλότερα, κάτι που παρατηρείται και στην Ελλάδα (Κοκκέβη et al., 2012). Στην πλειονότητα των χωρών HBSC/WHO και με ελάχιστες εξαιρέσεις, το κάπνισμα είναι συμπεριφορά των 15χρονων μαθητών, όχι των νεότερων. Την περίοδο της έρευνας, σε Ευρώπη και Βόρεια Αμερική κάπνισαν τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα κατά μέσο όρο το 1% των 11χρονων. Τα δύο φύλα αναφέρουν σε παρόμοια επίπεδα κάπνισμα εβδομαδιαίως στην πλειονότητα των χωρών, ενώ στην Ελλάδα καταγράφεται σημαντική διαφορά στην ηλικία των 15 ετών με τα αγόρια να υπερτερούν

Τα ευρήματα μελέτης έδειξαν ότι οι μουσουλμανόπαιδες καταναλώνουν καπνό σε μεγαλύτερο βαθμό στην εποχή μας συγκριτικά με παλαιότερα (Islam & Johnson, 2003). Το κάπνισμα δεν απαγορεύεται από τη θρησκεία στη Σαουδική Αραβία, ωστόσο θεωρείται άσχημη συνήθεια, ειδικά ανάμεσα στους νέους ανθρώπους. Τις έρευνες σχετικά με το κάπνισμα στη Σαουδική Αραβία αναλάμβαναν να υλοποιήσουν συνήθως οι εκπαιδευτικοί της τάξης (Rowland & Shipster 1987; Felimban & Jarallah 1994; Al-Faris 1995; Jarallah et al. 1996) και υπήρχε υποψία στους μαθητές όσον αφορά την εξασφάλιση της ανωνυμίας. Οι νέοι άνθρωποι στη Σαουδική Αραβία ίσως αρνιόντουσαν τη χρήση οποιασδήποτε ουσίας, συμπεριλαμβανοντας και τη χρήση του καπνού, λόγω του φόβου τιμωρίας από τις

σχολικές αρχές. Ωστόσο, τα παιδιά που συμμετείχαν σ' αυτή την έρευνα ένιωθαν πιο άνετα κατά τη διάρκεια απαντήσεων στις ερωτήσεις, διότι δε γνώριζαν τους λόγους για τους οποίους υλοποιείται η μελέτη, συμφώνησαν προσωπικά να συμμετέχουν, διαβεβαιώθηκαν για τη διασφάλιση της ανωνυμίας και τη μελέτη ανέλαβε ένα άτομο άγνωστο γι' αυτά. Ένας ακόμη λόγος για τα υψηλότερα ποσοστά καπνίσματος θα μπορούσε να είναι το γεγονός ότι τα αγόρια ζούσαν στην Αμερική και είχαν υιοθετήσει τον αμερικάνικο τρόπο ζωής, όπου τα ποσοστά καπνίσματος για την αμερικάνικη νεολαία είναι πολύ υψηλότερα (California State Department of Health Services Cancer Surveillance Section, 1998).

Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες, το να είναι κάποιος αγόρι ήταν στενά συνδεδεμένο με έναν αυξημένο κίνδυνο ευπάθειας και πειραματισμού (Brownson et al. 1992; Centers for Disease Control and Prevention 2000). Αυτό δεν προκαλεί έκπληξη, καθώς πολιτιστικά τα αγόρια από τη μουσουλμανική κοινωνία της Αραβίας παροτρύνονται να αφιερώνουν πολύ από τον ελεύθερο χρόνο τους με συνομηλίκους και δεν τους επιτηρούν στενά οι γονείς τους λόγω φύλου (Al Ansari, 1996). Επιπλέον, τα αγόρια ίσως πιστεύουν ότι το κάπνισμα ενισχύει την ανδρική εικόνα ανάμεσα στους συνομηλίκους και τα κάνει να φαίνονται πιο ώριμα. Από την άλλη πλευρά, τα κορίτσια ίσως θεωρούν ότι το κάπνισμα επηρεάζει τη γυναικεία ισλαμική τους εικόνα κι αυτό επηρεάζει και τις προοπτικές για ένα καλό γάμο (Islam & Johnson, 2003).

III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν 149 μαθητές και μαθήτριες, ηλικίας 10 έως 12 ετών, χωρίς κάποιο διαγνωσμένο νευρολογικό, αισθητηριακό ή κινητικό πρόβλημα, που φοιτούσαν σε ένα χριστιανικό δημοτικό σχολείο αγροτικής περιοχής (57 παιδιά, 26 αγόρια-31 κορίτσια), σε ένα μειονοτικό δημοτικό σχολείο ορεινής πομάκινης περιοχής (45 παιδιά, 24 αγόρια-21 κορίτσια) και σε διάφορα μειονοτικά δημοτικά σχολεία αγροτικής τουρκόφωνης περιοχής (47 παιδιά, 20 αγόρια-27 κορίτσια), της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Ξάνθης. Προϋπόθεση για τη συμμετοχή κάθε παιδιού στην έρευνα ήταν η έγγραφη συναίνεση των γονέων/κηδεμόνων του. Η διαδικασία επιλογής των συμμετεχόντων έγινε με βάση την εθνική καταγωγή και τη θρησκεία τους, προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της έρευνας.

Όργανα μέτρησης

Για την αξιολόγηση των συμπεριφορών των συμμετεχόντων που σχετίζονται με την υγεία μοιράστηκε ένα ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα 1) στους συμμετέχοντες, του οποίου η εγκυρότητα και η αξιοπιστία έχει ελεγχθεί στο εξωτερικό (WHO, 2011) και στη χώρα μας (Κοκκέβη et al., 2012). Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε και χρησιμοποιήθηκε αρχικά στην «Έρευνα για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των μαθητών» HSBC/WHO (Health Behaviour in School-Aged Children), σκοπός της οποίας ήταν να καταγράψει και συγκρίνει διαχρονικά πολυάριθμους δείκτες που σχετίζονται με την υγεία των παιδιών. Στην τελευταία έρευνα του 2010 (η έρευνα επαναλαμβάνεται ανά 4 χρόνια) συμμετείχαν 39 χώρες (Κοκκέβη et al., 2012). Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο έχει μεταφραστεί από τα αγγλικά στα ελληνικά και αντιστρόφως από εκπαιδευτικούς με πιστοποιημένη άριστη γνώση της αγγλικής γλώσσας προκειμένου να διαπιστωθεί η ακρίβεια της αρχικής μετάφρασης. Από το πρωτότυπο ερωτηματολόγιο έχουν εξαιρεθεί οι ερωτήσεις που αναφέρονται στη σεξουαλική ζωή των συμμετεχόντων, καθότι υπήρχε ο κίνδυνος να φέρουν σε δύσκολη θέση τους

συμμετέχοντες. Αυτή η αλλαγή δε μείωσε την εσωτερική εγκυρότητα του ερωτηματολογίου.

Περιγραφή του οργάνου μέτρησης

Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε 51 ερωτήσεις, οι απαντήσεις των οποίων κωδικοποιήθηκαν σε 2/θμια, 3/θμια, 4/θμια, 5/θμια και 7/θμια κλίμακα, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι χαμηλές βαθμολογίες αντιστοιχούσαν συνήθως σε θετικά αποτελέσματα, ενώ οι υψηλότερες σε αρνητικά.

Αρχικά, υλοποιήθηκε μια πιλοτική μελέτη σε 15 μαθητές-τριες ώστε να εντοπιστούν και να καταγραφούν: (α) πιθανά προβλήματα κατανόησης, (β) δυσκολίες στη συμπλήρωση και (γ) οι πιθανές απορίες των παιδιών αναφορικά με τις ερωτήσεις που εμπεριέχονται στο ερωτηματολόγιο (πρόβλημα κατανόησης στο θέμα των ερωτήσεων ή δυσκολία στον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου). Σε διάστημα τριών ημερών επαναλήφθηκε η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων από τους ίδιους μαθητές με το t-test για εξαρτημένα δείγματα (paired samples t-test), για να αξιολογηθεί η σταθερότητα του οργάνου στο χρόνο (test-retest), η οποία ήταν ≤ 0.05 .

Στη συνέχεια, η ερευνήτρια δημιούργησε ένα σύντομο «Οδηγό Διαχείρισης Ερωτηματολογίου», στον οποίο αναφέρθηκαν οι δυσκολίες που συνάντησαν τα παιδιά και ο τρόπος με τον οποίο θα έπρεπε να τα βοηθήσουν οι μουσουλμάνοι εκπαιδευτικοί των αντίστοιχων μειονοτικών δημοτικών σχολείων, στα οποία πραγματοποιήθηκε η έρευνα (βλ. Παράρτημα 2).

Ακολούθησε η εκπαίδευση των μουσουλμάνων εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα, ώστε να έχουν όλοι την ίδια συμπεριφορά απέναντι στους μαθητές και να μην αλλοιωθούν τα δεδομένα στις απαντήσεις. Σε καμία περίπτωση δεν θα έπρεπε να κατευθύνουν ή να επηρεάσουν τα υποκείμενα του δείγματος με οποιαδήποτε λέξη ή κίνησή τους.

Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Κατά τη συλλογή των δεδομένων στα συγκεκριμένα σχολεία το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε στα παιδιά σε ώρες λειτουργίας του σχολείου, με την παρουσία της ερευνήτριας και του μουσουλμάνου εκπαιδευτικού της τάξης. Συμπληρώθηκε ερώτηση προς ερώτηση και δινόταν απάντηση στην επόμενη ερώτηση αφού είχε ελεγχθεί η συμπλήρωση της προηγούμενης απ' όλους τους μαθητές.

Σχεδιασμός της έρευνας

Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν το φύλο (αγόρια - κορίτσια) και η εθνική καταγωγή των μαθητών (μουσουλμάνοι πομάκινης μειονότητας – τουρκογενείς μουσουλμάνοι - χριστιανοί) και εξαρτημένες μεταβλητές ήταν:

1. η ικανοποίηση από τη ζωή - ψυχοσωματική υγεία,
2. οι διατροφικές συνήθειες,
3. η φυσική δραστηριότητα (ΦΔ),
4. η εικόνα του σώματος – διαίτα,
5. η κοινωνική κατάσταση,
6. η επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους,
7. οι προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου,
8. ο σχολικός εκφοβισμός,
9. η στοματική υγιεινή,
10. η αυτοαντίληψη,
11. η σχολική ζωή και
12. το κάπνισμα.

Τα πρωτογενή δεδομένα που συλλέχθηκαν με το ερωτηματολόγιο, κωδικοποιήθηκαν και ομαδοποιήθηκαν ώστε να είναι διαχειρίσιμα στο στατιστικό πρόγραμμα. Η περιγραφική στατιστική χρησιμοποιήθηκε για την περιγραφή των δεδομένων [Μέσος Όρος (ΜΟ) και Τυπική Απόκλιση (ΤΑ)] σε σχέση με τις ανεξάρτητες μεταβλητές (φύλο-καταγωγή). Η πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο των μηδενικών υποθέσεων. Το Levene's test χρησιμοποιήθηκε για τον έλεγχο ομοιογένειας του δείγματος. Το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ορίστηκε στο $p < .05$.

IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ικανοποίηση από τη ζωή – Ψυχοσωματική υγεία

Οι μαθητές ρωτήθηκαν σχετικά:

- Με το κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι από τη ζωή τους (Ερώτηση 4: «Πόσο ικανοποιημένος-η είσαι από τη ζωή σου;»), με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Πολύ Ικανοποιημένος-η=1*, *Αρκετά Ικανοποιημένος-η=2*, *Έτσι-κι-έτσι=3*, *Όχι πολύ Ικανοποιημένος-η=4*, *Καθόλου Ικανοποιημένος-η=5*.
- Με την κατάσταση της υγείας τους [Ερώτηση 5: «Νομίζεις ότι η υγεία σου είναι...», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Πολύ Καλή=1*, *Καλή=2*, *Έτσι-κι-έτσι=3*, *Μέτρια=4*, *Κακή=5*, Ερώτηση 6: «Πάσχεις από κάποια μακροχρόνια ασθένεια, έχεις κάποια αναπηρία (όπως διαβήτη, αρθρίτιδα, αλλεργία ή εγκεφαλική παράλυση) ή βρίσκεσαι σε κάποια ιατρική κατάσταση που έχει διαγνωστεί από γιατρό;», με απάντηση ΝΑΙ και ΟΧΙ, Ερώτηση 7: «Παίρνεις φάρμακα για κάποια μακροχρόνια ασθένεια ή αναπηρία;», με απάντηση ΝΑΙ και ΟΧΙ και Ερώτηση 8: «Η μακροχρόνια ασθένεια, αναπηρία ή ιατρική κατάσταση επηρεάζει την παρακολούθηση και τη συμμετοχή σου στο σχολείο;», με απάντηση ΝΑΙ και ΟΧΙ].
- Με το πόσο συχνά εκδηλώνουν ψυχοσωματικά συμπτώματα [Ερώτηση 9: «Τους τελευταίους έξι μήνες: πόσο συχνά είχες κάτι από τα παρακάτω...; (πονοκέφαλο, πόνο στο στομάχι, πόνο στην πλάτη, ακεφιά)], με 5βάθμια κλίμακα απάντησης, όπου *Ποτέ=5*, *Περίπου κάθε μήνα=4*, *Περίπου κάθε εβδομάδα=3*, *Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=2*, *Περίπου κάθε μέρα=1*.

Τα αποτελέσματα κατά περίπτωση παρουσιάζονται στη συνέχεια ως προς το φύλο και την καταγωγή.

Ικανοποίηση από τη ζωή

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται περιγραφικά στοιχεία για την ερώτηση 4 που εκφράζει την ικανοποίηση από τη ζωή.

Πίνακας 1: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με την «ικανοποίηση από τη ζωή».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.13	.45	1.07	.27
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.35	.67	1.32	.48
Χριστιανοί (n3=57)	1.38	.5	1.48	.72

Από τον Πίνακα 1 φαίνεται ότι όλοι οι ερωτηθέντες εκφράζουν σχεδόν απόλυτη ικανοποίηση από τη ζωή τους.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=5.43$, $p=.005$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «ικανοποίηση από τη ζωή» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.068 που θεωρείται ενδιάμεσο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μια μάλλον μικρή πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι μαθητές-τριες πομάκινης καταγωγής με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.003$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,2}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην ικανοποίηση των παιδιών από τη ζωή.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «ικανοποίηση από τη ζωή» για τα αγόρια και τα κορίτσια.

Αντίληψη για την υγεία

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται περιγραφικά στοιχεία για την ερώτηση 5 που εκφράζει την άποψη των ερωτηθέντων για την υγεία τους.

Πίνακας 2: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με την άποψη για την υγεία τους.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.08	.28	1	0
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.35	.59	1.32	.61
Χριστιανοί (n3=57)	1.42	.58	1.29	.59

Από τον Πίνακα 2 φαίνεται ότι όλοι οι ερωτηθέντες εκφράζουν σχεδόν απόλυτα θετική άποψη για την υγεία τους.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=6.43$, $p=.002$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «άποψη για την υγεία» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.079 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μάλλον μικρή πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι μαθητές-τριες πομάκινης καταγωγής τόσο με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.004$) όσο και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.01$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,2}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην αντίληψη των παιδιών για την υγεία τους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «άποψη για την υγεία» για τα αγόρια και τα κορίτσια.

Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις 6, 7 και 8 που αποτυπώνουν την υγεία των ερωτηθέντων έδειξαν σε ποσοστό >97% ότι κανένα παιδί (ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή) δεν πάσχει από κάποια μακροχρόνια ασθένεια, δε λαμβάνει φάρμακα και δεν έχει πάθηση που επηρεάζει τη συμμετοχή στο σχολείο.

Ψυχοσωματικά συμπτώματα

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται περιγραφικά στοιχεία για την ερώτηση 9 που εκφράζει την ύπαρξη ψυχοσωματικών συμπτωμάτων στους ερωτηθέντες.

Πίνακας 3: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ύπαρξη ψυχο-σωματικών συμπτωμάτων.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.35	.37	4.19	.3
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.39	.41	4.21	.56
Χριστιανοί (n3=57)	4.44	.62	4.19	.79

Από τον Πίνακα 3 φαίνεται ότι όλοι οι ερωτηθέντες εκφράζουν την παρουσία ψυχοσωματικών αρνητικών συμπτωμάτων περίπου κάθε μήνα.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=4.9, p=.028$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «έκφραση ψυχοσωματικών συμπτωμάτων» που

μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.32 που θεωρείται *μικρό* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στα εμφάνιση ψυχοσωματικών συμπτωμάτων έχει μάλλον μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.3}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στην ύπαρξη ψυχο-σωματικών συμπτωμάτων στα παιδιά.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στην «εμφάνιση ψυχοσωματικών συμπτωμάτων» για τα αγόρια και τα κορίτσια.

Διατροφικές Συνήθειες

Οι διατροφικές συνήθειες των παιδιών διερευνήθηκαν αναφορικά με την εβδομαδιαία κατανάλωση πρωινού γεύματος (ερώτηση 10, με 3/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Τις καθημερινές (Δευτέρα-Παρασκευή)=1, Τα σαββατοκύριακα=2, Όλες τις μέρες της εβδομάδας=3,*), φρούτων, λαχανικών και αναψυκτικών (ερώτηση 11, με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Ποτέ=1, Σπάνια=2, Τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα, αλλά όχι κάθε μέρα=3, Μια φορά τη μέρα=4, Περισσότερο από μια φορά τη μέρα=5*). Οι απαντήσεις παρουσιάζονται κατά ερώτηση στη συνέχεια.

Κατανάλωση Πρωινού

Στον Πίνακα 4 φαίνεται ότι η πλειονότητα των μαθητών καταναλώνει πρωινό γεύμα τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας.

Πίνακας 4: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με την «κατανάλωση πρωινού».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.71	.62	2.63	.49
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.40	.68	2.61	.63

Χριστιανοί (n3=57)	2.73	.45	2.58	.62

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .167. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Κατανάλωση Φρούτων

Στον Πίνακα 5 φαίνεται ότι η πλειονότητα των μαθητών καταναλώνει κάποιο φρούτο τουλάχιστον μία φορά την ημέρα.

Πίνακας 5: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην «κατανάλωση φρούτων».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.58	.78	4.7	.46
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.15	.67	4	.9
Χριστιανοί (n3=57)	3.62	1.1	4.06	.1

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .003. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=12.25$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «κατανάλωση φρούτων» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.14 που θεωρείται μικρό (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην κατανάλωση φρούτων έχει μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική

υπόθεση $H_{0.5}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην κατανάλωση φρούτων.

Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά περισσότερα φρούτα καταναλώνουν οι μαθητές-τριες πομάκινης καταγωγής τόσο σε σχέση με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.000$) όσο και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.003$).

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στην «κατανάλωση φρούτων» για τα αγόρια και τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή.

Κατανάλωση Λαχανικών

Στον Πίνακα 6 φαίνεται ότι η πλειονότητα των μαθητών καταναλώνει κάποιο λαχανικό τουλάχιστον μία φορά την ημέρα.

Πίνακας 6: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην «κατανάλωση λαχανικών».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4	.88	3.78	.85
Τουρκόφωνοι (n2=48)	3.35	.99	3.43	1.14
Χριστιανοί (n3=57)	3.69	1.16	3.84	1.04

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .114. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=3.15$, $p=.046$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «κατανάλωση λαχανικών» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.04 που θεωρείται

μικρό (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην κατανάλωση λαχανικών έχει μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.5}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην κατανάλωση λαχανικών.

Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά περισσότερα φρούτα καταναλώνουν οι μαθητές-τριες πομάκινης καταγωγής σε σχέση με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.049$).

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στην «κατανάλωση λαχανικών» για τα αγόρια και τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή.

Κατανάλωση Αναψυκτικών

Στον Πίνακα 7 φαίνεται ότι η πλειονότητα των μαθητών καταναλώνει αναψυκτικά σε εβδομαδιαία βάση (>1 αναψυκτικό την εβδομάδα).

Πίνακας 7: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην «κατανάλωση αναψυκτικών».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.33	1.4	2.41	.84
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.4	.99	2.54	1.04
Χριστιανοί (n3=57)	2.19	.69	2.03	.55

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις στον παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=8.7$, $p=.000$) και στον παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=4.34$, $p=.039$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «κατανάλωση αναψυκτικών» που μπορεί να εξηγηθεί από την

ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν .104 που θεωρείται *σημαντικό* ενώ για την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν .028 που θεωρείται *μικρό* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην *κατανάλωση αναψυκτικών* έχει ουσιαστική σημασία, ενώ ο ρόλος του φύλου φαίνεται να έχει μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.4}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση των παραγόντων «καταγωγή» και «φύλο» στην κατανάλωση αναψυκτικών.

Γενικά, οι χριστιανοί μαθητές καταναλώνουν λιγότερα αναψυκτικά συγκριτικά με τις δύο άλλες ομάδες. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά λιγότερα αναψυκτικά καταναλώνουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες σε σχέση με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$).

Επίσης, παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του *φύλου* στην «κατανάλωση αναψυκτικών» για τα αγόρια και τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή.

Φυσική δραστηριότητα/σπορ

Στον Πίνακα 8 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι είναι τουλάχιστον τρεις φορές φυσικά δραστήρια για τουλάχιστον μία ώρα την ημέρα.

Πίνακας 8: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 12 «Τις τελευταίες επτά ημέρες, πόσες μέρες ήσουν φυσικά δραστήριος-α για τουλάχιστον μία ώρα τη ημέρα;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Μια φορά=2, Δυο φορές=3, Τρεις φορές=4, Τέσσερις ή περισσότερες φορές=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.63	.87	5	.0
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.5	1.15	4.61	.96

Χριστιανοί (n3=57)	4.12	1.39	4.23	1.05

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση στον παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=5.64$, $p=.004$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.07 που θεωρείται μικρό (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες έχει μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.8}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στη συμμετοχή των παιδιών σε φυσικές δραστηριότητες.

Γενικά όμως, οι πομάκοι μαθητές και μαθήτριες φαίνεται να είναι πιο φυσικά δραστήριοι συγκριτικά με τις δύο άλλες ομάδες. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά πιο φυσικά δραστήριοι είναι οι πομάκοι μαθητές-τριες σε σχέση με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.003$).

Δεν παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο). Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στη «συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες» για τα αγόρια και τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή. Είναι εμφανής όμως η τάση τα κορίτσια να είναι πιο δραστήρια από τα αγόρια και στις τρεις κατηγορίες ως προς την καταγωγή.

Στον Πίνακα 9 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι εμπλέκεται τουλάχιστον 2-3 φορές την εβδομάδα σε φυσικές δραστηριότητες με ένταση.

Πίνακας 9: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 13 «Όταν δεν είσαι στο σχολείο, πόσο συχνά αθλείσαι στον ελεύθερό σου χρόνο ώστε να είσαι λαχανιασμένος-η ή ιδρωμένος-η;», με 7/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Λιγότερο από μια φορά το μήνα=2, Μια φορά το

μήνα=3, Μια φορά την εβδομάδα=4, 2-3 φορές την εβδομάδα=5, 4-6 φορές την εβδομάδα=6, Κάθε μέρα=7.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	6.75	.68	6.74	.66
Τουρκόφωνοι (n2=48)	5.35	1.87	4.32	1.85
Χριστιανοί (n3=57)	5.04	1.68	5.77	1.28

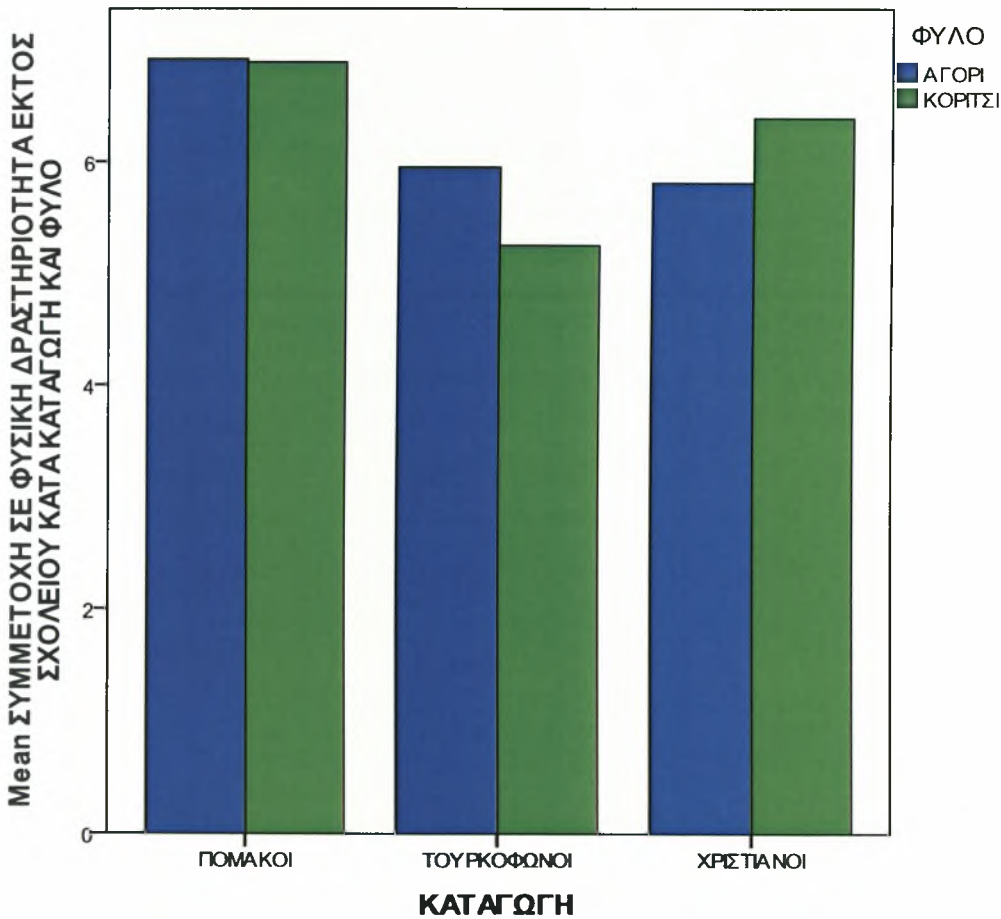
Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση στον παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=23.74$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.024 που θεωρείται μικρό (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες με ένταση στον ελεύθερο χρόνο έχει μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,8}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στη συμμετοχή των παιδιών σε φυσικές δραστηριότητες εκτός σχολείου.

Γενικά όμως και στον ελεύθερο χρόνο τους οι πομάκοι μαθητές και μαθήτριες φαίνεται να είναι πιο φυσικά δραστήριοι συγκριτικά με τις δύο άλλες ομάδες. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά πιο φυσικά δραστήριοι είναι οι πομάκοι μαθητές-τριες σε σχέση με τους χριστιανούς και τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$).

Επίσης, παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο, $F_{2,156}=4.97$, $p=.008$). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στην «συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες με ένταση στον ελεύθερο χρόνο» για τα αγόρια και τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή. Το

μέγεθος της διαφοράς (effect size *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες με ένταση στον ελεύθερο χρόνο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.062 που θεωρείται μέτριο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στην *συμμετοχή σε φυσικές δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο έχει* αρκετά σημαντική πρακτική σημασία. Από τον πίνακα 9 φαίνεται ότι τα τουρκόφωνα κορίτσια είναι πολύ λιγότερο φυσικά δραστήρια στον ελεύθερο χρόνο τους συγκριτικά με τους συνομηλικούς συμμαθητές και συμμαθήτριές τους. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,9}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στη συμμετοχή των παιδιών σε φυσικές δραστηριότητες εκτός σχολείου.

Σχήμα 1. Συμμετοχή σε φυσική δραστηριότητα εκτός σχολείου κατά καταγωγή και φύλο.

Αυτοαντίληψη – Εικόνα του σώματος – Δίαιτα

Οι μαθητές ρωτήθηκαν:

- Αν κάνουν δίαιτα ή κάτι άλλο με σκοπό την απώλεια κιλών (Ερώτηση 14: «Αυτή τη στιγμή είσαι σε δίαιτα ή κάνεις κάτι άλλο για να χάσεις κιλά;», με απάντηση ΝΑΙ και ΟΧΙ),
- Σχετικά με την εικόνα του σώματός τους (Ερώτηση 15: «Νομίζεις ότι το σώμα σου είναι...», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Πολύ αδύνατο=1, Λίγο αδύνατο=2, Περίπου στο σωστό μέγεθος=3, Λίγο χοντρό=4, Πολύ χοντρό=5).

Τα αποτελέσματα κατά περίπτωση παρουσιάζονται στη συνέχεια ως προς το φύλο και την καταγωγή.

Δίαιτα

Στον Πίνακα 10 παρουσιάζονται περιγραφικά στοιχεία για την ερώτηση 14 που εκφράζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με το αν κάνουν δίαιτα ή κάτι άλλο με σκοπό την απώλεια κιλών.

Πίνακας 10: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 14 «Αυτή τη στιγμή είσαι σε δίαιτα ή κάνεις κάτι άλλο για να χάσεις κιλά;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.96	.2	1.89	.32
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.95	.22	1.68	.48
Χριστιανοί (n3=57)	1.77	.43	1.71	.46

Από τον Πίνακα 10 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δεν είναι σε δίαιτα ή δεν κάνει κάτι άλλο για να χάσει κιλά. Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000.

Εικόνα σώματος

Στον Πίνακα 11 παρουσιάζονται περιγραφικά στοιχεία για την ερώτηση 15 που εκφράζει την άποψη των ερωτηθέντων σχετικά με την εικόνα του σώματός τους.

Πίνακας 11: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής αναφορικά με την εικόνα του σώματός τους.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.
Πομάκοι (n1=51)	2.79	.78	2.85	.6
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.9	.97	2.96	.88
Χριστιανοί (n3=57)	2.58	1.06	3.03	.66

Από τον Πίνακα 11 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί ότι έχει σώμα περίπου στο σωστό μέγεθος.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .005. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης. Άρα, γίνεται αποδεκτή η μηδενική υπόθεση $H_{0.10}$, διότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στην άποψη των παιδιών ως προς την εικόνα που έχουν για το σώμα τους.

Στοματική υγιεινή

Στον Πίνακα 12 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι ασχολείται με το βούρτσισμα των δοντιών τουλάχιστον μία φορά την ημέρα.

Πίνακας 12: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 16 «Πόσο συχνά βουρτσίζεις τα δόντια σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Λιγότερο από μια φορά την εβδομάδα=2,

Τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα=3, Μια φορά τη μέρα=4, Περισσότερο από μια φορά τη μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.25	1.07	4.89	.32
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.45	.89	4.57	.96
Χριστιανοί (n3=57)	4.23	.86	4.71	.46

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=10.424$, $p=.002$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «βούρτσισμα δοντιών» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.065 που θεωρείται μέτριο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στο βούρτσισμα των δοντιών έχει αρκετά σημαντική πρακτική σημασία. Γενικά, τα κορίτσια όλων των ομάδων έχουν την τάση να βουρτσίζουν τα δόντια τους περισσότερο από τα αγόρια. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.15}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στη στοματική υγιεινή των παιδιών.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά σχετικά με την επίδραση της καταγωγής στο «βούρτσισμα δοντιών» για τα αγόρια και τα κορίτσια.

Συμμετοχή σε καυγά

Στον Πίνακα 13 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει εμπλακεί σε καυγά τουλάχιστον μία φορά.

Πίνακας 13: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 17 «Τους τελευταίους 12 μήνες, πόσες φορές

αναμείχθηκαν σε σωματικό καυγά;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, 1 φορά=2, 2 φορές=3, 3 φορές=4, 4 ή περισσότερες φορές=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.71	1.3	2.15	1.03
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.65	1.72	1.64	.91
Χριστιανοί (n3=57)	2.85	1.49	1.58	1.18

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση στον παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=5.889$, $p=.003$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συμμετοχή σε καυγά» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.073 που θεωρείται μέτριο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η επίδραση της «καταγωγής» στη συμμετοχή σε καυγά έχει αρκετά σημαντική πρακτική σημασία.

Γενικά, οι πομάκοι μαθητές και μαθήτριες φαίνεται να εμπλέκονται πιο συχνά σε σωματικό καυγά συγκριτικά με τις δύο άλλες ομάδες. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερη συμμετοχή σε καυγάδες έχουν οι πομάκοι μαθητές-τριες σε σχέση με τους χριστιανούς ($p=.01$) και τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.005$).

Επίσης, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=38.681$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συμμετοχή σε καυγά» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.205 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στη συμμετοχή σε καυγάδες έχει σημαντική πρακτική σημασία. Γενικά, οι πομάκοι μαθητές-τριες έχουν την τάση να εμπλέκονται σε σωματικούς καυγάδες περισσότερο από τους

μαθητές-τριες των άλλων ομάδων. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.16}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση των παραγόντων «καταγωγή» και «φύλο» στο σχολικό εκφοβισμό.

Σωματικός τραυματισμός

Στον Πίνακα 14 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι τους τελευταίους 12 μήνες έχει τραυματιστεί μία φορά.

Πίνακας 14: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 18 «Τους τελευταίους 12 μήνες, πόσες φορές τραυματίστηκες και έπρεπε να σε φροντίσει ένας γιατρός ή μια νοσοκόμα;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, 1 φορά=2, 2 φορές=3, 3 φορές=4, 4 ή περισσότερες φορές=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.58	.93	1.26	.45
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.55	.83	1.5	.84
Χριστιανοί (n3=57)	1.73	.96	1.55	.92

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .033. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή», ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Κοινωνική κατάσταση

Οι μαθητές ρωτήθηκαν:

- Με ποιον ζουν στο σπίτι (Ερώτηση 19: «Στο σπίτι ζεις...», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Με τους 2 γονείς*=1, *Με ένα γονιό*=2, *Με πατριό ή μητριά*=3, *Με παππού ή γιαγιά*=4, *Άλλο*=5),
- Σχετικά με την εργασιακή απασχόληση των γονιών τους (Ερώτηση 20: «Οι γονείς σου έχουν δουλειά;», με 3/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Ναι*=1, *Όχι*=2, *Δεν ξέρω*=3),
- Σχετικά με την οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους (Ερώτηση 21: «Πόσο εύπορη θεωρείς ότι είναι η οικογένειά σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Πολύ*=1, *Αρκετά*=2, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Όχι τόσο*=4, *Καθόλου*=5).

Τα αποτελέσματα κατά περίπτωση παρουσιάζονται στη συνέχεια ως προς το φύλο και την καταγωγή.

Στον Πίνακα 15 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι ζει στο σπίτι με τους δύο γονείς.

Πίνακας 15: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 19 «Στο σπίτι ζεις...».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.42	.83	1	0
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1	0	1.29	1.05
Χριστιανοί (n3=57)	1.27	.83	1.16	.45

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή».

Παρατηρήθηκε όμως αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο, $F_{2,156}=3.276$, $p=.041$). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική

διαφορά στην επίδραση του φύλου στη «διαμονή στο σπίτι» για τα αγόρια και τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή. Το μέγεθος της διαφοράς (effect size *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «διαμονή στο σπίτι» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.042 που θεωρείται μέτριο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στη διαμονή στο σπίτι έχει αρκετά σημαντική πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.21}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στην κοινωνική κατάσταση.

Στην ερώτηση 20 «Οι γονείς σου έχουν δουλειά;», το σύνολο των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ομόφωνα ότι δε γνωρίζει αν οι γονείς έχουν δουλειά. Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή», ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στον Πίνακα 16 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι η οικογένειά της είναι αρκετά εύπορη.

Πίνακας 16: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 21 «Πόσο εύπορη θεωρείς την οικογένειά σου;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.33	.7	2.07	.27
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.55	.89	2.68	.86
Χριστιανοί (n3=57)	2.46	.95	2.68	.56

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA)

έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση στον παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=4.719$, $p=.01$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «οικονομική κατάσταση της οικογένειας» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.06 που θεωρείται μέτριο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην οικονομική κατάσταση της οικογένειας έχει αρκετά σημαντική πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,21}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στην κοινωνική κατάσταση.

Γενικά, οι τουρκόφωνοι μαθητές και μαθήτριες φαίνεται να εκτιμούν ότι η οικονομική κατάσταση της οικογένειας τους είναι καλύτερη συγκριτικά με αυτή των οικογενειών των δύο άλλων ομάδων. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά σε πιο καλή οικονομική κατάσταση βρίσκονται οι οικογένειες των τουρκόφωνων μαθητών-τριών σε σχέση με αυτή των οικογενειών των πομάκων μαθητών-τριών ($p=.01$).

Δεν παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο). Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στην «οικονομική κατάσταση της οικογένειας» για τα αγόρια και τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή.

Επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους

Επικοινωνία με γονείς

Στον Πίνακα 17 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι είναι εύκολο να μιλήσει στη μητέρα/ στον πατέρα για πράγματα που πραγματικά την απασχολούν.

Πίνακας 17: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 22 «Πόσο εύκολο είναι για σένα να μιλήσεις στη μητέρα/στον πατέρα σου για πράγματα που πραγματικά σε απασχολούν;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Πολύ εύκολο=1, Εύκολο=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Δύσκολο=4, Πολύ δύσκολο=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)	ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)

	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.88	1.19	2.7	.72
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.45	.6	1.57	1.03
Χριστιανοί (n3=57)	2.38	1.44	2.42	1.26

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=17.16$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «επικοινωνία με γονείς» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.19 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει σημαντική πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους χριστιανούς και τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «επικοινωνία με γονείς» για τα αγόρια και τα κορίτσια.

Στον πίνακα 18 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι αν έχει ένα πρόβλημα στο σχολείο οι γονείς είναι έτοιμοι να βοηθήσουν.

Πίνακας 18: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 23 «Αν έχω ένα πρόβλημα στο σχολείο οι γονείς μου είναι έτοιμοι να βοηθήσουν;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Συμφωνώ απόλυτα=1, Συμφωνώ=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Διαφωνώ=4, Διαφωνώ απόλυτα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.63	.92	1.52	.85
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.3	.57	1.07	.26
Χριστιανοί (n3=57)	1.62	.98	1.29	.53

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=3.59$, $p=.030$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «βοήθεια γονέων σε πρόβλημα στο σχολείο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.05 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.020$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.14$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στην «βοήθεια γονέων σε πρόβλημα στο σχολείο» για τα αγόρια και τα κορίτσια.

Στον πίνακα 19 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι οι γονείς είναι πρόθυμοι να έρθουν στο σχολείο και να μιλήσουν στους δασκάλους.

Πίνακας 19: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 24 «Οι γονείς μου είναι πρόθυμοι να έρθουν στο σχολείο και να μιλήσουν με τους δασκάλους;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Συμφωνώ απόλυτα*=1, *Συμφωνώ*=2, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Διαφωνώ*=4, *Διαφωνώ απόλυτα*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.29	.69	1.44	.75
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.05	.22	1.25	.64
Χριστιανοί (n3=57)	1.58	.7	1.55	.81

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=4.68$, $p=.011$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συζήτηση γονέων-δασκάλων» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.06 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.01$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στην «συζήτηση γονέων-δασκάλων» για τα αγόρια και τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 20 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι οι γονείς ενθαρρύνουν το παιδί τους προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικό στο σχολείο.

Πίνακας 20: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 25 «Οι γονείς μου με ενθαρρύνουν να τα πηγαίνω καλά στο σχολείο;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Συμφωνώ απόλυτα*=1, *Συμφωνώ*=2, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Διαφωνώ*=4, *Διαφωνώ απόλυτα*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.13	.61	1.04	.19
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.1	.45	1	0
Χριστιανοί (n3=57)	1.27	.6	1.26	.63

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=4.68$, $p=.011$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «ενθάρρυνση γονέων για σχολική πρόοδο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.04 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.05$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στην «ενθάρρυνση γονέων για σχολική πρόοδο» για τα αγόρια και τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 21 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι οι γονείς ενδιαφέρονται σχετικά με το τι συμβαίνει στο παιδί τους στο σχολείο.

Πίνακας 21: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 26 «Οι γονείς μου ενδιαφέρονται σχετικά με το τι συμβαίνει σε μένα στο σχολείο;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Συμφωνώ απόλυτα*=1, *Συμφωνώ*=2, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Διαφωνώ*=4, *Διαφωνώ απόλυτα*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.17	.64	1.07	.27
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.15	.37	1.29	.71
Χριστιανοί (n3=57)	1.31	.62	1.23	.5

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .012. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στον Πίνακα 22 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι οι γονείς είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν το παιδί τους στις σχολικές εργασίες που πρέπει να ετοιμάσει στο σπίτι.

Πίνακας 22: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 27 «Οι γονείς μου είναι πρόθυμοι να με βοηθήσουν στις σχολικές εργασίες που πρέπει να ετοιμάσω στο σπίτι;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Συμφωνώ απόλυτα*=1, *Συμφωνώ*=2, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Διαφωνώ*=4, *Διαφωνώ απόλυτα*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)	ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)

	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.63	.97	1.59	.89
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.35	.67	1.21	.57
Χριστιανοί (n3=57)	1.5	.91	1.42	.72

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .008. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης. Άρα, γίνεται αποδεκτή η μηδενική υπόθεση $H_{0,22}$, διότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» σχετικά με την προθυμία των γονέων για βοήθεια στις σχολικές εργασίες και κατά συνέπεια στην επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς.

Στον Πίνακα 23 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι ο λόγος της μετράει έτσι κι έτσι όταν τα παιδιά και οι γονείς αποφασίζουν σχετικά με το πώς κάθε παιδί θα αξιοποιήσει τον ελεύθερό του χρόνο.

Πίνακας 23: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 28 «Πόσο μετράει ο λόγος σου όταν εσύ και οι γονείς σου αποφασίζετε σχετικά με το πώς θα αξιοποιήσετε τον ελεύθερό σου χρόνο (εκτός σχολείου), με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Εγώ συνήθως αποφασίζω σχετικά με το πώς θα αξιοποιήσω τον ελεύθερό μου χρόνο=1, Αποφασίζουμε μαζί, αλλά συνήθως μπορώ να κάνω αυτό που θέλω=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Αποφασίζουμε μαζί, αλλά συνήθως κάνω αυτό που θέλουν οι γονείς μου=4, Οι γονείς μου αποφασίζουν συνήθως=5*);».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.08	1.1	3.52	.97

Τουρκόφωνοι (n2=48)	3	.86	3.25	.8
Χριστιανοί (n3=57)	2.81	.89	2.9	1.04

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .824. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή», ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης. Άρα, γίνεται αποδεκτή η μηδενική υπόθεση $H_{0.22}$, διότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στην επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς.

Στον Πίνακα 24 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, διατηρεί τουλάχιστον καλή επικοινωνία με τους γονείς.

Πίνακας 24: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με την επικοινωνία με τους γονείς.

Καταγωγή	ΑΓΪΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.31	.5	4.3	.41
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.65	.24	4.61	.33
Χριστιανοί (n3=57)	4.36	.5	4.41	.5

Η παρούσα ερώτηση είναι το άθροισμα των ερωτήσεων 22-28 διά του αριθμού των ερωτήσεων, με 5/θμια κλίμακα, όπου Πολύ καλή=5, Καλή=4, Έτσι-κι-έτσι=3, Κακή=2, Πολύ κακή=1.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .133. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA)

έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=7.44$, $p=.001$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «επικοινωνία με γονείς» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.09 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.001$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.013$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία των παιδιών με τους γονείς.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «επικοινωνία με γονείς» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Προτιμήσεις στη διαχείριση ελεύθερου χρόνου

Στον Πίνακα 25 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι παρακολουθεί τηλεόραση ή ένα DVD/video μαζί με την οικογένεια τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας.

Πίνακας 25: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29i «Παρακολουθείτε τηλεόραση ή ένα DVD/video μαζί με την οικογένειά σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Κάθε μέρα=1, Τις περισσότερες μέρες=2, Περίπου μια φορά την εβδομάδα=3, Λιγότερο συχνά=4, Ποτέ=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.67	1.37	2.48	1.28
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.95	1.19	1.96	.96
Χριστιανοί	1.92	1.13	2.23	.99

(n3=57)

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .057. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=4.05$, $p=.019$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «παρακολούθηση DVD/video με οικογένεια» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.051 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.025$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,26}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στην «παρακολούθηση DVD/video με οικογένεια» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 26 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι παίζει διάφορα παιχνίδια μέσα στο σπίτι με την οικογένεια περίπου μία φορά την εβδομάδα.

Πίνακας 26: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29ii «Παίζετε μέσα στο σπίτι διάφορα παιχνίδια μαζί με την οικογένειά σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Κάθε μέρα*=1, *Τις περισσότερες μέρες*=2, *Περίπου μια φορά την εβδομάδα*=3, *Λιγότερο συχνά*=4, *Ποτέ*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.46	1.35	3.44	1.22

Τουρκόφωνοι (n2=48)	3.8	1.54	4.18	1.02
Χριστιανοί (n3=57)	3.04	1.34	2.84	1.13

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .108. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=8.94$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «παιχνίδια στο σπίτι με οικογένεια» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.107 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,26}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «παιχνίδια στο σπίτι με οικογένεια» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 27 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι τρώει ένα γεύμα με την οικογένεια κάθε ημέρα.

Πίνακας 27: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29iii «Τρώτε ένα γεύμα μαζί με την οικογένειά σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Κάθε μέρα=1, Τις περισσότερες μέρες=2, Περίπου μια φορά την εβδομάδα=3, Λιγότερο συχνά=4, Ποτέ=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.

Πομάκοι (n1=51)	1.33	.56	1.3	.67
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.2	.89	1.1	.42
Χριστιανοί (n3=57)	1.85	1.19	1.58	.92

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=6.57$, $p=.002$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «ένα γεύμα με οικογένεια» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.08 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.002$) και με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.039$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,26}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στο «ένα γεύμα με οικογένεια» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον πίνακα 28 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι πηγαίνει μια βόλτα με την οικογένεια περίπου μία φορά την εβδομάδα.

Πίνακας 28: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29iv «Πηγαίνετε μια βόλτα μαζί με την οικογένειά σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Κάθε μέρα*=1, *Τις περισσότερες μέρες*=2, *Περίπου μια φορά την εβδομάδα*=3, *Λιγότερο συχνά*=4, *Ποτέ*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.17	.92	2.96	.71
Γουρκόφωνοι (n2=48)	3.25	.91	2.86	.7
Χριστιανοί (n3=57)	2.73	1.04	2.5	1.06

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .017. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=3.87$, $p=.023$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «βόλτα με οικογένεια» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.049 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.040$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.26}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στη «βόλτα με οικογένεια» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 29 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι πηγαίνει σε μέρη με την οικογένεια περίπου μία φορά την εβδομάδα.

Πίνακας 29: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29ν «Πηγαίνετε σε μέρη μαζί με την οικογένειά

σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Κάθε μέρα*=1, *Τις περισσότερες μέρες*=2, *Περίπου μια φορά την εβδομάδα*=3, *Λιγότερο συχνά*=4, *Ποτέ*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.04	1.04	2.7	.95
Τουρκόφωνοι (n2=48)	3.35	.87	3.21	.79
Χριστιανοί (n3=57)	2.96	1.08	2.48	1.03

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .452. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=4.46$, $p=.013$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «εκδρομές με οικογένεια» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.056 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.009$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,26}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=4.11$, $p=.044$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «εκδρομές με οικογένεια» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.027 που θεωρείται *μικρό* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στις εκδρομές με την οικογένεια έχει μάλλον μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,27}$, διότι

υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στις «εκδρομές με οικογένεια» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 30 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι επισκέπτεται φίλους ή συγγενείς με την οικογένεια τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας.

Πίνακας 30: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29νι «Επισκέπτεστε φίλους ή συγγενείς μαζί με την οικογένειά σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Κάθε μέρα*=1, *Τις περισσότερες μέρες*=2, *Περίπου μια φορά την εβδομάδα*=3, *Λιγότερο συχνά*=4, *Ποτέ*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.42	1.35	1.96	1.05
Τουρκόφωνοι (n2=48)	3.2	.77	3.07	.94
Χριστιανοί (n3=57)	2.54	.99	2.5	1.03

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .099. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=10.24$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «επίσκεψη σε φίλους ή συγγενείς με οικογένεια» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.120 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι

μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.014$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.26}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «επίσκεψη σε φίλους ή συγγενείς με οικογένεια» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 31 φαίνεται ότι οι χριστιανοί μαθητές-τριες αθλούνται με την οικογένεια περίπου μία φορά την εβδομάδα, οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες αθλούνται με την οικογένεια λιγότερο συχνά, οι πομάκοι μαθητές αθλούνται λιγότερο συχνά με την οικογένεια και οι πομάκες μαθήτριες δεν αθλούνται ποτέ με την οικογένειά τους.

Πίνακας 31: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29vii «Αθλείστε μαζί με την οικογένειά σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Κάθε μέρα*=1, *Τις περισσότερες μέρες*=2, *Περίπου μια φορά την εβδομάδα*=3, *Λιγότερο συχνά*=4, *Ποτέ*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.46	.98	4.81	.4
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.05	1.43	3.89	1.17
Χριστιανοί (n3=57)	3.23	1.45	3.39	1.26

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=17.56$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «αθλητισμός με οικογένεια» που

μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.190 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.010$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.015$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,26}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στον «αθλητισμό με οικογένεια» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 32 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι κάθεται μαζί με την οικογένεια και μιλάει για πράγματα τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας.

Πίνακας 32: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 29viii «Κάθεστε μαζί με την οικογένειά σου και μιλάτε για πράγματα;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Κάθε μέρα=1, Τις περισσότερες μέρες=2, Περίπου μια φορά την εβδομάδα=3, Λιγότερο συχνά=4, Ποτέ=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.13	1.39	1.78	.93
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.9	1.12	1.82	1.06
Χριστιανοί (n3=57)	1.81	1.17	1.9	1.14

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .627. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή», ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στον Πίνακα 33 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι διασκεδάζει με τους γονείς περίπου μία φορά την εβδομάδα.

Πίνακας 33: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής σχετικά με τη διασκέδαση με τους γονείς.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.17	.76	3.32	.6
Τουρκόφωνοι (n2=48)	3.16	.55	3.24	.48
Χριστιανοί (n3=57)	3.49	.7	3.56	.55

Η παρούσα ερώτηση είναι το άθροισμα των ερωτήσεων 29i-29viii διά του αριθμού των ερωτήσεων, με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Κάθε μέρα*=1, *Τις περισσότερες μέρες*=2, *Περίπου μια φορά την εβδομάδα*=3, *Λιγότερο συχνά*=4, *Ποτέ*=5.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .293. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=4.49$, $p=.013$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «διασκέδαση με γονείς» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.056 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.047$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.021$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,26}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στη «διασκέδαση με γονείς» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Επικοινωνία με φίλους

Στον Πίνακα 34 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει τουλάχιστον τρεις στενούς-ές φίλους-ες.

Πίνακας 34: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 38 «Αυτή τη στιγμή πόσους στενούς φίλους, αγόρια και κορίτσια έχεις;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Κανένα*=1, *Ένα*=2, *Δύο*=3, *Τρεις*=4, *Τέσσερις ή περισσότερους*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.13	1.03	4.59	.844
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.45	1.10	4.82	.61
Χριστιανοί (n3=57)	4.38	1.13	4.48	1

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=4.07$, $p=.046$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «αριθμός στενών φίλων» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.026 που θεωρείται μικρό (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στον αριθμό στενών φίλων έχει μάλλον μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,24}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στην επικοινωνία με φίλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στον «αριθμό στενών φίλων» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 35 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, θεωρεί ότι είναι εύκολο να μιλήσει σε φίλους για πράγματα που πραγματικά την απασχολούν.

Πίνακας 35: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 39 «Πόσο εύκολο είναι για σένα να μιλήσεις σε φίλους για πράγματα που πραγματικά σε απασχολούν;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Πολύ εύκολο=1, Εύκολο=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Δύσκολο=4, Πολύ δύσκολο=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.63	.97	1.93	.96
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.95	1	2.36	1.34
Χριστιανοί (n3=57)	2.12	1.18	2.23	1.26

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλου» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης. Άρα, γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση $H_{0.22}$, διότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στην επικοινωνία με φίλους, γονείς, εκπαιδευτικούς.

Στον Πίνακα 36 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι συναντά φίλους μετά το σχολείο τέσσερις ή περισσότερες φορές την εβδομάδα.

Πίνακας 36: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 40 «Πόσες ημέρες την εβδομάδα συνήθως συναντάς τους φίλους σου μετά το σχολείο;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Μία=2, Δύο=3, Τρεις=4, Τέσσερις ή περισσότερες=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	5	.0	4.96	.19
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.75	.64	4.89	.31
Χριστιανοί (n3=57)	3.58	1.5	3.68	1.33

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=36.75$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συνάντηση μετά το σχολείο με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.329 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «συνάντηση μετά το σχολείο με φίλους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με φίλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στη «συνάντηση μετά το σχολείο με φίλους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 37 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση να περνά τρία απογεύματα την εβδομάδα με φίλους.

Πίνακας 37: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 41 «Πόσα απογεύματα την εβδομάδα περνάς με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Κανένα*=1, *Ένα*=2, *Δύο*=3, *Τρία*=4, *Τέσσερα ή περισσότερα*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.33	.76	4.48	.85
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.3	.92	4.75	.52
Χριστιανοί (n3=57)	3.69	1.29	3.81	1.22

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .001. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=9.83$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «απογεύματα με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.116 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στα «απογεύματα με φίλους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.002$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με φίλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στα «απογεύματα με φίλους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 38 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση να μιλά με φίλους μέσω τηλεφώνου, μηνυμάτων ή internet τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα.

Πίνακας 38: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 42 «Πόσο συχνά μιλάς με τους φίλους σου μέσω τηλεφώνου, μηνυμάτων ή internet;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Ποτέ=1, Λιγότερο από μια φορά την εβδομάδα=2, Τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα=3, Μια φορά τη μέρα=4, Περισσότερο από μια φορά τη μέρα=5.*

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.13	1.26	4.07	1.14
Τουρκόφωνοι (n2=48)	3.15	1.14	3.32	1.33
Χριστιανοί (n3=57)	3.42	1.55	3.23	1.36

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .010. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=6.61$, $p=.002$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συχνότητα επικοινωνίας με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.81 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «συχνότητα επικοινωνίας με φίλους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι πομάκοι μαθητές-τριες με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες

($p=.005$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.007$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με φίλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στη «συχνότητα επικοινωνίας με φίλους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 39 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να αποφασίζει μαζί με φίλους τι θέλει να κάνει.

Πίνακας 39: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 43 «Πώς εσύ και οι φίλοι σου αποφασίζετε τι θέλετε να κάνετε μαζί;», με 4/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Εγώ συνήθως αποφασίζω τι θα κάνουμε*=1, *Οι φίλοι μου κι εγώ αποφασίζουμε μαζί τι θα κάνουμε*=2, *Οι φίλοι μου κι εγώ αποφασίζουμε, αλλά συνήθως κάνω ότι προτείνουν οι φίλοι μου*=3, *Ένας από τους φίλους μου συνήθως αποφασίζει*=4.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2	.29	2	.0
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.2	.41	1.89	.31
Χριστιανοί (n3=57)	2.12	.3	2.29	.59

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή», ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στον Πίνακα 40 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να προσφέρεται εθελοντικά μαζί με φίλους περίπου κάθε εβδομάδα.

Πίνακας 40: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44i «Πόσο συχνά προσφέρεσαι εθελοντικά μαζί με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.29	1.76	3.07	1.7
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.15	1.5	2.18	1.54
Χριστιανοί (n3=57)	2.58	1.36	2.9	1.47

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στον Πίνακα 41 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση περίπου κάθε μήνα να ασχολείται με δραστηριότητες σχετικές με την τέχνη μαζί με φίλους.

Πίνακας 41: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44ii «Πόσο συχνά ασχολείσαι με δραστηριότητες σχετικές με την τέχνη μαζί με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.29	1.12	2.04	1.37
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.7	1.3	1.36	.87
Χριστιανοί (n3=57)	2.46	1.48	2.32	1.25

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=9.8$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «ενασχόληση με δραστηριότητες τέχνης μαζί με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.116 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην «ενασχόληση με δραστηριότητες τέχνης μαζί με φίλους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.042$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με φίλους. Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «ενασχόληση με δραστηριότητες τέχνης μαζί με φίλους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 42 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση περίπου κάθε μήνα να παρακολουθεί μία κινηματογραφική ταινία, μία θεατρική παράσταση ή μία συναυλία μαζί με φίλους.

Πίνακας 42: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44iii «Πόσο συχνά πηγαίνεις στον κινηματογράφο, στο θέατρο ή σε μια συναυλία μαζί με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.
Πομάκοι (n1=51)	1.46	.66	1.41	.5
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.95	.51	1.71	.53
Χριστιανοί (n3=57)	1.92	.89	2.06	1.03

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=8.14$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «παρακολούθηση κινηματογραφικής ταινίας, θεατρικής παράστασης ή συναυλίας μαζί με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.098 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην «παρακολούθηση κινηματογραφικής ταινίας, θεατρικής παράστασης ή συναυλίας μαζί με φίλους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι πομάκοι μαθητές-τριες με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.029$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με φίλους. Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της

καταγωγής στην «παρακολούθηση κινηματογραφικής ταινίας, θεατρικής παράστασης ή συναυλίας μαζί με φίλους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 43 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση περίπου κάθε εβδομάδα να βγαίνει έξω και να διασκεδάζει μαζί με φίλους.

Πίνακας 43: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44iv «Πόσο συχνά βγαίνεις έξω και διασκεδάζεις μαζί με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.83	2.04	2.81	1.96
Τουρκόφωνοι (n2=48)	3.4	1.14	3.64	1.42
Χριστιανοί (n3=57)	3.85	1.54	2.97	1.38

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=33.85$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «διασκέδαση με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.311 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «διασκέδαση με φίλους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι πομάκοι μαθητές-τριες με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.23}$, διότι

υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με φίλους.

Επίσης, παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στη «διασκέδαση με φίλους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή.

Στον Πίνακα 44 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα να πηγαίνει μια βόλτα μαζί με φίλους.

Πίνακας 44: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44ν «Πόσο συχνά πηγαίνεις μια βόλτα μαζί με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.58	1.06	4.59	.93
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.4	.82	4.1	1.29
Χριστιανοί (n3=57)	3.92	1.2	3.5	1.29

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=7.79$, $p=.001$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «βόλτα με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.94 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «διασκέδαση

με φίλους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.058$) και με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στη βόλτα με φίλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στη «βόλτα» για τα αγόρια και για τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή.

Στον Πίνακα 45 φαίνεται ότι οι πομάκοι μαθητές-τριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε μέρα, οι τουρκόφωνοι μαθητές μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε εβδομάδα, οι τουρκόφωνες μαθήτριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε μήνα και οι χριστιανοί μαθητές-τριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε εβδομάδα.

Πίνακας 45: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44νι «Πόσο συχνά μιλάς μέσω internet με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.71	.86	4.56	.89
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.9	1.89	2.25	1.69
Χριστιανοί (n3=57)	3.15	1.71	2.58	1.65

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε

στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή», ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στον Πίνακα 46 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση περίπου κάθε μέρα να μιλά από κοντά με φίλους.

Πίνακας 46: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44vii «Πόσο συχνά μιλάς από κοντά με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.67	.96	5	.00
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.7	.66	4.68	.86
Χριστιανοί (n3=57)	4.12	1.21	4.23	1.17

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=7.71$, $p=.001$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συνομιλία με φίλους από κοντά» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.093 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «συνομιλία με φίλους από κοντά» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.001$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.014$). Άρα, απορρίπτεται η

μηδενική υπόθεση $H_{0.23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με φίλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στη «συννομία με φίλους από κοντά» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 47 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα να παίζει παιχνίδια με φίλους.

Πίνακας 47: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44viii «Πόσο συχνά παίζεις παιχνίδια με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.46	.93	4.07	1.07
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.75	.91	4.61	1.07
Χριστιανοί (n3=57)	4.27	1.18	4.42	1.02

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=4.29$, $p=.015$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «παιχνίδι με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.054 που θεωρείται μέτριο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στο «παιχνίδι με φίλους» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly

Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.041$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.029$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με φίλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στο «παιχνίδι με φίλους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 48 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δηλώνει ότι έχει την τάση περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα να αθλείται μαζί με φίλους.

Πίνακας 48: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 44ix «Πόσο συχνά αθλείσαι μαζί με τους φίλους σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, Περίπου κάθε μήνα=2, Περίπου κάθε εβδομάδα=3, Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα=4, Περίπου κάθε μέρα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.63	.97	4.74	.59
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.3	1.22	3.29	1.38
Χριστιανοί (n3=57)	4.12	1.18	4.06	1.29

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=7.78$, $p=.001$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «αθλητισμός με φίλους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.094 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στον

«αθλητισμό με φίλους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι πομάκοι μαθητές-τριες με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.020$).

Επίσης, παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στον «αθλητισμό με φίλους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.22}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στην επικοινωνία με φίλους.

Επικοινωνία με άλλους

Στον Πίνακα 49 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι οι άνθρωποι χαιρετούν και σταματούν για να μιλήσουν στο δρόμο.

Πίνακας 49: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47i «Οι άνθρωποι χαιρετούν και σταματούν για να μιλήσουν στο δρόμο;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Συμφωνώ απόλυτα=1, Συμφωνώ=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Διαφωνώ=4, Διαφωνώ απόλυτα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.29	.46	1.37	.49
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.15	.37	1.1	.31
Χριστιανοί (n3=57)	2.23	1.21	2.1	1.37

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .218. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=7.15$,

$p=.001$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «κοινωνικότητα των ανθρώπων» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.087 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην «κοινωνικότητα των ανθρώπων» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.039$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.001$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με άλλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «κοινωνικότητα των ανθρώπων» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 50 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι είναι ασφαλές για μικρά παιδιά να παίζουν έξω κατά τη διάρκεια της ημέρας.

Πίνακας 50: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47ii «Είναι ασφαλές για μικρά παιδιά να παίζουν έξω κατά τη διάρκεια της ημέρας;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Συμφωνώ απόλυτα=1, Συμφωνώ=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Διαφωνώ=4, Διαφωνώ απόλυτα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.79	1.21	1.81	1.04
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.05	1.64	1.14	.52
Χριστιανοί (n3=57)	2.46	1.21	3.42	1.5

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=18.63$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «ασφαλές παιχνίδι για παιδιά έξω» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.199 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στο «ασφαλές παιχνίδι για παιδιά έξω» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$).

Επίσης, παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στο «ασφαλές παιχνίδι για παιδιά έξω» για τα αγόρια και για τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,22}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στην επικοινωνία με άλλους.

Στον Πίνακα 51 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι μπορεί να εμπιστευτεί ανθρώπους εδώ γύρω.

Πίνακας 51: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47iii «Μπορείς να εμπιστευτείς ανθρώπους εδώ γύρω;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Συμφωνώ απόλυτα=1, Συμφωνώ=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Διαφωνώ=4, Διαφωνώ απόλυτα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.25	.44	1.1	.42
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.55	1.28	1.46	1.26

Χριστιανοί (n3=57)	2.15	1.25	3.19	1.51

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=19.14$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «εμπιστοσύνη σε ανθρώπους τριγύρω» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.203 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην «εμπιστοσύνη σε ανθρώπους τριγύρω» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με άλλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «εμπιστοσύνη σε ανθρώπους τριγύρω» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 52 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι θα ζητούσε βοήθεια ή μια χάρη από τους γείτονες.

Πίνακας 52: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47ⁱⁿ «Θα ζητούσες βοήθεια ή μια χάρη από τους γείτονές σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Συμφωνώ απόλυτα=1, Συμφωνώ=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Διαφωνώ=4, Διαφωνώ απόλυτα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.42	.65	1.22	.42

Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.5	1.1	1	0
Χριστιανοί (n3=57)	2.12	.86	2.65	1.52

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=25.73$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «βοήθεια από γείτονες» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.255 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «βοήθεια από γείτονες» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι χριστιανοί μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$).

Επίσης, παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στη «βοήθεια από γείτονες» για τα αγόρια και για τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,22}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στην επικοινωνία με άλλους.

Στον Πίνακα 53 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι οι άνθρωποι τριγύρω δεν θα την εκμεταλλεύοντουσαν αν είχαν την ευκαιρία.

Πίνακας 53: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47v «Οι άνθρωποι εδώ γύρω θα μπορούσαν να σε εκμεταλλευτούν αν είχαν την ευκαιρία;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Συμφωνώ απόλυτα=1, Συμφωνώ=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Διαφωνώ=4, Διαφωνώ απόλυτα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.29	1.04	3.67	1.44
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.15	1.46	4.54	1.17
Χριστιανοί (n3=57)	3.12	1.66	3.58	1.52

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλου» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στον Πίνακα 54 φαίνεται ότι οι πομάκοι μαθητές-τριες πιστεύουν σε μέτριο βαθμό πως υπάρχουν καλά μέρη για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες θεωρούν ότι δεν υπάρχουν καλά μέρη για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, ενώ οι χριστιανοί μαθητές-τριες θεωρούν ότι υπάρχουν.

Πίνακας 54: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47νι «Υπάρχουν εδώ καλά μέρη για να πας και να αξιοποιήσεις τον ελεύθερο χρόνο σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Συμφωνώ απόλυτα=1, Συμφωνώ=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Διαφωνώ=4, Διαφωνώ απόλυτα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.75	1.29	2.81	1.47
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4	1.77	4.43	1.42
Χριστιανοί	1.81	1.27	1.87	1.2

(n3=57)

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=37.07$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου σε καλά μέρη» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.331 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην «αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου σε καλά μέρη» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με άλλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου σε καλά μέρη» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 55 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι νιώθει ασφάλεια στην περιοχή που μένει.

Πίνακας 55: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 47vii «Νιώθεις ασφάλεια στην περιοχή που μένεις;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Συμφωνώ απόλυτα=1, Συμφωνώ=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Διαφωνώ=4, Διαφωνώ απόλυτα=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.83	.82	1.44	.7

Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.15	.37	1.39	.83
Χριστιανοί (n3=57)	1.81	1.1	1.97	1.35

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=3.08$, $p=.049$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «ασφάλεια στην περιοχή διαμονής» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.039 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην «ασφάλεια στην περιοχή διαμονής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με άλλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στην «ασφάλεια στην περιοχή διαμονής» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 56 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι υπάρχουν στην περιοχή μερικοί ενήλικες που δημιουργούν προβλήματα.

Πίνακας 56: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 48i «Υπάρχουν εδώ πολλοί ενήλικες που δημιουργούν προβλήματα;», με 3/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Πολλοί=1*, *Μερικοί-ά=2*, *Κανένας-α=3*.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2	0	2	0

Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.85	.37	2.39	.74
Χριστιανοί (n3=57)	2.27	.78	2.32	.7

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=14.95$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «δημιουργία προβλημάτων τριγύρω από ενήλικες» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.166 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «δημιουργία προβλημάτων τριγύρω από ενήλικες» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι πομάκοι μαθητές-τριες με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.018$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.000$).

Επίσης, παρατηρήθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο). Αυτό δείχνει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση του φύλου στη «δημιουργία προβλημάτων τριγύρω από ενήλικες» για τα αγόρια και για τα κορίτσια με διαφορετική καταγωγή. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,22}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στην επικοινωνία με άλλους.

Στον Πίνακα 57 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι υπάρχουν στην περιοχή μερικές ομάδες νέων ατόμων που δημιουργούν προβλήματα.

Πίνακας 57: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 48ii «Υπάρχουν εδώ πολλές ομάδες νέων ατόμων που δημιουργούν προβλήματα;», με 3/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Πολλοί=1, Μερικοί-ά=2, Κανένας-α=3.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	2.25	.44	2.15	.36
Τουρκόφωνοι (n2=48)	2.9	.31	2.75	.52
Χριστιανοί (n3=57)	2.38	.8	2.26	.73

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=16.3$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «δημιουργία προβλημάτων τριγύρω από νέους» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.179 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «δημιουργία προβλημάτων τριγύρω από νέους» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους πομάκους μαθητές-τριες ($p=.000$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με άλλους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στη «δημιουργία προβλημάτων τριγύρω από νέους» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 58 φαίνεται ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, έχει την τάση να δηλώνει ότι υπάρχουν στην περιοχή μερικά σκουπίδια και σπασμένα γυαλιά.

Πίνακας 58: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 48iii «Υπάρχουν εδώ πολλά σκουπίδια και σπασμένα γυαλιά;», με 3/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Πολλοί*=1, *Μερικοί*-ά=2, *Κανένα*-α=3.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.38	.65	1.07	.38
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.55	.51	1.71	.46
Χριστιανοί (n3=57)	1.58	.76	1.81	.75

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=9.07$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «ύπαρξη σκουπιδιών και σπασμένων γυαλιών τριγύρω» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.108 που θεωρείται *μεγάλο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στη «ύπαρξη σκουπιδιών και σπασμένων γυαλιών τριγύρω» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Η εφαρμογή post-hoc test (Tukey Honestly Significant Difference test) έδειξε ότι στατιστικά σημαντικά διαφέρουν οι πομάκοι μαθητές-τριες με τους χριστιανούς μαθητές-τριες ($p=.000$) και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες ($p=.002$). Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,23}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στην επικοινωνία με άλλους. Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στη «ύπαρξη σκουπιδιών και σπασμένων γυαλιών τριγύρω» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Σχολείο και σχολική ζωή

Ικανοποίηση από το σχολείο

Στον Πίνακα 59 φαίνεται ότι στην πλειοψηφία των ερωτηθέντων αρέσει πολύ το σχολείο.

Πίνακας 59: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 30 «Πώς νιώθεις για το σχολείο αυτή τη στιγμή;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Μου αρέσει πολύ*=1, *Μου αρέσει λίγο*=2, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Δε μου αρέσει πολύ*=4, *Δε μου αρέσει καθόλου*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1.71	.86	1.37	.69
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.25	.44	1.14	.45
Χριστιανοί (n3=57)	2.35	1.55	1.68	1.11

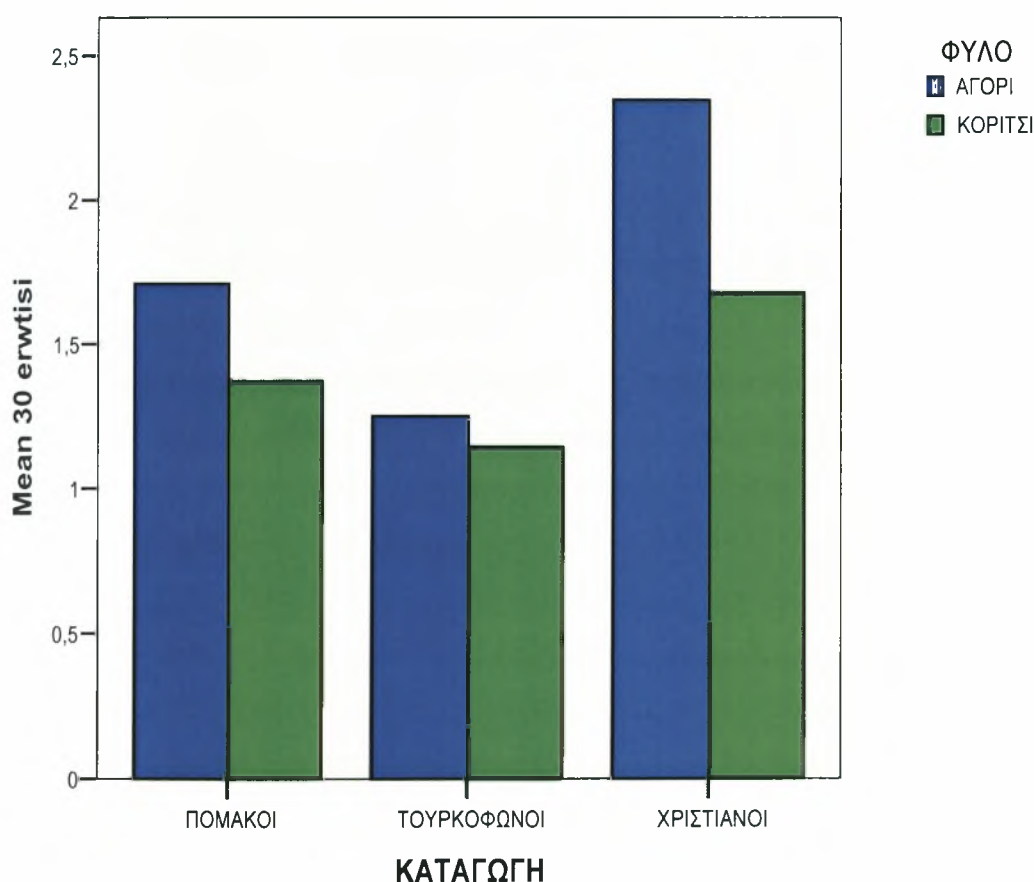
Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=9.64$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συναισθήματα για σχολείο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.114 που θεωρείται μεγάλο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία.

Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=5.86$, $p=.017$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συναισθήματα για σχολείο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.017 που θεωρείται μικρό (Cohen,

1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στα συναισθήματα για το σχολείο έχει μάλλον μικρή πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.31}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στη σχολική ζωή.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στα «συναισθήματα για σχολείο» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΝΑ ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΩΓΗ

Σχήμα 2. Τα συναισθήματα των μαθητών για το σχολείο ανά φύλο και καταγωγή (%).

Στον Πίνακα 60 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί ότι οι δάσκαλοι εκτιμούν αρκετά καλή την απόδοση της στο σχολείο σε σχέση με αυτή των συμμαθητών.

Πίνακας 60: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 31 «Κατά τη γνώμη σου, πως νομίζεις ότι οι δάσκαλοί σου βλέπουν την απόδοσή σου στο σχολείο σε σχέση με αυτή των συμμαθητών σου;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Πολύ καλή*=1, *Αρκετά καλή*=2, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Όχι πολύ καλή*=4, *Καθόλου καλή*=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	Μ.Ο.	Τ.Α.	Μ.Ο.	Τ.Α.
Πομάκοι (n1=51)	1.75	1.15	1.37	.63
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.7	1.22	1.18	.39
Χριστιανοί (n3=57)	1.88	.82	1.58	.72

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=8.8$, $p=.004$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «απόδοση στο σχολείο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.055 που θεωρείται *μέτριο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στην απόδοση στο σχολείο έχει μάλλον μέτρια πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.33}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στη σχολική ζωή. Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «απόδοση στο σχολείο» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Πίεση από τις σχολικές υποχρεώσεις

Στον Πίνακα 61 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων νιώθει μέτρια πιεσμένη σχετικά με τη δουλειά που έχει να κάνει για το σχολείο.

Πίνακας 61: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 32 «Πόσο πιεσμένος-η νιώθεις σχετικά με τη δουλειά που έχεις να κάνεις για το σχολείο;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Πολύ=1, Αρκετά=2, Έτσι-κι-έτσι=3, Λίγο=4, Καθόλου=5.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	3.00	1.56	2.59	1.37
Τουρκόφωνοι (n2=48)	3.2	1.36	3.61	1.1
Χριστιανοί (n3=57)	3.31	1.12	3.52	1.29

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .155. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=3.77$, $p=.025$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «πίεση για σχολική εργασία» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.048 που θεωρείται μέτριο (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,32}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στη σχολική ζωή.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «πίεση για σχολική εργασία» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Καλές σχέσεις με συμμαθητές

Στον Πίνακα 62 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων εντάσσεται με ευκολία στο σχολείο.

Πίνακας 62: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση «Κατά πόσο εντάσσεται ο μαθητής-τρια στο σχολείο;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.62	.71	4.75	.27
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.52	.29	4.56	.44
Χριστιανοί (n3=57)	3.99	.98	4.12	.78

Η παρούσα ερώτηση είναι το άθροισμα των ερωτήσεων 33i-33iii διά του αριθμού των ερωτήσεων, με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Συμφωνώ απόλυτα*=5, *Συμφωνώ*=4, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Διαφωνώ*=2, *Διαφωνώ απόλυτα*=1.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=14.27$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «ένταξη των παιδιών στο σχολείο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.160 που θεωρείται *μεγάλο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.32}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στη σχολική ζωή.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στην «ένταξη των παιδιών στο σχολείο» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 63 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει την τάση να γίνεται απόλυτα αποδεκτή στο σχολείο.

Πίνακας 63: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση «Κατά πόσο γίνεται αποδεκτός-ή ο μαθητής-τρια στο σχολείο;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.65	.3	4.68	.17
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.83	.22	4.9	.16
Χριστιανοί (n3=57)	4.19	.89	4.41	.69

Η παρούσα ερώτηση είναι το άθροισμα των ερωτήσεων 34i-34vii διά του αριθμού των ερωτήσεων, με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Συμφωνώ απόλυτα*=5, *Συμφωνώ*=4, *Ετσι-κι-έτσι*=3, *Διαφωνώ*=2, *Διαφωνώ απόλυτα*=1.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=16.5$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «αποδοχή των παιδιών στο σχολείο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.180 που θεωρείται *μεγάλο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0,32}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στη σχολική ζωή.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «αποδοχή των παιδιών στο σχολείο» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 64 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει την τάση να συμμετέχει απόλυτα στις αποφάσεις του σχολείου.

Πίνακας 64: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση «Κατά πόσο συμμετέχει ο μαθητής-τρια στις αποφάσεις της τάξης του/της;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.83	.24	4.86	.17
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.92	.15	4.93	.21
Χριστιανοί (n3=57)	4.42	.77	4.68	.43

Η παρούσα ερώτηση είναι το άθροισμα των ερωτήσεων 35i-35iii διά του αριθμού των ερωτήσεων, με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Συμφωνώ απόλυτα*=5, *Συμφωνώ*=4, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Διαφωνώ*=2, *Διαφωνώ απόλυτα*=1.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=12.7$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συμμετοχή των παιδιών στις αποφάσεις της τάξης» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.145 που θεωρείται *μεγάλο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μεγάλη πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.32}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στη σχολική ζωή.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «συμμετοχή των παιδιών στις αποφάσεις της τάξης» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 65 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει την τάση να συμμετέχει στις σχολικές δράσεις.

Πίνακας 65: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση «Κατά πόσο συμμετέχει ο μαθητής-τρια σε δράσεις στο πλαίσιο του σχολείου;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	4.14	.22	4.06	.28
Τουρκόφωνοι (n2=48)	4.52	.52	4.36	.7
Χριστιανοί (n3=57)	4.02	.75	4.15	.62

Η παρούσα ερώτηση είναι το άθροισμα των ερωτήσεων 36i-36iii διά του αριθμού των ερωτήσεων, με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου *Συμφωνώ απόλυτα*=5, *Συμφωνώ*=4, *Έτσι-κι-έτσι*=3, *Διαφωνώ*=2, *Διαφωνώ απόλυτα*=1.

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=6.07$, $p=.003$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «συμμετοχή των παιδιών σε σχολικές δράσεις» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.075 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» έχει μέτρια πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.32}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» στη σχολική ζωή.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της *καταγωγής* στην «συμμετοχή των παιδιών σε σχολικές δράσεις» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Στον Πίνακα 66 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων παρακολουθούσε μαθήματα Αγωγής Υγείας στο σχολείο.

Πίνακας 66: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 37 «Παρακολουθούσες μαθήματα Αγωγής Υγείας στο σχολείο;», με απάντηση ΝΑΙ και ΟΧΙ.

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1	.00	1	.00
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.25	.44	1.04	.19
Χριστιανοί (n3=57)	1.58	.50	1.29	.46

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .002. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» ($F_{2,156}=22.66$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «παρακολούθηση μαθημάτων Αγωγής Υγείας» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «καταγωγή» ήταν 0.232 που θεωρείται *μεγάλο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ της «καταγωγής» στην παρακολούθηση μαθημάτων Αγωγής Υγείας στο σχολείο έχει μεγάλη πρακτική σημασία.

Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=9.17$, $p=.003$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «παρακολούθηση μαθημάτων Αγωγής Υγείας στο σχολείο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.058 που θεωρείται *ενδιάμεσο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στην παρακολούθηση μαθημάτων Αγωγής Υγείας έχει μάλλον μέτρια πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.31}$, διότι υπάρχει στατιστικά

σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στη σχολική ζωή.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στην «παρακολούθηση μαθημάτων Αγωγής Υγείας στο σχολείο» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

Σχολικός εκφοβισμός

Ο σχολικός εκφοβισμός είναι ένα φαινόμενο που διεθνώς έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Ως σχολικός εκφοβισμός ορίζεται η επαναλαμβανόμενη υποβολή ενός μαθητή σε αρνητικές καταστάσεις (π.χ. υποτιμητικά σχόλια, αποκλεισμός από δραστηριότητες, σωματική βία) από έναν ή και περισσότερους άλλους μαθητές κυρίως εντός του σχολικού πλαισίου.

Οι μαθητές ρωτήθηκαν σχετικά με το κατά πόσο συχνά:

- Τους φοβέριζαν στο σχολείο (Ερώτηση 45: «Πόσο συχνά σε φοβέριζαν στο σχολείο τους τελευταίους μήνες;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, 1 ή 2 φορές=2, 2-3 φορές το μήνα=3, 1 φορά την εβδομάδα=4, Πολλές φορές την εβδομάδα=5),
- Έπαιρναν μέρος στο να φοβερίσουν άλλους μαθητές στο σχολείο (Ερώτηση 46: «Πόσο συχνά έπαιρνες μέρος στο να φοβερίσεις άλλους μαθητές στο σχολείο τους τελευταίους μήνες;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, 1 ή 2 φορές=2, 2-3 φορές το μήνα=3, 1 φορά την εβδομάδα=4, Πολλές φορές την εβδομάδα=5).

Θύτες

Στον Πίνακα 67 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει την τάση να μην παίρνει ποτέ μέρος στο να φοβερίσει άλλους μαθητές στο σχολείο τους τελευταίους μήνες.

Πίνακας 67: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 46 «Πόσο συχνά έπαιρνες μέρος στο να φοβερίσεις άλλους μαθητές στο σχολείο τους τελευταίους μήνες;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.

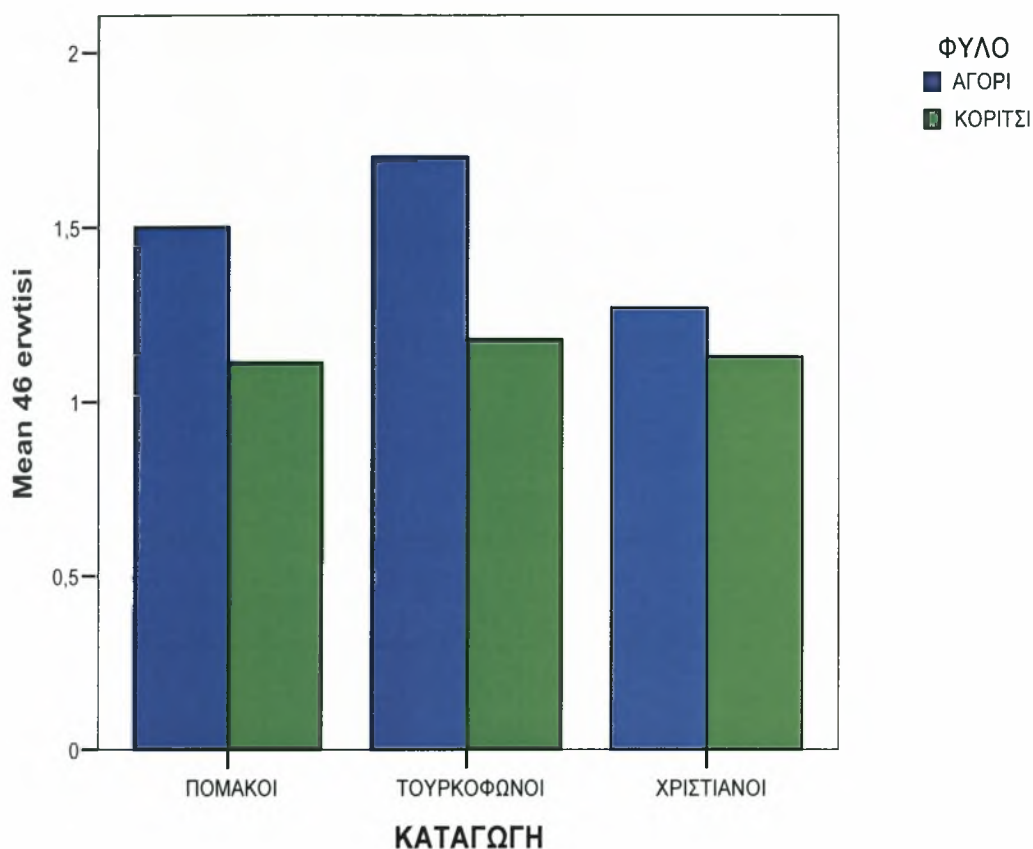

Πομάκοι (n1=51)	1.5	1.02	1.11	.32
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.7	.66	1.18	.61
Χριστιανοί (n3=57)	1.27	.45	1.13	.34

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης μεταξύ ομάδων (two-way between-groups ANOVA) έδειξε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{2,156}=13.14$, $p=.000$). Το μέγεθος της επίδρασης (effect size, *Eta Squared*) που αντιπροσωπεύει την αναλογία της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής «εκφοβισμός άλλων μαθητών στο σχολείο» που μπορεί να εξηγηθεί από την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» ήταν 0.081 που θεωρείται *μεγάλο* (Cohen, 1988). Αυτό σημαίνει ότι η διαφορά μεταξύ του «φύλου» στον εκφοβισμό άλλων μαθητών στο σχολείο έχει μάλλον μεγάλη πρακτική σημασία. Άρα, απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση $H_{0.18}$, διότι υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «φύλο» στο σχολικό εκφοβισμό.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών (ήτοι, καταγωγή X φύλο) δεν παρατηρήθηκε. Αυτό δείχνει ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στην επίδραση της καταγωγής στον «εκφοβισμό άλλων μαθητών στο σχολείο» για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

ΘΥΤΕΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΦΥΛΟ

Σχήμα 3. Θύτες σχολικού εκφοβισμού κατά καταγωγή και φύλο.

Θύματα

Στον Πίνακα 68 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει την τάση να δηλώνει ότι δεν την έχουν εκφοβίσει ποτέ στο σχολείο τους τελευταίους μήνες.

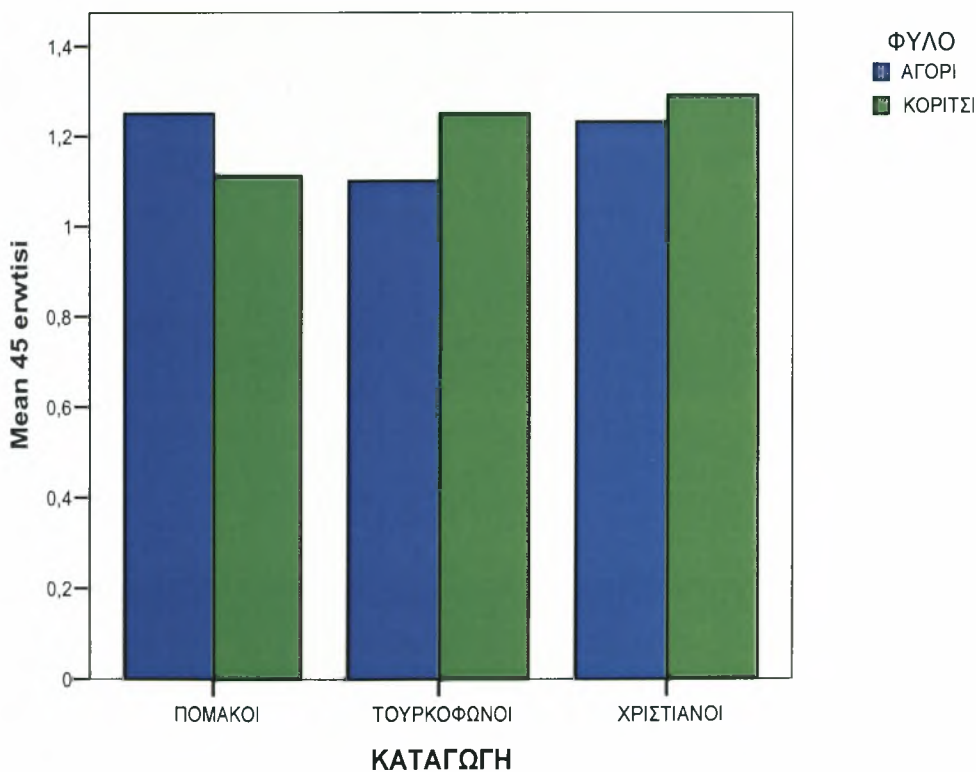
Πίνακας 68: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 45 «Πόσο συχνά σε φοβέριζαν στο σχολείο τους τελευταίους μήνες;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.

Πομάκοι (n1=51)	1.25	.53	1.11	.32
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1.1	.31	1.25	.84
Χριστιανοί (n3=57)	1.23	.81	1.29	.78

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .000. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

ΘΥΜΑΤΑ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΦΥΛΟ

Σχήμα 4. Θύματα σχολικού εκφοβισμού κατά καταγωγή και φύλο.

Κατανάλωση καπνού

Οι μαθητές ρωτήθηκαν:

- Αν δοκίμασαν να καπνίζουν (Ερώτηση 49: «Δοκίμασες να καπνίσεις;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, 1 φορά=2, 2 φορές=3, 3 φορές=4, 4 ή περισσότερες φορές=5),
- Αυτή τη στιγμή πόσο καπνίζουν (Ερώτηση 50: «Αυτή τη στιγμή πόσο καπνίζεις;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Ποτέ=1, 1 ή 2 φορές=2, 2-3 φορές το μήνα=3, 1 φορά την εβδομάδα=4, Πολλές φορές την εβδομάδα=5),
- Πότε άρχισαν να καπνίζουν (Ερώτηση 51: «Πότε άρχισες να καπνίζεις;», με 5/θμια κλίμακα απάντησης, όπου Δεν κάπνισα ποτέ=1, Πριν 1 χρόνο=2, Πριν 2 χρόνια=3, Πριν 3 χρόνια=4, Δεν θυμάμαι=5).

Στον Πίνακα 69 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει την τάση να δηλώνει ότι δε δοκίμασε ποτέ να καπνίσει.

Πίνακας 69: Περιγραφικά στοιχεία των απαντήσεων μεταξύ αγοριών και κοριτσιών διαφορετικής καταγωγής στην ερώτηση 49 «Δοκίμασες να καπνίσεις;».

Καταγωγή	ΑΓΟΡΙΑ (n1=70)		ΚΟΡΙΤΣΙΑ (n2=86)	
	M.O.	T.A.	M.O.	T.A.
Πομάκοι (n1=51)	1	0	1	0
Τουρκόφωνοι (n2=48)	1	0	1	0
Χριστιανοί (n3=57)	1.04	.2	1.03	.18

Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .725. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλο» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στην ερώτηση 50 «Αυτή τη στιγμή πόσο καπνίζεις;», το σύνολο των ερωτηθέντων δηλώνει ομόφωνα ότι δεν καπνίζει καθόλου. Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με

βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .514. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλου» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης.

Στην ερώτηση 51 «Πότε άρχισες να καπνίζεις;», το σύνολο των ερωτηθέντων δηλώνει ομόφωνα ότι δεν κάπνισε ποτέ. Η ομοιογένεια του δείγματος ελέγχθηκε με βάση το Levene's test και βρέθηκε ότι ισούται με .514. Η ανάλυση διακύμανσης (two-way between-groups ANOVA) δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές κύριες επιδράσεις των παραγόντων «φύλου» και «καταγωγή, ούτε την ύπαρξη αλληλεπίδρασης. Άρα, γίνεται αποδεκτή η μηδενική υπόθεση $H_{0.34}$, διότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική επίδραση του παράγοντα «καταγωγή» και του παράγοντα «φύλο» στην κατανάλωση καπνού από τα παιδιά.

V. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν η καταγραφή και η αξιολόγηση των συμπεριφορών που σχετίζονται με την υγεία μουσουλμάνων (τουρκογενών και πομάκων) και χριστιανών μαθητών και μαθητριών ηλικίας 10-12 ετών που φοιτούσαν σε δημοτικά σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Ξάνθης. Πιο συγκεκριμένα, αξιολογήθηκαν: η ικανοποίηση από τη ζωή-ψυχοσωματική υγεία, οι διατροφικές συνήθειες, η φυσική δραστηριότητα, η εικόνα του σώματος-δίαιτα, η κοινωνική κατάσταση, η επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους, η διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, το θέμα του σχολικού εκφοβισμού, η στοματική υγιεινή, η κατανάλωση καπνού, η σχολική ζωή και η αυτοαντίληψη. Το ενδιαφέρον για τη μελέτη συμπεριφορών υγείας των παιδιών πηγάζει από την παγκόσμιας εμβέλειας μελέτη HBSC/WHO, καθώς και από το γεγονός ότι υπάρχουν ελάχιστες έρευνες που εστιάζουν στη μουσουλμανική μειονότητα.

Το ερευνητικό ερώτημα που εξετάστηκε ήταν αν διαφέρουν οι μουσουλμάνοι (τουρκογενείς και πομάκοι) μαθητές και μαθήτριες τόσο μεταξύ τους όσο και με τους χριστιανούς μαθητές και μαθήτριες ως προς την ικανοποίηση από τη ζωή-ψυχοσωματική υγεία, τις διατροφικές συνήθειες, τη φυσική δραστηριότητα (ΦΔ), την εικόνα του σώματος-δίαιτα, την επικοινωνία με τους α) φίλους, β) τους γονείς, γ) τους εκπαιδευτικούς και δ) τους άλλους, τις προτιμήσεις στη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, το σχολικό εκφοβισμό, τη στοματική υγιεινή, την αυτοαντίληψη, τη σχολική ζωή και την κατανάλωση καπνού.

Διαπιστώθηκε ότι όλοι οι συμμετέχοντες της έρευνας εκφράζουν σχεδόν απόλυτη ικανοποίηση από τη ζωή τους. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι όλοι οι ερωτηθέντες επιβεβαίωσαν την παρουσία ψυχοσωματικών αρνητικών συμπτωμάτων (πονοκέφαλος, πόνος στο στομάχι, πόνος στην πλάτη, απουσία καλής διάθεσης) περίπου κάθε μήνα και εξέφρασαν σχεδόν απόλυτα θετική άποψη για την υγεία τους, δεδομένο που επιβεβαιώνεται τόσο από τη συχνή κατανάλωση πρωινού, φρούτων και λαχανικών, όσο και από την τακτική ενασχόληση των παιδιών με τη φυσική δραστηριότητα.

Βρέθηκε ότι η πλειονότητα των μαθητών-τριών, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, καταναλώνει πρωινό γεύμα τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας. Το πρωινό αποτελεί ένα σημαντικό γεύμα διότι παρέχει ενέργεια για τις ημερήσιες δραστηριότητες και συμβάλλει καθοριστικά στην πρόσληψη θρεπτικών συστατικών (Williamson, 2010). Ανακαλύφθηκε παράλληλα ότι η πλειοψηφία των μαθητών έτρωγε φρούτα και λαχανικά τουλάχιστον μία φορά την ημέρα, ενώ η καταγωγή είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στην κατανάλωση φρούτων και λαχανικών, καθώς οι πομάκοι μαθητές-τριες καταλάωναν αρκετά περισσότερα φρούτα και λαχανικά, τόσο σε σχέση με τους χριστιανούς μαθητές-τριες, όσο και με τους τουρκογενείς. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στη Χιλή, έχοντας ως δείγμα αγόρια και κορίτσια ηλικίας 9-13 ετών, βρέθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου ότι καθημερινά καταναλώνουν λίγα φρούτα και λαχανικά (Olivares et al., 2004). Αξίζει να αναφερθεί επίσης, ότι καθημερινή κατανάλωση φρούτων στις χώρες της έρευνας HBSC/WHO αναφέρει κατά μέσο όρο το 42% των 11χρονων παιδιών (Κοκκέβη et al., 2012). Όσον αφορά την κατανάλωση λαχανικών, 1 στα 3 παιδιά στις χώρες της έρευνας HBSC/WHO τρώει λαχανικά τουλάχιστον μια φορά την ημέρα (Κοκκέβη et al., 2012). Επιπλέον, το φύλο και η καταγωγή είχαν στατιστικά σημαντική επίδραση στην κατανάλωση αναψυκτικών. Η πλειοψηφία των παιδιών που προέρχεται από τη μουσουλμανική μειονότητα καταναλώνει περισσότερα αναψυκτικά σε σχέση με τους χριστιανούς μαθητές-τριες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας η παιδική παχυσαρκία οφείλεται (εξαιρώντας τους γενετικούς παράγοντες) και στην αυξημένη κατανάλωση αναψυκτικών, η οποία παρατηρείται τελευταία όλο και περισσότερο (Costi, & Panagiotakos, 2006). Έρευνες έδειξαν ότι τα παιδιά που ανήκουν σε πληθυσμούς μειονότητας διατρέχουν υψηλό κίνδυνο να γίνουν υπέρβαρα ή παχύσαρκα λόγω της χαμηλής ποιότητας τροφής που συνδυάζεται μ' ένα χαμηλό κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων (Monti et al., 2011). Είναι πιο εύκολο οι μειονοτικές ομάδες παιδιών να επηρεαστούν από διαφημίσεις που αφορούν τροφές χαμηλής διατροφικής αξίας, με πολλές θερμίδες, με αποτέλεσμα να καθίστανται πιο επιρρεπείς στην παιδική παχυσαρκία (Kumanyika, & Grier, 2006) αφού υιοθετούν προοδευτικά πιο θετική στάση προς την κατανάλωση ανθυγιεινών τροφών, τις οποίες τελικά είναι πιθανό να καταναλώσουν (Levin, & Levin, 2010). Βρέθηκε επίσης ότι η πλειοψηφία των αγοριών του δείγματος της παρούσας έρευνας καταναλώνει περισσότερα αναψυκτικά σε σχέση με τα κορίτσια, γεγονός που επιβεβαιώνεται στις περισσότερες χώρες της έρευνας

HBSC/WHO, όπως και στην Ελλάδα (Κοκκέβη et al., 2012). Είναι γεγονός ότι όσο μεγαλώνουν όλο και περισσότερο τα παιδιά στις περισσότερες χώρες, όπως και στην Ελλάδα, παραλείπουν συχνά το πρωινό τους γεύμα τις ημέρες του σχολείου και περιορίζουν την καθημερινή κατανάλωση φρούτων, λαχανικών ή σαλάτας, ενώ αντίθετα πίνουν περισσότερα αναψυκτικά καθημερινά. Θεωρείται ότι οι μητέρες είναι αυτές που διαδραματίζουν το σημαντικότερο ρόλο στη διαμόρφωση των διαιτητικών συνηθειών των παιδιών καθώς είναι αυτές που έχουν τον κύριο λόγο στη διατροφή τους (San Juan, 2006).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως τα κορίτσια) δήλωσε ότι είναι τουλάχιστον τρεις φορές φυσικά δραστήρια για τουλάχιστον μία ώρα την ημέρα. Η καταγωγή είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στη φυσική δραστηριότητα των παιδιών, καθώς η πλειοψηφία των πομάκων μαθητών-τριών ήταν πιο φυσικά δραστήρια σε σχέση με αυτή των δύο άλλων ομάδων. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ευρήματα της παρούσας μελέτης έρχονται σε αντιπαράθεση με τα αποτελέσματα άλλης έρευνας που υποστηρίζει ότι τα παιδιά που προέρχονται από μειονοτικές ομάδες είναι πιο πιθανό να υιοθετήσουν καθιστική ζωή (Brophy et al., 2011). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO (Κοκκέβη et al., 2012) κατά μέσο όρο σε όλες τις χώρες που συμμετείχαν σ' αυτή, περίπου 1 στα 5 παιδιά ηλικίας 11 ετών ασχολούνται με κάποια φυσική δραστηριότητα καθημερινά, διάρκειας τουλάχιστον μίας ώρας. Στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες, ένας μικρός αριθμός παιδιών ασχολείται με την εκτέλεση κάποιας φυσικής άσκησης καθημερινά. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι, εκτός σχολείου, εμπλέκεται τουλάχιστον 2-3 φορές εβδομαδιαίως σε φυσικές δραστηριότητες με ένταση, δηλαδή σε δραστηριότητες που προκαλούν λαχάνιασμα και εφίδρωση. Οι πομάκοι μαθητές-τριες ήταν στατιστικά σημαντικά πιο φυσικά δραστήριοι σε σχέση με τους χριστιανούς και τους τουρκογενείς μαθητές-τριες. Τα τουρκογενή κορίτσια ήταν πολύ λιγότερο φυσικά δραστήρια στον ελεύθερο χρόνο τους συγκριτικά με τους συνομήλικους συμμαθητές και τις συνομήλικες συμμαθήτριές τους. Επιβεβαιώνεται λοιπόν η θέση ότι οι πολιτιστικές πρακτικές του Ισλάμ για τη θέση της γυναίκας έναντι του άνδρα κρατούν τα κορίτσια κλεισμένα στο σπίτι, αποκλείοντας τη συμμετοχής τους σε φυσικές δραστηριότητες και σπορ, στερώντας έτσι απ' αυτά τα οφέλη που θα αποκόμιζαν από ένα δραστήριο τρόπο ζωής (Health Education Authority, 2000).

Επισημαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν είναι σε δίαιτα ή δεν κάνει κάτι άλλο για να χάσει κιλά. Επιπλέον, φάνηκε ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί ότι έχει σώμα περίπου στο σωστό μέγεθος, γεγονός που σχετίζεται με την αυξημένη αυτοαντίληψη και με την απόλυτα θετική άποψη των παιδιών για την υγεία τους, με την παρουσία αρνητικών ψυχοσωματικών συμπτωμάτων (πονοκέφαλος, πόνος στο στομάχι, πόνος στην πλάτη, απουσία καλής διάθεσης) περίπου κάθε μήνα, με την τακτική ενασχόληση των παιδιών με τη φυσική δραστηριότητα και με την καθημερινή κατανάλωση πρωινού γεύματος, λαχανικών και φρούτων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO στην Αγγλία, όταν τα παιδιά ρωτήθηκαν αναφορικά με την άποψη που είχαν για το σώμα τους, τα αγόρια ήταν πολύ πιο πιθανό συγκριτικά με τα κορίτσια να αναφέρουν ότι το σώμα τους είχε περίπου το σωστό μέγεθος. Έρευνες υπογράμμισαν μεγαλύτερη ανησυχία για το βάρος και το σχήμα του σώματος από την πλευρά των κοριτσιών, ενώ ακόμα πιο πρόσφατες έρευνες επισήμαναν αυξημένες ανησυχίες για το βάρος και από την πλευρά των αγοριών (O'Dea, & Caputi, 2001). Επιπλέον, αποδείχθηκε ότι τα ψυχολογικά οφέλη από την άσκηση βρίσκονται εκτός των άλλων στην αύξηση της αυτοεκτίμησης, στην καλή εμφάνιση και εικόνα του σώματος (Corbin, Dowell, Lindsey, & Tolson, 1983). Είναι γεγονός ότι η φτωχή αυτοεκτίμηση είναι προάγγελος για τις ανησυχίες σχετικά με την εικόνα του σώματος, τη δίαιτα και τις διαταραχές σχετικά με την πρόσληψη τροφής (O'Dea, 2004).

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι ασχολείται με το βούρτσισμα των δοντιών τουλάχιστον μία φορά την ημέρα. Γενικά, τα κορίτσια, ανεξαρτήτου καταγωγής, είχαν την τάση να βουρτσίζουν τα δόντια τους περισσότερο από τα αγόρια. Επιπλέον, επικρατεί η άποψη ότι τα κορίτσια έχουν υιοθετήσει πιο υγιεινές καθημερινές συνήθειες σε σχέση με τους συνομήλικους που έχουν λιγότερο μορφωμένους γονείς (Vallejos-Sánchez et al., 2008). Όσον αφορά τα αποτελέσματα της έρευνας HBSC/WHO στην Αγγλία, σχεδόν όλα τα κορίτσια (98-99%) ανέφεραν ότι βουρτσίζουν τα δόντια τους τουλάχιστον μία φορά την ημέρα, όπως βέβαια και η συντριπτική πλειοψηφία των αγοριών (95%-97%).

Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι έχει εμπλακεί σε καυγά τουλάχιστον μία φορά κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες. Βέβαια, στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερη συμμετοχή σε καυγάδες είχαν οι πομάκοι μαθητές-τριες σε σχέση με τους χριστιανούς και τους

τουρκόφωνους μαθητές-τριες, ενώ στατιστικά σημαντικά μικρότερη συμμετοχή σε καβγάδες είχαν τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής συγκριτικά με τα αγόρια. Επιπλέον, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι τους τελευταίους δώδεκα μήνες δεν τραυματίστηκε ποτέ και δε χρειάστηκε τη φροντίδα ενός γιατρού ή μίας νοσοκόμας. Οι πομάκοι καθώς και οι χριστιανοί μαθητές δήλωσαν ότι τους τελευταίους δώδεκα μήνες τραυματίστηκαν μία φορά και χρειάστηκαν τη φροντίδα ενός γιατρού ή μιας νοσοκόμας.

Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι ζει στο σπίτι με τους δύο γονείς. Επιπρόσθετα, το σύνολο των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ομόφωνα ότι δε γνωρίζει αν οι γονείς έχουν δουλειά. Αξίζει να αναφερθεί ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, είχε την τάση να δηλώνει ότι η οικογένειά της είναι αρκετά εύπορη. Γενικά, οι τουρκόφωνοι μαθητές και μαθήτριες φάνηκε να εκτιμούν ότι η οικονομική κατάσταση της οικογένειάς τους είναι καλύτερη συγκριτικά με αυτή των οικογενειών των δύο άλλων ομάδων.

Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι είναι εύκολο να μιλήσει στη μητέρα/στον πατέρα για πράγματα που πραγματικά την απασχολούν. Βέβαια, ο παράγοντας καταγωγή έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στην επικοινωνία με τους γονείς, διότι οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες θεωρούν πιο εύκολη την επικοινωνία με τους γονείς σε σχέση με τους χριστιανούς και τους πομάκους μαθητές-τριες. Επιπλέον, η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων (περισσότερο τα κορίτσια απ' ό,τι τα αγόρια), ανεξάρτητα από την καταγωγή, δήλωσε ότι αν έχει ένα πρόβλημα στο σχολείο οι γονείς είναι έτοιμοι να βοηθήσουν. Ανακαλύφθηκε ότι οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες σε σχέση με τους χριστιανούς και τους πομάκους μαθητές-τριες, θεωρούν ότι αν έχουν ένα πρόβλημα στο σχολείο είναι πιο πιθανό οι γονείς να βοηθήσουν. Παράλληλα, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (περισσότερο τα αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια), ανεξάρτητα από την καταγωγή, δήλωσε ότι οι γονείς είναι πρόθυμοι να έρθουν στο σχολείο και να μιλήσουν στους δασκάλους. Οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες μάλιστα θεωρούν ότι οι γονείς τους είναι πιο πρόθυμοι να έρθουν στο σχολείο και να μιλήσουν με τους δασκάλους σε σχέση με τους γονείς των πομάκων και των χριστιανών μαθητών-τριών. Επιπρόσθετα, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (περισσότερο τα κορίτσια απ' ό,τι τα αγόρια), ανεξάρτητα από την καταγωγή, δήλωσε ότι

οι γονείς ενθαρρύνουν το παιδί τους προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικό στο σχολείο. Οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες σε σχέση με τους πομάκους και τους χριστιανούς μαθητές-τριες, θεωρούσαν ότι οι γονείς τους τους ενθαρρύνουν περισσότερο ώστε να είναι πιο αποτελεσματικοί στο σχολείο. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσαν ότι οι γονείς ενδιαφέρονται σχετικά με το τι συμβαίνει στο παιδί τους στο σχολείο. Επιπλέον, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες και τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής) δήλωσε ότι οι γονείς είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν στις σχολικές εργασίες που πρέπει να ετοιμάσει στο σπίτι. Επομένως, η άποψη ότι η οικογένεια και το κοινωνικό περιβάλλον των μουσουλμάνων μαθητών δεν εκτιμούν τη μάθηση που παρέχει το σχολείο δε συμφωνεί με τα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας. Είναι εμφανές ότι κυρίως οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες και τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής θεωρούν πιο εύκολη την επικοινωνία με τους γονείς τους αναφορικά με σχολικά ζητήματα.

Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι διατηρεί τουλάχιστον καλή επικοινωνία με τους γονείς. Επιπλέον, φάνηκε ότι ο λόγος των παιδιών μετράει σε μέτριο βαθμό όταν τα παιδιά και οι γονείς αποφασίζουν σχετικά με το πως κάθε παιδί θα αξιοποιήσει τον ελεύθερό του χρόνο. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες (κυρίως οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες), ανεξάρτητα από το φύλο, δήλωσαν ότι παρακολουθούν τηλεόραση ή ένα DVD/video μαζί με την οικογένεια τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας. Συγκριτικά με το μέσο όρο των χωρών της έρευνας HBSC/WHO, είναι πολλά περισσότερα τα παιδιά στην Ελλάδα που παρακολουθούν τηλεόραση τουλάχιστον δύο ώρες καθημερινά, ήδη από την ηλικία των 11 ετών (Κοκκέβη et al., 2012). Επιπλέον, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι παίζει διάφορα παιχνίδια μέσα στο σπίτι με την οικογένεια περίπου μία φορά την εβδομάδα. Βέβαια, οι χριστιανοί και οι πομάκοι μαθητές-τριες ανέφεραν ότι παίζουν παιχνίδια μέσα στο σπίτι με την οικογένεια πιο συχνά σε σχέση με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες. Επίσης, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής) δήλωσε ότι τρώει ένα γεύμα με την οικογένεια τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας. Αξίζει να αναφερθεί ότι όπως φάνηκε οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες γευματίζουν πιο συχνά με την οικογένεια σε σχέση με τους χριστιανούς μαθητές-τριες. Παράλληλα, οι περισσότεροι συμμετέχοντες (κυρίως οι μουσουλμανόπαιδες και ακόμα περισσότερο τα κορίτσια της μουσουλμανικής

μειονότητας) δήλωσαν ότι πηγαίνουν μια βόλτα και επισκέπτονται μέρη μαζί με την οικογένειά τους περίπου μία φορά την εβδομάδα. Επιπλέον, ανακαλύφθηκε ότι κυρίως οι πομάκοι μαθητές-τριες και τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής επισκέπτονται φίλους ή συγγενείς μαζί με την οικογένειά τους τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας. Βρέθηκε ότι οι χριστιανοί μαθητές-τριες αθλούνται με την οικογένεια περίπου μία φορά την εβδομάδα, οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες και οι πομάκοι μαθητές αθλούνται με την οικογένεια λιγότερο συχνά, ενώ οι πομάκες μαθήτριες δεν αθλούνται ποτέ με την οικογένειά τους. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι κάθεται μαζί με την οικογένεια και μιλάει για πράγματα τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας, ενώ διασκεδάζει με τους γονείς περίπου μία φορά την εβδομάδα.

Φάνηκε από τις απαντήσεις ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες είχαν τουλάχιστον τρεις στενούς-ές φίλους-ες. Βέβαια, ο παράγοντας φύλο είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στον αριθμό των στενών φίλων των παιδιών, καθώς τα κορίτσια όλων των ομάδων δήλωσαν ότι είχαν περισσότερους στενούς-ές φίλους-ες συγκριτικά με τα αγόρια (ήτοι τέσσερις ή περισσότερους-ές στενούς-ές φίλους-ες). Επιπλέον, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (περισσότερο τα αγόρια απ' ότι τα κορίτσια) φάνηκε να θεωρεί ότι είναι εύκολο να μιλήσει σε φίλους για πράγματα που πραγματικά την απασχολούν. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι κυρίως οι πομάκοι μαθητές-τριες αποδείχθηκε ότι θεωρούν εύκολο να μιλήσουν σε φίλους για πράγματα που πραγματικά τους απασχολούν. Παράλληλα, η μεγάλη πλειοψηφία των παιδιών δήλωσε ότι συναντά φίλους μετά το σχολείο τέσσερις ή περισσότερες ημέρες την εβδομάδα. Ο παράγοντας καταγωγή διαδραματίζει βασικό ρόλο διότι οι χριστιανοί μαθητές-τριες συναντούν φίλους τρεις ημέρες την εβδομάδα, ενώ οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες τέσσερις ή περισσότερες ημέρες την εβδομάδα. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (τα κορίτσια περισσότερο απ' ότι τα αγόρια) δήλωσε επίσης ότι είχε την τάση να περνά τρία απογεύματα την εβδομάδα με φίλους. Βρέθηκε ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως οι πομάκοι μαθητές-τριες συγκριτικά με τους υπόλοιπους-ες μαθητές-τριες) είχε την τάση να μιλά με φίλους μέσω τηλεφώνου, μηνυμάτων ή internet τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Τα ποσοστά της Ελλάδας συγκριτικά με τις άλλες χώρες στην καθημερινή επικοινωνία με ηλεκτρονικά μέσα κυμαίνονται περίπου στο μέσο όρο για τους 11χρονους

μαθητές (29%) (Κοκκέβη et al., 2012). Επιπρόσθετα, η πλειοψηφία των παιδιών είχε την τάση να αποφασίζει μαζί με φίλους τι θέλει να κάνει.

Φάνηκε ότι οι χριστιανοί και οι πομάκοι μαθητές-τριες προσφέρονται εθελοντικά μαζί με φίλους περίπου κάθε εβδομάδα, ενώ οι τουρκογενείς μαθητές-τριες προσφέρονται εθελοντικά μαζί με φίλους περίπου κάθε μήνα. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως οι χριστιανοί μαθητές-τριες) είχε την τάση περίπου κάθε μήνα να ασχολείται με δραστηριότητες σχετικές με την τέχνη μαζί με φίλους. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως οι χριστιανοί μαθητές-τριες) δήλωσε ότι περίπου κάθε μήνα παρακολουθεί μια κινηματογραφική ταινία, μια θεατρική παράσταση ή μια συναυλία μαζί με φίλους. Φάνηκε ότι είναι πιο σύνηθες για τους χριστιανούς μαθητές-τριες να ασχολούνται με καλλιτεχνικής φύσεως δραστηριότητες πιθανόν διότι διαμένουν πιο κοντά στην πόλη σε σχέση με τους μουσουλμάνους μαθητές-τριες. Επιπλέον, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή είχε την τάση περίπου κάθε εβδομάδα να βγαίνει έξω και να διασκεδάζει μαζί με φίλους. Πιο συγκεκριμένα, οι πομάκοι μαθητές-τριες είχαν την τάση να βγαίνουν λιγότερο σε σχέση με τους τουρκόφωνους και τους χριστιανούς μαθητές-τριες. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα (κυρίως οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες) δήλωσε ότι πηγαίνει μία βόλτα μαζί με φίλους περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα. Παράλληλα, φάνηκε ότι οι πομάκοι μαθητές-τριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε μέρα, οι τουρκόφωνοι μαθητές μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε εβδομάδα, οι τουρκόφωνες μαθήτριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε μήνα και οι χριστιανοί μαθητές-τριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε εβδομάδα. Οι χριστιανοί μαθητές-τριες φάνηκε ότι δε συναντούν τους/τις φίλους/φίλες τους τόσο συχνά όσο οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες, άρα είναι λογικό να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του διαδικτύου για επικοινωνία. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος (οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες περισσότερο από τους χριστιανούς μαθητές-τριες) δήλωσε επίσης ότι περίπου κάθε μέρα μιλά από κοντά με φίλους. Είναι γεγονός ότι οι μουσουλμανόπαιδες μιλούσαν και από κοντά και μέσω internet με τους φίλους τους πιο συχνά συγκριτικά με τους χριστιανούς μαθητές-τριες. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες) είχε την τάση περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα να παίζει παιχνίδια με φίλους και περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα να αθλείται μαζί με φίλους (κυρίως οι πομάκοι μαθητές-τριες). Αξίζει να

αναφερθεί ότι τα κορίτσια του δείγματος έπαιζαν παιχνίδια με φίλους λιγότερο συχνά σε σχέση με τα αγόρια του δείγματος. Πολλά παιδιά συνηθίζουν να παίζουν επιτραπέζια παιχνίδια, να διαβάζουν και να παίζουν ηλεκτρονικά παιχνίδια, ενώ η ποικιλία δραστηριοτήτων αυξάνεται όσο τα παιδιά εξελίσσονται μέσα από το σχολείο (Lynch, 2009).

Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως οι μουσουλμανόπαιδες) είχε την τάση να δηλώνει ότι οι άνθρωποι χαιρετούν και σταματούν για να μιλήσουν στο δρόμο. Επιπλέον, τα περισσότερα παιδιά (κυρίως οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες) υποστήριξαν ότι είναι ασφαλές για μικρά παιδιά να παίζουν έξω κατά τη διάρκεια της ημέρας. Αντίθετα, οι χριστιανοί μαθητές-τριες φάνηκε να πιστεύουν σε μέτριο βαθμό ότι είναι ασφαλές για μικρά παιδιά να παίζουν έξω κατά τη διάρκεια της ημέρας. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα και ιδιαίτερα οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες υποστήριξαν σε απόλυτο βαθμό ότι μπορούν να εμπιστευτούν ανθρώπους στην περιοχή. Απ' την άλλη πλευρά, οι χριστιανοί μαθητές θεώρησαν ότι σε μέτριο βαθμό μπορούν να εμπιστευτούν ανθρώπους στην περιοχή, ενώ οι χριστιανές μαθήτριες συμφώνησαν με την άποψη ότι μπορούν να εμπιστευτούν ανθρώπους στην περιοχή. Οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες είχαν την τάση να δηλώνουν σε απόλυτο βαθμό ότι θα ζητούσαν βοήθεια ή μια χάρη από τους γείτονες, οι χριστιανοί μαθητές υποστήριξαν σε μέτριο βαθμό ότι θα ζητούσαν βοήθεια, ενώ οι χριστιανές μαθήτριες φάνηκε ότι θα ζητούσαν βοήθεια ή μια χάρη από τους γείτονες. Γενικά, φάνηκε ότι οι μουσουλμανόπαιδες είναι πιο φιλικοί με τους άλλους ανθρώπους που μένουν στην περιοχή τους σε σχέση με τους χριστιανούς μαθητές-τριες. Η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών δήλωσε ότι οι άνθρωποι τριγύρω δεν θα την εκμεταλλευόντουσαν, αν είχαν την ευκαιρία, εκτός από τους χριστιανούς μαθητές οι οποίοι υποστήριξαν ότι σε μέτριο βαθμό θα την εκμεταλλευόντουσαν οι άνθρωποι τριγύρω αν είχαν την ευκαιρία.

Επιπλέον, οι περισσότεροι πομάκοι μαθητές-τριες δήλωσαν πως σε μέτριο βαθμό υπάρχουν καλά μέρη για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες ανέφεραν ότι δεν υπάρχουν καλά μέρη για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, ενώ οι χριστιανοί μαθητές-τριες υποστήριξαν ότι υπάρχουν. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως οι μουσουλμάνοι μαθητές-τριες) δήλωσε ότι νιώθει ασφάλεια στην περιοχή που μένει, ενώ όλα τα παιδιά ανεξαρτήτου καταγωγής, εκτός από τα τουρκόφωνα αγόρια, υποστήριξαν ότι υπάρχουν στην περιοχή μερικοί ενήλικες που δημιουργούν

προβλήματα. Φάνηκε επίσης ότι οι πομάκοι και οι χριστιανοί μαθητές-τριες θεωρούν ότι στην περιοχή υπάρχουν μερικές ομάδες νέων που δημιουργούν προβλήματα, ενώ οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες πιστεύουν ότι καμία ομάδα νέων δε δημιουργεί προβλήματα. Παράλληλα, οι τουρκόφωνοι και οι χριστιανοί μαθητές-τριες δήλωσαν ότι υπάρχουν στην περιοχή μερικά σκουπίδια και σπασμένα γυαλιά, όμως οι πομάκοι μαθητές-τριες φάνηκε να θεωρούν ότι υπάρχουν πολλά στην περιοχή που διαμένουν.

Στην πλειοψηφία των ερωτηθέντων αρέσει πολύ το σχολείο. Πιο συγκεκριμένα, το σχολείο φάνηκε να αρέσει περισσότερο στα κορίτσια απ' ότι στα αγόρια και λιγότερο στους χριστιανούς μαθητές-τριες συγκριτικά με τους μουσουλμανόπαιδες. Επιπλέον, τα περισσότερα παιδιά δήλωσαν ότι οι δάσκαλοι εκτιμούν αρκετά καλή την απόδοσή τους στο σχολείο σε σχέση με αυτή των συμμαθητών τους. Αξίζει να αναφερθεί ότι τα κορίτσια του δείγματος, ως επί το πλείστον, εκτίμησαν ότι οι δάσκαλοι θεωρούν πολύ καλή την απόδοσή τους στο σχολείο συγκριτικά με αυτή των άλλων παιδιών, ενώ τα αγόρια υποστήριξαν ότι οι δάσκαλοι εκτιμούν ως αρκετά καλή την απόδοσή τους στο σχολείο σε σχέση με αυτή των υπόλοιπων μαθητών-τριών. Τα αποτελέσματα έρευνας έδειξαν ότι τα παιδιά που φοιτούν σε δημοτικό σχολείο έχουν την πεποίθηση ότι είναι ικανά να αλληλεπιδρούν με τους εκπαιδευτικούς (Davis, 2001). Φάνηκε ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, εκτός από τα τουρκόφωνα κορίτσια, νιώθει μέτρια πιεσμένη σχετικά με τη δουλειά που έχει να κάνει για το σχολείο. Επίσης, τα περισσότερα παιδιά αποδείχθηκε ότι εντάσσονται με ευκολία και γίνονται απόλυτα αποδεκτά στο σχολείο. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είχε την τάση να εμπλέκεται στις σχολικές δράσεις και να συμμετέχει απόλυτα στις αποφάσεις του σχολείου. Αποδείχθηκε ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων παρακολουθούσε μαθήματα Αγωγής Υγείας στο σχολείο και μάλιστα οι πομάκοι μαθητές-τριες περισσότερο συγκριτικά με τους υπόλοιπους.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είχε την τάση να μην παίρνει ποτέ μέρος στο να φοβηρίσει άλλους μαθητές στο σχολείο τους τελευταίους μήνες, εκτός από τα τουρκόφωνα αγόρια, τα οποία πήραν 1 ή 2 φορές μέρος στον εκφοβισμό άλλων παιδιών στο σχολείο. Όλοι οι μαθητές-τριες δήλωσαν ομόφωνα ότι δεν τους έχουν εκφοβίσει ποτέ στο σχολείο τους τελευταίους μήνες. Τα αποτελέσματα εκτεταμένης μελέτης έδειξαν ότι το μεγάλο μέγεθος του σχολείου, ο μεγάλος αριθμός συστεγαζόμενων σχολείων, ο αυξημένος φόρτος εργασίας των εκπαιδευτικών, οι κακές σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών, των εκπαιδευτικών με τους μαθητές και των εκπαιδευτικών με τους γονείς, αποτελούν

παράγοντες που ενδέχεται να οδηγήσουν σε αυξημένη επιθετικότητα (Πετρόπουλος, & Παπαστυλιανού, 2000). Στην Ελλάδα, τα ποσοστά των παιδιών-θύτων αυξάνονται με την ηλικία περισσότερο απ' ό,τι κατά μέσο όρο στις άλλες χώρες και συγκεκριμένα από 9% στους 11χρονους, ενώ τα ποσοστά των μαθητών που έχουν υποστεί σχολικό εκφοβισμό κατατάσσονται στα 10 χαμηλότερα στην ηλικία των 11 ετών συγκριτικά με τα παιδιά ίδιας ηλικίας των άλλων χωρών HBSC/WHO (Κοκκέβη et al., 2012). Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της παρούσας έρευνας δεν ισχύει ότι τα παιδιά-θύτες είναι πιθανότερο να είναι αγόρια.

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες, κυρίως οι μουσουλμανόπαιδες, είχαν την τάση να δηλώνουν ότι δε δοκίμασαν ποτέ να καπνίσουν, ενώ το σύνολο των ερωτηθέντων δήλωσε ομόφωνα ότι όχι μόνο δεν καπνίζει καθόλου αλλά δεν κάπνισε και ποτέ. Στην πλειονότητα των χωρών HBSC/WHO και με ελάχιστες εξαιρέσεις, το κάπνισμα είναι συμπεριφορά των 15χρονων μαθητών, όχι των νεότερων (Κοκκέβη et al., 2012). Ωστόσο, δεν επιβεβαιώνεται η άποψη ότι οι μουσουλμανόπαιδες καταναλώνουν καπνό σε μεγαλύτερο βαθμό στην εποχή μας συγκριτικά με παλαιότερα.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ενώ τα αποτελέσματα απορρίπτουν τις περισσότερες αρχικές υποθέσεις, αναδεικνύουν παράλληλα ουσιώδη ευρήματα. Πιο συγκεκριμένα, είναι άξιο προβληματισμού το γεγονός ότι όλοι οι ερωτηθέντες εξέφρασαν σχεδόν απόλυτη ικανοποίηση από τη ζωή τους, διότι άπαντες κατοικούν σε αγροτικές περιοχές και μάλιστα οι μουσουλμανόπαιδες διαμένουν σε μικρά χωριά, απομακρυσμένα από την πόλη, αντιμετωπίζοντας καθημερινά προβλήματα επιβίωσης και σοβαρές οικονομικές δυσκολίες. Επιπλέον, εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι παρόλο που οι ερωτηθέντες δήλωσαν ομόφωνα ότι δε γνωρίζουν αν οι γονείς τους έχουν δουλειά, υποστήριξαν παράλληλα ότι η οικογένειά τους είναι αρκετά εύπορη. Σε γενικές γραμμές, είναι θετική η διαπίστωση ότι η πλειοψηφία του δείγματος, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, παρουσιάζει καλή ψυχοσωματική υγεία, καλή διατροφική συμπεριφορά, σωστή εικόνα σώματος, τακτική ενασχόληση με τη φυσική δραστηριότητα, αποτελεσματική επικοινωνία με τους φίλους, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους άλλους, ικανοποιητική διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, καλή σχολική ζωή, αυξημένη αυτοαντίληψη, καλή κοινωνική κατάσταση, άρνηση σχετικά με την κατανάλωση καπνού και δεν εμπλέκεται σε θέματα σχολικού εκφοβισμού.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα κυριότερα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την παρούσα έρευνα ήταν συνοπτικά τα ακόλουθα:

- Το σύνολο των συμμετεχόντων εξέφρασε σχεδόν απόλυτη ικανοποίηση από τη ζωή του, σχεδόν απόλυτα θετική άποψη για την υγεία του και παρουσία ψυχοσωματικών αρνητικών συμπτωμάτων (πονοκέφαλος, πόνος στο στομάχι, πόνος στην πλάτη, απουσία καλής διάθεσης) περίπου κάθε μήνα.
- Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών-τριών, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, κατανάλωνε πρωινό γεύμα τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας, ενώ έτρωγε φρούτα και λαχανικά τουλάχιστον μία φορά την ημέρα. Η καταγωγή είχε στατιστικά σημαντική επίδραση στην κατανάλωση φρούτων και λαχανικών, διότι οι μαθητές-τριες πομάκινης καταγωγής κατανάλωναν αρκετά περισσότερα φρούτα και λαχανικά, τόσο σε σχέση με τους χριστιανούς μαθητές-τριες, όσο και με τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες. Το πρωινό αποτελεί ένα σημαντικό γεύμα διότι παρέχει ενέργεια για τις ημερήσιες δραστηριότητες και συμβάλλει καθοριστικά στην πρόσληψη θρεπτικών συστατικών (Williamson, 2010). Αποδείχθηκε επίσης ότι η πλειοψηφία των μουσουλμανοπαίδων κατανάλωνε περισσότερα αναψυκτικά σε σχέση με τους χριστιανούς μαθητές-τριες και ότι τα αγόρια του δείγματος κατανάλωναν περισσότερα αναψυκτικά σε σχέση με τα κορίτσια.
- Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως τα κορίτσια) δήλωσε ότι είναι τουλάχιστον τρεις φορές φυσικά δραστήρια για τουλάχιστον μία ώρα την ημέρα. Γενικά όμως, οι πομάκοι μαθητές-τριες φάνηκε να είναι πιο φυσικά δραστήριοι συγκριτικά με τις δύο άλλες ομάδες. Επιπρόσθετα, η πλειονότητα των παιδιών δήλωσε ότι, εκτός σχολείου, εμπλέκεται τουλάχιστον 2-3 φορές εβδομαδιαίως σε φυσικές δραστηριότητες με ένταση (που προκαλούν λαχάνιασμα και εφίδρωση). Οι πομάκοι μαθητές-τριες ήταν στατιστικά σημαντικά πιο φυσικά δραστήριοι σε

- σχέσηη με τους χριστιανούς και τους τουρκογενείς μαθητές-τριες. Τα τουρκογενή κορίτσια ήταν πολύ λιγότερο φυσικά δραστήρια στον ελεύθερο χρόνο τους συγκριτικά με τα συνομήλικα παιδιά. Ενισχύεται λοιπόν η θέση ότι οι πολιτιστικές πρακτικές του Ισλάμ κρατούν τα κορίτσια κλεισμένα στο σπίτι, αποκλείοντας τη συμμετοχής τους σε φυσικές δραστηριότητες και σπορ, στερώντας έτσι απ' αυτά τα οφέλη που θα αποκόμιζαν από ένα δραστήριο τρόπο ζωής (Health Education Authority, 2000).
- Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν είναι σε δίαιτα ή δεν κάνει κάτι άλλο για να χάσει κιλά, θεωρώντας ότι έχει σώμα περίπου στο σωστό μέγεθος.
- Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι ασχολείται με το βούρτσισμα των δοντιών τουλάχιστον μία φορά την ημέρα. Γενικά, τα κορίτσια, ανεξαρτήτου καταγωγής, είχαν την τάση να βουρτσίζουν τα δόντια τους περισσότερο από τα αγόρια.
- Η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών-τριών, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι έχει εμπλακεί σε καυγά τουλάχιστον μία φορά κατά τους τελευταίους δώδεκα μήνες. Βέβαια, στατιστικά σημαντικά μεγαλύτερη συμμετοχή σε καυγάδες είχαν οι πομάκοι μαθητές-τριες σε σχέση με τους χριστιανούς και τους τουρκόφωνους μαθητές-τριες, ενώ στατιστικά σημαντικά μικρότερη συμμετοχή σε καυγάδες είχαν τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής συγκριτικά με τα αγόρια. Επιπλέον, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι τους τελευταίους δώδεκα μήνες δεν τραυματίστηκε ποτέ και δε χρειάστηκε τη φροντίδα ενός γιατρού ή μίας νοσοκόμας.
- Η μεγάλη πλειοψηφία των παιδιών, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι ζει στο σπίτι με τους δύο γονείς. Επιπρόσθετα, το σύνολο των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ομόφωνα ότι δε γνωρίζει αν οι γονείς έχουν δουλειά. Αξίζει να αναφερθεί ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, είχε την τάση να δηλώνει ότι η οικογένειά της είναι αρκετά εύπορη.
- Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι είναι εύκολο να μιλήσει στη μητέρα/στον πατέρα για πράγματα που πραγματικά την απασχολούν. Επιπλέον, η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων (περισσότερο τα κορίτσια απ' ότι τα αγόρια), ανεξάρτητα από την

καταγωγή, δήλωσε ότι αν έχει ένα πρόβλημα στο σχολείο οι γονείς είναι έτοιμοι να βοηθήσουν. Παράλληλα, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (περισσότερο τα αγόρια σε σχέση με τα κορίτσια), ανεξάρτητα από την καταγωγή, δήλωσε ότι οι γονείς είναι πρόθυμοι να έρθουν στο σχολείο και να μιλήσουν στους δασκάλους. Επιπρόσθετα, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (περισσότερο τα κορίτσια απ' ότι τα αγόρια), ανεξάρτητα από την καταγωγή, δήλωσε ότι οι γονείς ενθαρρύνουν το παιδί τους προκειμένου να είναι πιο αποτελεσματικό στο σχολείο. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσαν ότι οι γονείς ενδιαφέρονται σχετικά με το τι συμβαίνει στο παιδί τους στο σχολείο. Επιπλέον, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες και τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής) δήλωσε ότι οι γονείς είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν στις σχολικές εργασίες που πρέπει να ετοιμάσει στο σπίτι. Είναι εμφανές ότι κυρίως οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες και τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής θεωρούν πιο εύκολη την επικοινωνία με τους γονείς τους αναφορικά με σχολικά ζητήματα.

- Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι διατηρεί τουλάχιστον καλή επικοινωνία με τους γονείς. Επιπλέον, φάνηκε ότι ο λόγος των παιδιών μετράει σε μέτριο βαθμό όταν τα παιδιά και οι γονείς αποφασίζουν σχετικά με το πως κάθε παιδί θα αξιοποιήσει τον ελεύθερό του χρόνο. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες (κυρίως οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες), ανεξάρτητα από το φύλο, δήλωσαν ότι παρακολουθούν τηλεόραση ή ένα DVD/video μαζί με την οικογένεια τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας. Επιπλέον, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι παίζει διάφορα παιχνίδια μέσα στο σπίτι με την οικογένεια περίπου μία φορά την εβδομάδα. Επίσης, η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (κυρίως τα κορίτσια ανεξαρτήτου καταγωγής) δήλωσε ότι τρώει ένα γεύμα με την οικογένεια τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας. Παράλληλα, οι περισσότεροι συμμετέχοντες (κυρίως οι μουσουλμανόπαιδες και ακόμα περισσότερο τα κορίτσια της μουσουλμανικής μειονότητας) δήλωσαν ότι πηγαίνουν μια βόλτα και επισκέπτονται μέρη μαζί με την οικογένειά τους περίπου μία φορά την εβδομάδα. Βρέθηκε ότι οι χριστιανοί μαθητές-τριες αθλούνται με την οικογένεια περίπου μία φορά την εβδομάδα, οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες και οι

πομάκοι μαθητές αθλούνται με την οικογένεια λιγότερο συχνά, ενώ οι πομάκες μαθήτριες δεν αθλούνται ποτέ με την οικογένειά τους. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι κάθεται μαζί με την οικογένεια και μιλάει για πράγματα τις περισσότερες ημέρες της εβδομάδας, ενώ διασκεδάζει με τους γονείς περίπου μία φορά την εβδομάδα.

- Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι είχαν τουλάχιστον τρεις στενούς-ες φίλους-ες. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, φάνηκε να θεωρεί ότι είναι εύκολο να μιλήσει σε φίλους για πράγματα που πραγματικά την απασχολούν. Η μεγάλη πλειοψηφία των παιδιών δήλωσε ότι συναντά φίλους μετά το σχολείο τέσσερις ή περισσότερες φορές την εβδομάδα. Η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε επίσης ότι είχε την τάση να περνά τρία απογεύματα την εβδομάδα με φίλους. Η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων είχε την τάση να μιλά με φίλους μέσω τηλεφώνου, μηνυμάτων ή internet τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Η πλειοψηφία των παιδιών είχε την τάση να αποφασίζει μαζί με φίλους τι θέλει να κάνει. Οι χριστιανοί και οι πομάκοι μαθητές-τριες προσφέρονταν εθελοντικά μαζί με φίλους περίπου κάθε εβδομάδα, ενώ οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες προσφέρονταν εθελοντικά μαζί με φίλους περίπου κάθε μήνα. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων είχε την τάση περίπου κάθε μήνα να ασχολείται με δραστηριότητες σχετικές με την τέχνη μαζί με φίλους. Η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, δήλωσε ότι περίπου κάθε μήνα να παρακολουθεί μια κινηματογραφική ταινία, μια θεατρική παράσταση ή μια συναυλία μαζί με φίλους. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, είχε την τάση περίπου κάθε εβδομάδα να βγαίνει έξω και να διασκεδάζει μαζί με φίλους. Αποδείχθηκε ότι οι πομάκοι μαθητές-τριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε μέρα, οι τουρκόφωνοι μαθητές μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε εβδομάδα, οι τουρκόφωνες μαθήτριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε μήνα και οι χριστιανοί μαθητές-τριες μιλούν μέσω internet με τους φίλους τους περίπου κάθε εβδομάδα. Τα περισσότερα παιδιά δήλωσαν ότι περίπου κάθε μέρα μιλούν από κοντά με φίλους. Η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, είχε

την τάση περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα να παίζει παιχνίδια και να αθλείται μαζί με φίλους.

- Η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών-τριών, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, είχε την τάση να δηλώνει ότι οι άνθρωποι χαιρετούν και σταματούν για να μιλήσουν στο δρόμο. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε ότι είναι ασφαλές για μικρά παιδιά να παίζουν έξω κατά τη διάρκεια της ημέρας. Τα περισσότερα παιδιά υποστήριξαν ότι μπορούν να εμπιστευτούν ανθρώπους στην περιοχή. Η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων είχε την τάση να δηλώνει ότι θα ζητούσε βοήθεια ή μια χάρη από τους γείτονες. Τα περισσότερα παιδιά του δείγματος δήλωσαν ότι είναι πιθανό οι άνθρωποι τριγύρω να τους εκμεταλλευτούν αν έχουν την ευκαιρία.
- Οι περισσότεροι πομάκοι μαθητές-τριες δήλωσαν πως έτσι κι έτσι υπάρχουν καλά μέρη για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, οι περισσότεροι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες ανέφεραν ότι δεν υπάρχουν καλά μέρη για την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, ενώ οι χριστιανοί μαθητές-τριες υποστήριξαν ότι υπάρχουν. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε ότι νιώθει ασφάλεια στην περιοχή παρόλο που υπάρχουν εκεί μερικοί ενήλικες που δημιουργούν προβλήματα. Η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι υπάρχουν στην περιοχή μερικές ομάδες νέων ατόμων που δημιουργούν προβλήματα. Τα περισσότερα παιδιά δήλωσαν ότι υπάρχουν στην περιοχή μερικά σκουπίδια και σπασμένα γυαλιά.
- Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων ανέφερε ότι της αρέσει πολύ το σχολείο και ότι οι δάσκαλοι εκτιμούν αρκετά καλή την απόδοση της στο σχολείο σε σχέση με αυτή των συμμαθητών. Επιπλέον, ανέφερε ότι νιώθει μέτρια πιεσμένη σχετικά με τη δουλειά που έχει να κάνει για το σχολείο. Τα περισσότερα παιδιά δήλωσαν ότι εντάσσονται με ευκολία και γίνονται απόλυτα αποδεκτά στο σχολείο. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είχε την τάση να συμμετέχει απόλυτα στις αποφάσεις του σχολείου, να εμπλέκεται στις σχολικές δράσεις και να παρακολουθεί μαθήματα Αγωγής Υγείας στο σχολείο.
- Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων είχε την τάση να μην παίρνει ποτέ μέρος στο να φοβηρίσει άλλους μαθητές στο σχολείο τους τελευταίους μήνες. Όλα τα παιδιά δήλωσαν ότι δεν τα έχουν εκφοβίσει ποτέ στο σχολείο τους τελευταίους μήνες.

- Οι περισσότεροι συμμετέχοντες, ανεξάρτητα από το φύλο και την καταγωγή, είχαν την τάση να δηλώνουν ότι δε δοκίμασαν ποτέ να καπνίσουν, ενώ όλα τα παιδιά δήλωσαν ομόφωνα ότι δεν καπνίζουν καθόλου αλλά δεν κάπνισαν και ποτέ.

Προτάσεις για πρακτική εφαρμογή

Με βάση τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να διατυπωθούν οι ακόλουθες σκέψεις-προτάσεις αναφορικά με τις συμπεριφορές υγείας των μουσουλμάνων και των χριστιανών μαθητών που φοιτούν σε δημοτικά σχολεία. Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων κατανάλωνε αναψυκτικά σε εβδομαδιαία βάση, θα ήταν καλό να γίνουν προσπάθειες ώστε τα παιδιά να υιοθετήσουν πρότυπα πιο υγιεινής συμπεριφοράς. Ο ρόλος του σχολείου, των δήμων και των αθλητικών οργανώσεων στη διαμόρφωση σωστών διατροφικών προτύπων είναι σημαντικός. Τα προγράμματα Αγωγής Υγείας που σχεδιάζουν και υλοποιούν οι παραπάνω φορείς πρέπει να δίνουν έμφαση στη δημιουργία θετικών αντιλήψεων γονέων και μαθητών και να ενισχύουν τους παράγοντες που επηρεάζουν τον αντιλαμβανόμενο έλεγχο της συμπεριφοράς. Ταυτόχρονα, με δεδομένο τη μειωμένη φυσική δραστηριότητα των τουρκόφωνων κοριτσιών, θα ήταν καλό να υλοποιηθούν δράσεις με σκοπό την προαγωγή της φυσικής δραστηριότητας. Επιπλέον, θα ωφελούσε πολύ η οργάνωση και η υλοποίηση ενημερωτικών ομιλιών από παιδιάτρους και διατροφολόγους σε γονείς σχετικά με τις διατροφικές συνήθειες, τη θρεπτική αξία των τροφών και τη σημασία τους στην ανάπτυξη των παιδιών.

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Όσον αφορά την αξιολόγηση συμπεριφορών υγείας των παιδιών, ενδείκνυται σε μελλοντικές έρευνες η χρήση βηματόμετρου και επιταχυνσιόμετρου για την ακριβέστερη καταγραφή της φυσικής δραστηριότητας των παιδιών καθώς και η χρήση εξειδικευμένων, έγκυρων και αξιόπιστων ερευνητικών εργαλείων για την εκτίμηση των διατροφικών συνηθειών τους. Η ακριβής καταγραφή και ο υπολογισμός των πραγματικών διαστάσεων του θέματος «καλή υγεία» στη χώρα μας θα συμβάλλει στην ανάπτυξη αποτελεσματικότερων στρατηγικών παρέμβασης σε εθνικό επίπεδο, με στόχο την πρόληψη διάφορων ασθενειών συμπεριλαμβανόμενων και των

μακροπρόθεσμων συνεπειών τους. Συνιστάται επίσης η χρήση ποιοτικών μεθόδων για την περαιτέρω διερεύνηση ευρημάτων που δύσκολα ερμηνεύονται, όπως π.χ. η τάση των πομάκων μαθητών-τριών να εμπλέκονται με μεγαλύτερη συχνότητα σε καυγάδες και η μεγαλύτερη υποστήριξη που φαίνεται να έχουν οι τουρκόφωνοι μαθητές-τριες από τους γονείς τους σε προσωπικά και σχολικά ζητήματα, σε σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά.

VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ajmal, M.A., Sultana, S., Ain, N. & Tahira, M. (2011). Perception of Pakistani Muslim students regarding Jews, *Pakistan journal of social and clinical psychology*, 9, 3-10.
- Bodman, H. & Herbert, L. (1998). *Women in Muslim societies: Diversity within unity*. London: Lynne Rienner Press.
- Brockman, R., Fox, K.R. & Jago, R. (2011). What is the meaning and nature of active play for today's children in the UK? *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, 8, (15), 1-7.
- Brooks, F., Magnusson, J., Klemmera, E., Spencer, N. & Morgan, A. (2011). *Findings from the 2010 HBSC study for England*.
- Brophy, S., Crowley, A., Mistry, R., Hill, R., Choudhury, S., Thomas, N. E., Rapport, F., (2011). Recommendations to improve physical activity among teenagers- A qualitative study with ethnic minority and European teenagers. *BMC public health*, 11, 412-419.
- Center for Disease Control and Prevention (2009). Obesity: Halting the epidemic by making health easier: At a glance. *www.cdc.gov*.
- Dagkas, S. & Benn, T.C. (2006). Young Muslim women's experiences of Islam and physical education in Greece and Britain: a comparative study. *Sport education and society*, 11, (1), 21-38.
- Davis, H.A. (2001). The quality and impact of relationships between elementary school students and teachers. *Contemporary educational psychology*, 26, 431-453.
- Διγγελίδης, Ν., Κάμτσιος, Σ. & Θεοδωράκης, Ι. (2007). Σωματική δραστηριότητα, στάσεις προς την άσκηση, αντίληψη εαυτού, διατροφικές συνήθειες και δείκτης μάζας

- σώματος μαθητών δημοτικού σχολείου. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον αθλητισμό*, 5, (1), 27-40.
- Flouri, E. & Buchanan, A. (2003). The role of mother involvement and father involvement in adolescence bullying behavior. *Journal of interpersonal violence*, 18(6), 634–644.
- Grivetti, L.E. (2000). *Food prejudices and taboos. The Cambridge world history of food*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Health Education Authority. (2000). *Black and Ethnic Minority groups in England: the second health and lifestyles survey*. Health Education Authority, London.
- Janssen, I. & LeBlanc, A.G. (2010). Systematic review of the health benefits of physical activity and fitness in school-aged children and youth. *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, 7, (40), 1-16.
- Islam, S.M.S. & Johnson, C.A. (2003). Correlates of smoking behavior among Muslim Arab-American adolescents. *Ethnicity & health*, 8, (4), 319-337.
- Καλογιάννης, Π. (2006). Ο ρόλος της άσκησης και της Φυσικής Αγωγής στη διαμόρφωση της αυτοαντίληψης στην παιδική και εφηβική ηλικία. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον αθλητισμό*, 4, (2), 292-310.
- Κάτσικας, Χ. & Καββαδίας, Γ. (2000). *Η ανισότητα στην ελληνική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Khan, A.M. & Ahmed, S.M. (2011). “Why do I have to clean teeth regularly?” Perceptions and state of oral and dental health in a low-income rural community in Bangladesh. *Working paper*, 20, 1-33.
- Κοκκέβη, Α., Ξανθάκη, Μ., Φωτίου, Α. & Καναβού, Ε. (2012). *Οι έφηβοι στην Ελλάδα σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους στις χώρες της έρευνας HBSC. Έφηβοι,*

Συμπεριφορές & Υγεία. Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής, Αθήνα.

Kosti, R.I. & Panagiotakos, D.B. (2006). The epidemic of obesity in children and adolescents in the world. *Central European journal of public health*, 14(4), 151-159.

Kumanyika, S. & Grier, S. (2006). Childhood obesity. *The future of children*, 16(1), 187-207.

Levin, A. M. & Levin, I.P. (2010). Packaging of healthy and unhealthy food products for children and parents: The relative influence of licensed characters and brand names, *Journal of consumer behavior*, 9, (5), 393-402.

Λιάζος, Ν. (2006). *Τα τούρκικα σχολικά εγχειρίδια της μειονοτικής εκπαίδευσης στην ανάπτυξη διαπολιτισμικών σχέσεων μεταξύ χριστιανών και μουσουλμάνων στη Δ. Θράκη*, Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

Λιάκου, Ε., Διγγελίδης, Ν., Χατζηγεωργιάδης, Α. & Παπαϊωάννου, Α. (2010). Αυτοαντίληψη, στόχοι επίτευξης, εκφοβισμός και συστηματική θυματοποίηση (bullying) στη Φυσική Αγωγή. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον αθλητισμό*, 8, (1), 1-13.

Loucaides, C.A., Chedzoy, S.M. & Bennett, N. (2004). Differences in physical activity levels between urban and rural school children in Cyprus. *Health education research*, 19, (2), 138-147.

Lynch, H. (2009). Patterns of activity of Irish children aged five to eight years: City living in Ireland today. *Journal of occupational science*, 16, (1), 44-49.

- Monti, G., Gkliati, D., Fanciullo, L., Mastroilli, C., Finistrella, V., Volta, E., Ruggerini, A., Ciati, R. & Vanelli, M. (2011). Differences between ethnic minority and native children in breakfast habits, *Acta biomed*, 82, 132-136.
- Μπουραντάς, Δ. (1992). *Management, Οργανωτική Θεωρία και Συμπεριφορά*. Αθήνα: Team.
- Νάνου, Σ., Βαλκαμελής, Γ. & Πανηγυρτζόγλου, Α. (2010). Σχολική βία, εκφοβισμός. Παρουσίαση του φαινομένου και τρόποι αντιμετώπισης. *Πρακτικά 13^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου με τίτλο «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση-Μετανάστευση, Διαχείριση συγκρούσεων και Παιδαγωγική της Δημοκρατίας»*. Αλεξανδρούπολη: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Nordin, F.N.M., Mohsain, S.R.A.S. & Tamizi, S.M. (2012). A review on the Sunnah of Miswak (*Salvadora Persica*) and its potentiality to improve oral health. *Revelation and science*, 2, (1), 33-41.
- O'Dea, J.A. (2004). Evidence for a self-esteem approach in the prevention of body image and eating problems among children and adolescents. *Eating disorders*, 12, (3), 225-239.
- O'Dea, J.A. & Caputi, P. (2001). Association between socioeconomic status, weight, age and gender, and the body image and weight control practices of 6- to 19-year-old children and adolescents. *Health education research*, 16, (5), 521-532.
- Olivares, S., Kain, J., Lera, L., Pizarro, F., Vio, F. & Morón, C. (2004). Nutritional status, food consumption and physical activity among Chilean school children: a descriptive study. *European journal of clinical nutrition*, 58 (9), 1278-1285.
- Παναγιωτίδης, Ν. (1995). *Μουσουλμανική μειονότητα και εθνική συνείδηση*, Αλεξανδρούπολη: Τ.Ε.Δ.Κ. Ν. Έβρου.

- Παπάνης, Ε. (2008). Σχολική βία: Φαινόμενο της εποχής. Ημερομηνία ανάκτησης: 10-1-2014. www.iatronet.gr/article.asp?art_id=6022
- Πεπελάση, Ε., Τσάμη, Α., Κουτσοχρήστου, Β., Κομπόλη, Μ. & Βρότσος, Ι. (2007). Διερεύνηση της γνώσης, στάσης και συμπεριφοράς παιδιών σχετικά με την στοματική υγεία, υγιεινή και περιοδοντική νόσο: Μελέτη σε μαθητές Δημοτικού σχολείου. *Παιδοδοντία*, 21(2), 53-62.
- Πετρόφσκι, Β. (1969). *Παιδαγωγική και Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό*, (1989).
- Riaz, M.N. & Chaudry, M.M. (2004). *Halal Food Production*. Florida: CRS Press LLC.
- San Juan, P.M.F. (2006). Dietary habits and nutritional status of school aged children in Spain. *Nutricion hospitalaria*, 3, 374-378.
- Sinclair, L.K. (2006). Planning for public health: one zip code at a time. Unpublished Master Thesis. Pratt Institute. NY, USA.
- Σεραφείμ-Ρηγοπούλου, Ε. (2003). Παράγοντες που καθορίζουν το προφίλ του μουσουλμάνου δασκάλου και εμπλέκονται στο έργο του. *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, (111-112), 381-394.
- Theodorakis, Y., Papaioannou, A. & Karastogianidou, C. (2004). Relations between family structure and student's health related attitudes and behaviors. *Psychological reports*, 95, 851-858.
- Vallejos-Sánchez, A.A., Medina-Solís, C.E., Maupomé, G., Casanova-Rosado, J.F., Minaya-Sánchez, M., Villalobos-Rodelo, J.J. & Pontigo-Loyola, A.A. (2008). Sociobehavioral factors influencing tooth-brushing frequency among schoolchildren. *Jada american dental association*, 139, 743-749.
- WHO. (2011). *HBSC England National Report*.

WHO. (1946). *Bulletin of the World Health Organization* 2002, 80 (12).

Williamson, C.S. (2010). Breakfast cereals-why all the bad press? *British nutrition foundation*, 35, 30-33.

Yang, Z. & Schaninger, C.M. (2010). The impact of parenting strategies on child smoking behavior: The role of child self-esteem trajectory. *Journal of public policy & marketing*, 29(2), 232-247.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1

Κωδικός:

**ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΠΟΥ
ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ**

Ημερομηνία: _____

Παρακαλώ διαβάστε προσεκτικά κάθε ερώτηση. Απαντήστε σε κάθε ερώτηση γράφοντας στο διάστημα που δίνεται δίπλα στην ερώτηση.

1. Είσαι αγόρι ή κορίτσι; _____
2. α) Ποιο μήνα γεννήθηκες; _____
β) Ποιο έτος γεννήθηκες; _____
3. Σε ποια τάξη φοιτάς; _____

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολύ Ικανοποιημένος - η	Αρκετά ικανοποιημένος - η	Έτσι-κι-έτσι	Όχι πολύ ικανοποιημένος - η	Καθόλου ικανοποιημένος - η
4. Πόσο ικανοποιημένος-η είσαι από τη ζωή σου;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολύ Καλή	Καλή	Έτσι-κι-έτσι	Μέτρια	Κακή
5. Νομίζεις ότι η υγεία σου είναι...					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ναι	Όχι
6. Πάσχεις από κάποια μακροχρόνια ασθένεια, έχεις κάποια αναπηρία (όπως διαβήτη, αρθρίτιδα, αλλεργία ή εγκεφαλική παράλυση) ή βρίσκεσαι σε κάποια ιατρική κατάσταση που έχει διαγνωστεί από γιατρό;		

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ναι	Όχι
7. Παίρνεις φάρμακα για κάποια μακροχρόνια ασθένεια ή αναπηρία;		

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ναι	Όχι
8. Η μακροχρόνια ασθένεια, αναπηρία ή ιατρική κατάσταση επηρεάζει την		

παρακολούθηση και τη συμμετοχή σου στο σχολείο;

9. Τους τελευταίους έξι μήνες: πόσο συχνά είχες κάτι από τα παρακάτω...;

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	Περίπου κάθε μήνα	Περίπου κάθε εβδομάδα	Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα	Περίπου κάθε μέρα
Πονοκέφαλος					
Πόνος στο στομάχι					
Πόνος στην πλάτη					
Άκεφος-η					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Τις καθημερινές (Δευτέρα-Παρασκευή)	Τα σαββατοκύριακα	Όλες τις μέρες της βδομάδας
10. Πότε τρως συνήθως πρωινό;			

11. Πόσο συχνά πίνεις ή τρως κάτι από τα παρακάτω;

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	Σπάνια	Τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα, αλλά όχι κάθε μέρα	Μια φορά τη μέρα	Περισσότερο από μια φορά τη μέρα
Φρούτα					
Λαχανικά					
Αναψυκτικά					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	ΠΟΤΕ	ΜΙΑ ΦΟΡΑ	ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ	3 ΦΟΡΕΣ	4 ή περισσότερες
12. Τις τελευταίες επτά ημέρες, πόσες μέρες ήσουν φυσικά δραστήριος-α για τουλάχιστον μία ώρα τη ημέρα; (έπαιζες έξω μόνος ή με φίλους, έκανες σπορ, ποδήλατο, σκέιτ κιά)					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	Λιγότερο από μια φορά το μήνα	Μια φορά το μήνα	Μια φορά την εβδομάδα	2-3 φορές την εβδομάδα	4-6 φορές την εβδομάδα	Κάθε μέρα
13. Όταν δεν είσαι στο σχολείο, πόσο συχνά αθλείσαι στον ελεύθερό σου χρόνο ώστε να είσαι λαχανιασμένος-η ή ιδρωμένος-η;							

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ναι	Όχι					
14. Αυτή τη στιγμή είσαι σε διαίτα ή κάνεις κάτι άλλο για να χάσεις κιλά;							
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολύ αδύνατο	Λίγο αδύνατο	Περίπου στο σωστό μέγεθος	Λίγο χοντρό	Πολύ χοντρό		
15. Νομίζεις ότι το σώμα σου είναι...							
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	Λιγότερο από μια φορά την εβδομάδα	Τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα	Μια φορά τη μέρα	Περισσότερο από μια φορά τη μέρα		
16. Πόσο συχνά βουρτσίζεις τα δόντια σου;							

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	ΠΟΤΕ	1 φορά	2 φορές	3 φορές	4 ή περισσότερες φορές
17. Τους τελευταίους 12 μήνες, πόσες φορές αναμείχθηκες σε σωματικό καυγά;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	ΠΟΤΕ	1 φορά	2 φορές	3 φορές	4 ή περισσότερες φορές
18. Τους τελευταίους 12 μήνες, πόσες φορές τραυματίστηκες και έπρεπε να σε φροντίσει ένας γιατρός ή μια νοσοκόμα;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Με τους 2 γονείς	Με ένα γονιό	Με πατριό ή μητριά	Με παππού ή γιαγιά	Άλλο
19. Στο σπίτι ζεις...					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ναι	Όχι	Δεν ξέρω
20. Οι γονείς σου έχουν δουλειά;			

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολύ	Αρκετά	Έτσι-κι-έτσι	Όχι τόσο	Καθόλου
21. Πόσο εύπορη θεωρείς ότι είναι η οικογένεια σου;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολύ εύκολο	Εύκολο	Έτσι-κι-έτσι	Δύσκολο	Πολύ δύσκολο
22. Πόσο εύκολο είναι για σένα να μιλήσεις στη μητέρα/πατέρα σου για πράγματα που πραγματικά σε απασχολούν;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
23. Αν έχω ένα πρόβλημα στο σχολείο οι γονείς μου είναι έτοιμοι να βοηθήσουν.					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
24. Οι γονείς μου είναι πρόθυμοι να έρθουν στο σχολείο και να μιλήσουν στους δασκάλους.					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
25. Οι γονείς μου με ενθαρρύνουν να τα πηγαίνω καλά στο σχολείο.					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
26. Οι γονείς μου ενδιαφέρονται σχετικά με το τι συμβαίνει σε μένα στο σχολείο.					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
27. Οι γονείς μου είναι πρόθυμοι να με βοηθήσουν στις σχολικές εργασίες που					

πρέπει να ετοιμάσω στο σπίτι.					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Εγώ συνήθως αποφασίζω σχετικά με το πώς θα αξιοποιήσω τον ελεύθερό μου χρόνο	Αποφασίζουμε μαζί, αλλά συνήθως μπορώ να κάνω αυτό που θέλω	Έτσι-κι-έτσι	Αποφασίζουμε μαζί, αλλά συνήθως κάνω αυτό που θέλουν οι γονείς μου	Οι γονείς μου αποφασίζουν συνήθως
28. Πόσο μετράει ο λόγος σου όταν εσύ και οι γονείς σου αποφασίζετε σχετικά με το πώς θα αξιοποιήσεις τον ελεύθερό σου χρόνο (εκτός σχολείου);					

29. Ποιο-α από τα παρακάτω κάνεις μαζί με την οικογένεια σου;					
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Κάθε μέρα	Τις περισσότερες μέρες	Περίπου μια φορά την εβδομάδα	Λιγότερο συχνά	Ποτέ
Παρακολουθείτε τηλεόραση ή ένα DVD/video					
Παίζετε μέσα στο σπίτι διάφορα παιχνίδια μαζί					
Τρώτε ένα γεύμα μαζί					
Πηγαίνετε μια βόλτα μαζί					
Πηγαίνετε σε μέρη μαζί					
Επισκέπτεστε μαζί φίλους ή συγγενείς					
Αθλείστε μαζί					
Κάθεστε μαζί και μιλάτε για πράγματα					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Μου αρέσει πολύ	Μου αρέσει λίγο	Έτσι-κι-έτσι	Λε μου αρέσει πολύ	Λε μου αρέσει καθόλου
30. Πώς νιώθεις για το σχολείο αυτή τη στιγμή;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολύ καλή	Αρκετά καλή	Έτσι-κι-έτσι	Όχι πολύ καλή	Καθόλου καλή
31. Κατά τη γνώμη σου, πως νομίζεις ότι οι δάσκαλοί σου βλέπουν την απόδοσή σου στο σχολείο σε σχέση με αυτή των συμμαθητών σου;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολύ	Αρκετά	Έτσι-κι-έτσι	Λίγο	Καθόλου
32. Πόσο πεισμένος-η νιώθεις σχετικά με τη δουλειά που έχεις να κάνεις για το σχολείο;					

33. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τα παρακάτω;					
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Οι μαθητές χαίρονται να είναι όλοι μαζί					
Οι περισσότεροι μαθητές είναι ευγενικοί και εξυπηρετικοί					
Οι άλλοι μαθητές με δέχονται όπως είμαι					

34. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τα παρακάτω;					
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Ενθαρρύνομαι να εκφράζω τις απόψεις μου μέσα στην τάξη					
Οι δάσκαλοι μας αντιμετωπίζουν με δίκαιο τρόπο					
Όταν χρειάζομαι επιπλέον βοήθεια, την έχω					
Οι δάσκαλοί μου ενδιαφέρονται για μένα ως άτομο					
Οι περισσότεροι δάσκαλοί μου είναι φιλικοί					
Νιώθω ασφάλεια σ' αυτό το σχολείο					
Νιώθω ότι ανήκω σ' αυτό το σχολείο					

35. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τα παρακάτω;					
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Οι μαθητές πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία ορισμού των κανόνων της τάξης					
Οι μαθητές πρέπει να έχουν τον έλεγχο σχετικά με το ποια είναι τα καθήκοντά τους μέσα στην τάξη					
Οι μαθητές πρέπει να					

συμφωνούν σχετικά με το πώς θα ασκούν τα καθήκοντά τους μέσα στην τάξη					

36. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τα παρακάτω;					
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Οι μαθητές έχουν λόγο προκειμένου να οργανώνουν δραστηριότητες και εκδηλώσεις					
Οι μαθητές έχουν πολλές ευκαιρίες για να οργανώνουν σχολικά προγράμματα					
Οι ιδέες των μαθητών αντιμετωπίζονται σοβαρά					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ναι	Όχι
37. Παρακολουθούσες μαθήματα Αγωγής Υγείας στο σχολείο;		

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Κανένα	1	2	3	4 ή περισσότερες-ες
38. Αυτή τη στιγμή πόσους στενούς φίλους, αγόρια και κορίτσια έχεις;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολύ εύκολο	Εύκολο	Έτσι-κι-έτσι	Δύσκολο	Πολύ δύσκολο
39. Πόσο εύκολο είναι για σένα να μιλήσεις σε φίλους για πράγματα που					

πραγματικά σε απασχολούν;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	ΠΟΤΕ	1	2	3	4 ή περισσότερες
40. Πόσες ημέρες την εβδομάδα συνήθως συναντάς τους φίλους σου μετά το σχολείο;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	ΚΑΝΕΝΑ	1	2	3	4 ή περισσότερα
41. Πόσα απογεύματα την εβδομάδα περνάς με τους φίλους σου;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	Λιγότερο από μια φορά την εβδομάδα	Τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα	Μια φορά τη μέρα	Περισσότερο από μια φορά τη μέρα
42. Πόσο συχνά μιλάς με τους φίλους σου μέσω τηλεφώνου, μηνυμάτων ή internet;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Εγώ συνήθως αποφασίζω τι θα κάνουμε	Οι φίλοι μου κι εγώ αποφασίζουμε μαζί τι θα κάνουμε	Οι φίλοι μου κι εγώ αποφασίζουμε, αλλά συνήθως κάνω ότι προτείνουν οι φίλοι μου	Ένας από τους φίλους μου συνήθως αποφασίζει
43. Πώς εσύ και οι φίλοι σου αποφασίζετε τι θέλετε να κάνετε μαζί;				

44. Πόσο συχνά κάνεις κάτι από τα παρακάτω μαζί με τους φίλους σου;

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	Περίπου κάθε μήνα	Περίπου κάθε εβδομάδα	Περισσότερο από μια φορά την εβδομάδα	Περίπου κάθε μέρα
Προσφέρομαι εθελοντικά					
Δραστηριότητες σχετικές με την τέχνη					
Κινηματογράφος, θέατρο ή συναυλία					
Βγαίνω έξω και διασκεδάζω					
Πηγαίνω μια βόλτα					
Μιλιάω μέσω internet					
Μιλιάω με φίλους από κοντά					
Παίζω παιχνίδια					
Αθλούμαι					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	1 ή 2 φορές	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομάδα	Πολλές φορές την εβδομάδα
45. Πόσο συχνά σε φοβέριζαν στο σχολείο τους τελευταίους μήνες;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	1 ή 2 φορές	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομάδα	Πολλές φορές την εβδομάδα
46. Πόσο συχνά έπαιρνες μέρος στο να φοβερίσεις άλλους μαθητές στο σχολείο τους τελευταίους μήνες;					

47. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τα παρακάτω;					
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Συμφωνώ απόλυτα	Συμφωνώ	Έτσι-κι-έτσι	Διαφωνώ	Διαφωνώ απόλυτα
Οι άνθρωποι χαιρετούν και σταματούν για να μιλήσουν στο δρόμο					
Είναι ασφαλές για μικρά παιδιά να παίζουν έξω κατά τη διάρκεια της ημέρας					
Μπορείς να εμπιστευτείς ανθρώπους εδώ γύρω					
Θα ζητούσα βοήθεια ή μια χάρη από τους γείτονές μου					
Οι άνθρωποι εδώ γύρω θα μπορούσαν να σε εκμεταλλευτούν αν είχαν την ευκαιρία					
Υπάρχουν εδώ καλά μέρη για να πας και να αξιοποιήσεις τον ελεύθερο χρόνο σου					
Νιώθω ασφάλεια στην περιοχή που μένω					

48. Συμφωνείς ή διαφωνείς με τα παρακάτω;			
Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Πολλοί	Μερικοί-ά	Κανένας-α
Υπάρχουν εδώ πολλοί ενήλικες που δημιουργούν προβλήματα			
Υπάρχουν εδώ πολλές ομάδες νέων ατόμων που δημιουργούν προβλήματα			
Υπάρχουν εδώ πολλά σκουπίδια και σπασμένα γυαλιά			

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	ΠΟΤΕ	1 φορά	2 φορές	3 φορές	4 ή περισσότερες φορές
49. Δοκίμασες να καπνίσεις;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Ποτέ	1 ή 2 φορές	2-3 φορές το μήνα	1 φορά την εβδομάδα	Πολλές φορές την εβδομάδα
50. Αυτή τη στιγμή πόσο συχνά καπνίζεις;					

Απάντησε βάζοντας ένα (X) στην επιλογή που σε εκφράζει περισσότερο	Δεν κάπνισα ποτέ	Πριν 1 χρόνο	Πριν 2 χρόνια	Πριν 3 χρόνια	Δεν θυμάμαι
51. Πότε άρχισες να καπνίζεις;					

Παράρτημα 2

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Η ερευνήτρια συγκέντρωσε όλους τους μουσουλμάνους εκπαιδευτικούς (που δίδασκαν στα παιδιά που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας) και τους μοίρασε ένα σύντομο «Οδηγό Διαχείρισης Ερωτηματολογίου». Πιο συγκεκριμένα, στο συγκεκριμένο οδηγό καταγράφηκαν προβλήματα κατανόησης, δυσκολίες στην συμπλήρωση, απορίες των παιδιών αναφορικά με τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου (πρόβλημα κατανόησης στο θέμα των ερωτήσεων ή δυσκολία στον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου) καθώς και ο τρόπος με τον οποίο θα έπρεπε να τα βοηθήσουν οι μουσουλμάνοι εκπαιδευτικοί, ύστερα από την υλοποίηση μιας πιλοτικής μελέτης σε 15 μαθητές-τριες. Οι εκπαιδευτικοί εκπαιδεύτηκαν από την ερευνήτρια ώστε να δίνουν τις ίδιες διευκρινίσεις στα επιμέρους ερωτήματα του ερωτηματολογίου και να μην επηρεάζουν τους συμμετέχοντες αναφορικά με την απάντηση που ήθελαν να δώσουν, διότι κάθε ερωτηματολόγιο είναι αυστηρά προσωπικό και οι απαντήσεις έπρεπε να είναι αποτέλεσμα δικής τους επιλογής. Οι εκπαιδευτικοί των συμμετεχόντων με τη βοήθεια της ερευνήτριας δίδαξαν στα παιδιά τον τρόπο συμπλήρωσης γενικά ενός ερωτηματολογίου, ώστε να τα εξοικειώσουν με τη μορφή και τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου της έρευνας, ενώ παράλληλα επισήμαναν ότι τα αποτελέσματα της έρευνας δεν θα περιέχουν προσωπικά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα, κατά τη διαδικασία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου της παρούσας έρευνας οι εκπαιδευτικοί:

A) Ζήτησαν από τα παιδιά να καθίσουν στις θέσεις τους, τους εξήγησαν το σκοπό της έρευνας και τους μοίρασαν τα ερωτηματολόγια.

B) Διάβασαν την κάθε ερώτηση και τις αντίστοιχες απαντήσεις και βοήθησαν τα παιδιά στην κατανόησή τους. Ζήτησαν από τα παιδιά να επιλέξουν **μία (1) και μόνο απάντηση** κάθε φορά, ανάλογα με το τι κάνει το καθένα και **να βάλουν X στο αντίστοιχο κουτάκι**. Μόνο όταν όλοι οι μαθητές απαντούσαν στην κάθε ερώτηση, προχωρούσαν στην επόμενη ερώτηση.

Γ) Όταν τα παιδιά ολοκλήρωσαν το ερωτηματολόγιο τα κάλεσαν ένα-ένα στην έδρα, έλεγξαν αν έχουν απαντήσει όλες τις ερωτήσεις και τα ευχαρίστησαν για τη συμμετοχή τους.